

Tarinoita huumeiden käytöstä

-Selontekoja huumeiden käytön syistä ja seurauksista

Niina Suokas

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalityön pro gradu- tutkielma

Marraskuu 2016

Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

SUOKAS, NIINA: Tarinoita huumeiden käytöstä – Selontekoja huumeiden käytön syistä ja seurauksista

Pro gradu –tutkielma, 75 sivua

Sosiaalityö

Ohjaaja: Arja Jokinen ja Suvi Raitakari

Marraskuu 2016

Tämä tutkielma selvittää huumeidenkäyttäjien antamia syitä ja selityksiä huumeiden käytölle. Tutkimukseni on laadullinen tutkimus ja narratiivisuus toimii tutkimukseni viitekehysenä ja lähestymistapana. Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään huumeiden käyttöä, addiktiota ja riippuvuutta. Tutkimuksessani määrittelen huumeiden käytön syitä ja seurauksia nojaten aikaisempaan tutkimukseen ja kirjallisuuteen.

Tutkimukseni aineisto koostuu 30 huume- ja lääketarinasta, jotka olen koonnut Päihdelinkin nettisivustolta helmikuussa 2015. Päihdelinkin nettisivuille on kenen vain mahdollista kirjoittaa oma tarinansa eri tarinakategorioiden alle. Tutkimukseni aineiston rajasin huume- ja lääketarinoihin, jotka oli aineistoni keruuhetkellä sinne kirjoitettu. Tutkimukseni on narratiivinen tutkimus, jossa keskityn analysoimaan kuinka tarinoiden kirjoittajat tekstissään selittävät huumeiden käyttönsä syy- seuraussuhteita tuottamalla erilaisia selontekoja.

Tutkimustuloksissa tarinoista erottuu viisi selontekoa huumeiden käytön syistä, jotka olen nimennyt: lapsuus ja nuoruus, sosiaaliset suhteet, rakastuminen huumeeseen, huumeen käyttö lääkkeenä ja huumeidenkäyttäjän mielenkiinto huumetta kohtaan. Lisäksi tarinoista ilmenee neljä selontekoa huumeidenkäytön seurauksista, jotka olen nimennyt: elämä on kaukana normaalista, mielenterveysongelmat, väkivalta ja virkavalta. Lisäksi osa selonteosta on jaettu tarkempiin alaselontekoihin. Syy-selontekojen alaselonteot ovat: perheolosuhteet, kiusaamisen uhriksi joutuminen ja ulkopuolisuus, kapina, kaverit, seurustelukumppani ja seurustelusuhde sekä työ. Seuraus-selontekojen alaselonteot ovat: vailla koulua ja työtä, vailla läheisiä ihmissuhteita, vailla asuntoa, itsetuhoisuus sekä itseinho. Tarinoissa esiintyy useita eri selontekojen syy- seuraussuhteita. Tutkimuksen tulosten perusteella huumeidenkäyttäjän huumeiden käytölle löytyy moninaisia eri syitä ja seurauksia. Tarinoiden selontekojen syy-seuraussuhteet oli mahdollista jaotella huumeidenkäyttäjän sisäisiin- ja ulkoisiin tekijöihin.

Avainsanat: päihheet, huumeet, huumeiden käyttö, huumeidenkäyttäjät, tarina, narratiivinen, selonteko

University of Tampere
School of Social Sciences and Humanities

SUOKAS, NIINA: Stories about drug use – Accounts on the causes and effects of drug use
Master's Thesis, 75 pages
Social Work
Supervisor: Arja Jokinen and Suvi Raitakari
November 2016

This study examines the reasons and excuses given by drug users for using drugs. This study is a qualitative study, and narrativity functions as the framework and approach to this study. The theoretical framework of this study discusses drug use, addiction, and dependence. In this study, I define the causes and effects of drug use with the help of previous research and literature.

The material of this study consists of 30 stories concerning drugs and medicine which I have compiled from the website of Päihdelinkki in February 2015. It is possible for everyone to write their own story under different categories on the Päihdelinkki website. I limited the material of this study to drug and medicine stories written at the time of compiling the material. This study is a narrative study that focuses on analysing how the writers of the stories explain the causes and effects of their drug use by giving different types of accounts.

The study results demonstrate five different accounts on the reasons of drug use which I have categorised into the following accounts: childhood and adolescence, social relationships, falling in love with drugs, using drugs as medicine, and the interest shown towards drugs by a drug user. In addition, the stories include four accounts on the effects of drug use which I have categorised into the following accounts: life is far from normal, mental health problems, violence, and official authority. Moreover, some of the accounts have been divided into more specific sub accounts. The sub accounts for accounts concerning cause are: family situation, being bullied and an outsider, rebellion, friends, partner and relationship, and work. The sub accounts for accounts concerning effects are: no school or job, no close relationships, no place to live, self-destructiveness, and self-hatred. There are several different accounts of cause and effect in the stories. The results of this study demonstrate that there are a variety of causes and effects for using drugs. It was possible to divide the causes and effects found in the accounts into internal and external factors of a drug user.

Keywords: intoxicants, drugs, drug use, drug user, story, narrative research, account

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	5
2 HUUMEIDEN KÄYTÖN HISTORIA JA ILMIÖT	7
2.1 Huumeiden käytön historia ja nykytila	7
2.2 Huumeidenkäyttöön liittyviä ilmiöitä	9
2.3 Teoreettiset syyt ja seuraukset huumeiden käytölle	14
2.4 Aikaisempia tutkimuksia huumeiden käytöstä	17
3 ADDIKTIO JA RIIPPUVUUS	20
3.1 Addiktio ilmiönä ja riippuvuusongelmalle altistavat tekijät	20
3.2 Addiktioteoriat	22
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS NARRATIIVISIN MENETELMIN	26
4.1 Narratiivinen tutkimustapa	26
4.2 Tutkimuksen tavoite, aineisto, aineiston keruu ja tutkimuseettiset asiat	28
4.3 Narratiivinen aineiston analyysi	32
4.4 Selonteko analyysiprosessin tukena	33
5 SELONTEOT HUUMEIDEN KÄYTÖN SYISTÄ	36
5.1 Lapsuus ja nuoruus huumeiden käytön selontekona	36
5.2 Sosiaaliset suhteet huumeiden käytön selontekoina	42
5.3 Rakastuminen huumeeseen huumeiden käytön selontekona	47
5.4 Huumeiden käyttö lääkkeenä selonteko	49
5.5 Mielenkiinto huumeisiin huumeiden käytön selontekona	50
6 SELONTEOT HUUMEIDEN KÄYTÖN SEURAUKSISTA	53
6.1 Elämä on kaukana normaalista selonteko	53
6.2 Mielenterveysongelmat huumeiden käytön seurauksena selonteko	56
6.3 Väkivalta huumeiden käytön seurauksena selonteko	58
6.4 Virkavalta huumeiden käytön seurauksena selonteko	60
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA LOPPUSANAT	63
LÄHTEET	69

1 JOHDANTO

Tämä on laadullinen pro gradu- tutkimus. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää huumeiden käytön syy- ja seurausselityksiä. Tutkimukseni keskittyy huumeiden ongelmalliseen käyttöön. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena on myös tuoda tietoa huumeisiin liittyvistä ilmiöistä, joita tutkimuksessani ovat: yleisimmät huumeet, huumeiden sekakäyttö, lääkkeiden väärinkäyttö, muuntohuumeet ja huumeidenkäyttäjät sosiaali- ja terveyspalveluissa. Näkemykseni on, että huumeiden käyttö ja siihen liittyvät ilmiöt ovat kiinteästi osa myös sosiaali- ja terveysalan palveluita. Tällä hetkellä sosiaali- ja terveyshuollossa on käynnissä laaja muutos. Päihteiden käytön lisääntyminen näkyy palveluiden käytön kasvuna. Päihteistä aiheutuvien sosiaalisten ongelmien ja hoitoa vaativien sairauksien lisäksi henkilöstön voimavaroja kuluttaa vuorovaikutus päihtyneiden kanssa. (Kuussaari, Partanen & Stenius 2013, 146.) Tutkimukseni aiheeseen liittyy myös henkilökohtainen intressi. Olen työskennellyt päihdetyön sosiaalityöntekijänä ja työssäni olen kohdannut tilanteita, joissa oman kokemukseni mukaan huumeidenkäyttäjät ovat jääneet vaille asianmukaisia palveluita ja kohtaamista. Koen, että osaksi on kyse myös tiedon puutteesta ja sen vuoksi päätin tehdä pro gradu- tutkimukseni huumeidenkäyttäjistä ja tuoda heidän näkemyksensä esiin huumeiden käytön syistä ja seurauksista.

Päihdeongelmaisista moni on menettänyt uskonsa järjestelmään ja yhteiskunnan todelliseen auttamishaluun. Tämän vuoksi päihdeongelmaiset turvautuvat usein muihin keinoihin avun saamiseksi. Kaikkein huonoimmin voivat päihdeongelmaiset ovat muuttuneet näkymättömiksi, osaksi sen vuoksi, koska järjestelmä on heidät pois käännittänyt. Päihdeongelmaiset ovat menettäneet lähes kaiken normaaliin, inhimilliseen elämään kuuluvan, kuten kodin, läheiset, terveyden ja kyvyn huolehtia itsestään. Tällöin jäljellä on enää vain henki, päihteet, jatkuva turvattomuus ja epävarmuus. (Toiviainen 2008, 165-166.) Huumeidenkäyttäjät ovat yksi yhteiskuntamme huonovointisin ja huono-osaisin ryhmä. Vaikka huumeidenkäyttö ilmiönä on vielä suhteellisen tuore yhteiskunnassamme, on sen haittavaikutukset jo esillä. Huumeiden käyttäjien moniongelmaisuuksien vuoksi, myös heidän avun ja palveluiden tarpeensa on suuri. Sosiaalityön näkökulmasta tietämys huumeiden käyttöön liittyvistä ilmiöistä on mielestäni tarpeellista ja tiedon tarve tulee vain koko ajan oleellisemmaksi, koska huumeidenkäyttö näyttäisi yhä vain lisääntyvän. Sosiaalityössä on mielestäni olennaista tarkastella huumeidenkäyttöä siten, että nähdään sen taustalla olevat syy-seuraussuhteet ja miten ilmiö on rakentunut käyttäjälle ongelmalliseksi.

Tutkimukseni aineistona on 30 huume- ja lääketarinaa Päihdelinkin sivustolta. Tutkimukseni tutkimuskysymys on, että miten tarinoissa ilmenee huumeiden käytön syyt ja seuraukset.

Tutkimukseni on toteutettu narratiivisin menetelmin ja analyysiprosessin tukena olen käyttänyt selontekoa (accounting) välineenä tuomaan esiin tarinoissa ilmenevät selonteot huumeiden käytön syistä ja seurauksista. Tutkimukseni keskiössä on poikkeavaan käytökseen liittyvät selonteot, jotka ilmenevät tarinoiden huumeiden käytön syy- seuraussuhteista.

Pro gradu- tutkielmani koostuu seitsemästä luvusta. Johdannon jälkeen luvussa kaksi ja kolme kuvaan tutkimuksen teoreettista jäsenystä aloittaen huumeiden käytön ilmiöstä, ja huumeiden käytön syy- seuraussuhteista teoreettisesta näkökulmasta. Lisäksi esittelen yleisempiä addiktioteorioita, joiden avulla kuvaan miten huumeongelmaa on niiden pohjalta lähestytty. Luvussa kaksi kuvaan myös huumeiden käytön historiaa. Luvussa neljä esittelen tutkimukseni metodologisia valintoja ja analyysimenetelmänä käyttämäni narratiivista lähestymistapaa ja selonteon käsitettä. Lisäksi esittelen tutkimukseni tavoitteita, aineistoa ja analyysimenetelmää. Pohdin myös tutkimiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Viides ja kuudes luku ovat tutkimukseni analyysilukuja. Luvuissa tuon esille tarinoista ilmeneviä selontekoja huumeiden käytön syy- seuraussuhteista. Huumeiden käytön syitä ja seurauksia olen määritellyt sisäisiin ja ulkoisiin tekijöihin. Luvussa seitsemän on tutkimukseni johtopäätökset ja loppusanat.

Näin johdannon lopuksi voidaan todeta, ja tutkimukseeni sivuta, että ihmisillä on vahva tarve ottaa etäisyyttä arkitodellisuuteen ja huumeet vaikuttavat siihen, miten ihminen kokee ympäristönsä. Ihmisyhteisöt eivät koskaan tule toimimaan ilman huumeita tai alkoholia (Hämeen-Anttila 2013, 222).

2 HUUMEIDEN KÄYTÖN HISTORIA JA ILMIÖT

Tutkielmani näkökulma on rajattu huume- ja lääkeongelmaisten näkökulmaan, jotta voisin tuoda vahvemmin esille juuri heidän näkökulmansa päihderiippuvuuden ongelman kehittymisen syistä ja seurauksista. Tässä tutkielmani luvussa käyn läpi huumeiden käytön historiaa ja nykypäivän huumeiden käytön ilmiöitä. Luvussa kolme tarkastelen vielä addiktion ja riippuvuuden käsitteitä yleisellä tasolla. Addiktioteorioiden tarkastelun avulla on tarkoitus johdattaa lukija tutkielmani tarkennettuun näkökulmaan huumeriippuvuuden kehittymisen syistä ja seurauksista, jotka ilmenevät aineistoni tarinoissa. Teoriaosassa käsittelen sekä huumeiden- että päihteidenkäyttöä sekä huume- ja päihdeongelmaa, koska huumeidenkäyttäjä voi käyttää myös alkoholia ja tupakkaa, jotka luokitellaan Suomessa laillisiksi päihteiksi. Tutkimuksessani kuitenkin keskityn huumaus- ja lääkeaineista johtuvaan päihteidenkäytön ongelmaan. Huume- ja päihdeongelmalla tarkoitan huumeiden ongelmallista käyttöä ilmiönä ja ihmisen toimintana, en diagnoosina.

2.1 Huumeiden käytön historia ja nykytila

Vuosituhsien ajan ihmiset ovat käyttäneet tajuntaan vaikuttavia aineita vaihteleviin tarkoituksiin. Esimerkiksi sieniä on käytetty rituaaleihin ja maagisiin tarkoituksiin jo muinoin niiden aistiharhoja aiheuttavien vaikutusten takia. Alkoholia on käytetty 7000–8000 vuotta nautintoaineena ja seurustelujuomana. Alkoholin avulla on myös unohdettu murheita ja lisätty joukkojen taistelutahtoa sodissa. Ainakin 6400 vuotta on myös tunnettu oopiumin kipua lievittävät ja hyvän olon tunnetta lisäävät vaikutukset ja kokapensaasien lehtien ja tupakan virkistävät vaikutukset ovat olleet kauan tiedossa. Näiden aineiden käytöstä valtaosa on ollut tarkoituksenmukaista ja rajattua, mutta myös liiallisen käytön vaarat on tunnettu pitkään. (Koski-Jännes 2014, 84.) Länsimaissa huumeiden viihdekäytöstä tuli yleistä vasta 1800- luvulla. Länsimaihin huumeet tulivat verraten myöhään, koska muualla maailmassa huumeita oli käytetty vielä kauemmin. Huumeiden viihdekäytön löytymisen lisäksi uutta 1800- luvulla oli se, että uusia huumeita kehitettiin laboratorioissa. Aineita ei tosin kehitetty huumausainetarkoitukseen, vaan niitä kokeiltiin ja luotiin lääketiedettä varten tieteellisestä mielenkiinnosta. Useimmat huumeet ovat kautta aikojen olleet myös vakiolääkkeitä ja kuvaavaa on, että esimerkiksi englanninkielessä sana drug tarkoittaa molempia, ja vain käyttötarkoitus ratkaisee, pitääkö se kääntää ”huumeeksi” vai ”lääkkeeksi”. (Hämeen-Anttila 2013, 8-9.)

Ennen huumeet ovat myös kuuluneet osaksi hyväksyä nautiskelua ja nykyinen käsitys huumausaineen käyttäjästä addiktina on suhteellisen uusi ja perua 1960- luvulta. Nautintoainekulttuurissa

tapahtui ratkaiseva muutos 1960-luvulla kun huumeet jalkautuivat kaduille ja niiden käyttäjäkunta muuttui. Aikaisemmin huumeita käyttivät pääasiassa taiteilijat, tiedemiehet ja kirjailijat, mutta nyt tyypilliseksi käyttäjäksi vakiintui nuori, yhä useammin syrjäytynyt nuori. (Hämeen-Anttila 2013, 9, 11.)

Suomessa huumeetrendit ovat seuranneet kansainvälisiä virtauksia ja Suomen kaksi suurempaa huumeaaltoa sijoittuvat ensimmäinen 1960-luvulle ja toinen oli myöhemmin 1990-luvulla. Huumeiden käytön ja kokeilun lisääntyminen 1990-luvulla oli 1960-luvun tapaan sukupolvi- ja nuori-soilmiö. Teknokulttuuri levisi Suomeen ja 1990-luvun puolivälissä huumeiden käyttö ja kokeilu ilmiö yleistyi varsinkin nuorten aikuisten keskuudessa, eikä se rajautunut enää vain kaupunkilaisnuorten marginaaliseksi juhlimismuodoksi. Etenkin miesten keskuudessa huumeekokeilujen nousutrendi oli voimakasta. Vasta vuosikymmenen puolen välin jälkeen naisten huumeekokeilujen kasvuvauhti kiihtyi. Nykyään huumeekokeiluiden ja käytön kasvukäyrä on tasoittunut. Huumeiden käytöstä on tullut entistä enemmän osa nuorten arkipäivää ja sen asema on vahvistunut nuorten juhlintavoissa sekä päihteiden ongelmakäytössä. (Varjonen, Tanhua & Forsell 2014, 28.) Tammisen (2000, 26-27) mukaan päihdeaddiktien määrä vaihtelee ajan ja paikan mukaan, kuten myös päihteiden käytön näkeminen ongelmana.

1990-luvun toisen huumeaallon jälkeen huumeiden käyttö lisääntyi Suomessa. Heroiinin käyttö huumeena oli uusi ilmiö, kun vuosisadan alkupuoliskolla oli käytetty lähinnä vain heroiinipitoisia lääkkeitä. Suonensisäisesti käytetty buprenorfiini on kuitenkin korvannut heroinin lähes kokonaan 2000-luvulla. Buprenorfiinin lisäksi Suomessa suosittuja huumeita ovat olleet amfetamiini ja kannabis. Huumeiden tarjonta monipuolistuu koko ajan ja päihteiden sekakäyttö on yleistä. Aikaisemmin Ruotsissa oli enemmän huumeiden käyttäjiä kuin Suomessa, mutta nykyään tilanne on tasaantunut tai jopa kääntynyt toisin päin niin, että Ruotsissa huumeita käytetään etenkin suonensisäisesti vähemmän kuin Suomessa. (Tammi & Raento 2013, 54.)

Alkoholi on yhä tutkimusten mukaan pääasiallinen ongelmapäihde Suomessa ja huumeiden ongelmakäyttö yhteiskunnallisena ongelmana on varsin tuore. (Varjonen ym. 2014, 48.) Päihteiden käyttäjien profiili on kuitenkin muuttunut, enää ei ole vai niitä ”juoppoja” vaan heidän rinnalleen on muodostunut sekakäyttäjien ryhmä. (Holopainen 2003, 267.) Tyypillistä suomalaisille ongelmakäyttäjille on heidän suhteellisen nuori ikä ja tästä johtuva suhteellisen lyhyt käyttöhistoria, vaikka viimeisen kymmenen vuoden aikana käyttäjäkunta on selvästi vanhentunut.

Erityinen piirre etenkin Suomessa on se, että buprenorfiinilla on keskeinen asema pistokäytössä. (Varjonen ym. 2014, 48.) Verrattuna 1990-luvun alkuun huumeekokeilut ja huumeiden käyttötaso

ovat huomattavasti korkeammalla tasolla nykytilanteessa. Ilmiötä selittää osaksi nuorisosukupolven osuuden kasvu väestökyselyissä ja samalla joukosta poistuvat vanhemmat ikäpolvet, joilta huumeiden käyttökokemus kokonaan puuttuu. Tietojen mukaan etenkin 25-34 -vuotiaiden ikäluokassa huumekeilut ovat lisääntyneet. Vuoden 2010 tietojen mukaan eniten huumekeiluja oli 15-34 -vuotiaiden ikäluokassa. (Varjonen ym. 2014, 28.)

2000-luvun alussa huumausaineiden käyttö lisääntyi voimakkaasti, mutta nyt käyttö on tasaantunut. Huumeiden käytön ongelmat ovat kuitenkin lisääntyneet, koska käytön seuraukset ilmenevät viiveellä. Opiaattien ja amfetamiinin ongelmakäyttäjiiä on arvioitu olevan 15-54 -vuotiaiden ikäryhmästä 16 000-21 000 henkilöä ja syrjäytyneimmät päihteidenkäyttäjät kuuluvat usein tähän ryhmään. Alkoholin ongelmakäyttäjät, jotka käyttävät myös muita päihteitä samanaikaisesti ovat suurin päihteiden ongelmakäyttäjryhmä. (Toiviainen 2008, 157-158.) Vuoden 2010 THL:n huumehoidon tietojärjestelmän tietojen mukaan päihdehuollon kaikkien huumeasiakkaiden joukossa ensisijaisina hoitoon hakeutumisen johtaneina päihteinä olivat opiaatit (59 %), stimulantit (13 %), alkoholi (11 %), kannabis (10 %), ja lääkkeet (6 %.) (Varjonen ym. 2014, 48.)

Kuten monet muutkin asiat, niin ovat myös päihteet siirtyneet internetiin tietoverkkojen ja tietotekniikan kehityksen myötä. Laittomia päihteitä myyvät ja ostavat henkilöt osaavat hyvin hyödyntää nykyteknologiaa ja keskeisenä esimerkkinä tästä on suomalainen Silkkitie-niminen nettikauppa, joka sijaitsee Tor-verkossa. Alustavien tutkimustulosten mukaan kuitenkin Suomessa sisäinen laittomien päihteiden kaupankäynti on harrastuspohjaista ja pienimuotoista. (Nurmi & Kaskela 2015, 394, 392.)

2.2 Huumeidenkäyttöön liittyviä ilmiöitä

Näkemykseni on, että huumeiden käytön ilmiöön itsessään sisältyy useimpia yksittäisiä ilmiöitä, kuten esimerkiksi muuntohuumeet, huumeiden sekakäyttö ja lääkkeiden väärinkäyttö. Verraten alkoholin ongelmallisen käytön ilmiöön, huumeiden käyttö sisältää monimuotoisia ilmiöitä ja tekijöitä jo erilaisten huumausaineiden lukumäärän vuoksi. Huumeidenkäyttäjiiä on hankala rajata homogeeniseen ryhmään, koska eri huumausaineiden käytöllä tavoitellaan eri käyttötarkoitusta, koska aineilla on kemiallisia eroavaisuuksia. Koen tärkeäksi, että myös huumeongelmaiset asiakkaat kohdataan yksilöllisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, koska huumeongelmaisen käyttämien huumeaineiden perusteella voidaan päästä selville siitä, mitä syitä ja tavoitteita huumeiden käytöllä yksilöllä on. Tämän vuoksi katsoin myös tärkeäksi käydä nykypäivän yleisempiä huumei-

den käyttöön liittyviä ilmiötä läpi kuten: sekakäyttö, muuntohuumeet ja lääkkeiden väärinkäyttö. Lisäksi käyn lyhyesti läpi Suomen yleisimmät markkinoilla olevat huumausaineet ja miten huumeidenkäyttäjät näkyy asiakkaana sosiaali- ja terveystaloudissa.

Yleisimmät huumeet

Kun huumeiden käyttö määriteltiin yhteiskunnalliseksi ongelmaksi, nousi sen jälkeen vasta kiinnostus myös niiden käyttötrendien tutkimukseen. Nykypäivänä esimerkiksi Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus (EMCDDA) ja YK:n huumetoimisto (UNODC) julkaisevat omat raporttinsa huumeiden käyttöön sisältyvistä trendeistä ja kehityksestä. (Hakkarainen 2015, 81-82.) Suomessa eniten käytetyt huumeet ovat kannabistuotteet, heroini ja muut opiaatit, kokaiini, amfetamiini ja muut psykostimulantit, hallusinogeenit, erilaiset synteettiset päihteet sekä erilaiset impattavat tai hengitettävät inhalantit. (Huttunen 2015b.)

Suomessa huumeidenkäyttöä on tutkittu myös kentällä havainnoimalla. Perälä (2013) seurasi usean vuoden ajan pääkaupungin huumeiden käyttäjien elämää ja näistä havainnoista syntyi hänen väitöskirjatutkimus. Perälän kenttähavainnoinnin mukaan Helsingin huumemarkkinoilla esiintyy eniten kannabista ja tämän lisäksi erilaisten lääkkeiden, kuten rauhoittavien, uni- ja kipulääkkeiden väärinkäyttö on suosittua. (Perälä 2013, 21.)

Perälän (2013, 23) havainnon mukaan kannabiksen käyttäjät ovat huumemarkkinoiden suurin asiakasryhmä ja päivittäiset käyttäjät kuluttavat suurimman osan markkinoilla liikkuvista kannabiksesta, mutta suurin osa kannabiksen käyttäjistä ovat satunnaiskäyttäjiä. Kannabiksen ympärille on muodostunut oma kulttuuri, mihin kuuluu, että käyttöainetta annetaan ilmaiseksi. Osa kannabiksenkäyttäjistä käyttävät kannabista lääkinnällisiin tarkoituksiin ja voivat olla myös tarkkoja siitä, etteivät käytä muita päihteitä yhtä aikaa. Toiset kannabiksenkäyttäjät voivat käyttää myös muita aineita, useimmiten alkoholia. Hakkaraisen, Kainulaisen ja Perälän (2006, 584, 593) mukaan kannabista on tämän päivän Suomessa hyvin saatavilla, vaikka aineiden käyttäminen ja kauppaaminen ovat suurilta osin piiloutuneet yksityisasuntoihin. Kannabiksen kotikasvatus on myös yleistynyt voimakkaasti Suomessa viime vuosien aikana. Keskustelua on aiheuttanut se, että kannabiksen ollessa ominaisuuksiltaan verraten erilainen muihin laittomiin huumeisiin, täytyy se myös palvelurakenteessa huomioida eritavoin.

Toiseksi laitton huume kannabiksen jälkeen on amfetamiini sen eri muodoissa. 2000-luvun lopussa markkinoilla alkoi liikkua amfetamiinin lisäksi sitä muistuttavaa MDPV:tä ja muita tutkimuskemikaaleja. Nykyisin näitä nimitetään muuntohuumeiksi. Sota-aikainen metamfetamiini on myös yleis-

tynyt. (Perälä 2013, 29.) Lisäksi oman huumeikäyttäjryhmänsä muodostavat opioidin käyttäjät. Suomessa heroiinin on korvannut lähes kokonaan buprenorfiini, kauppanimeltään Subutex. Subutexin, bentsodiatsepiinien ja alkoholin sekakäytöllä haetaan samaa olotilaa kuin heroiinin käytöllä. (Perälä 2013, 33.) Helsingin huumemarkkinoiden tilannetta voi mielestäni verrata koko Suomen huumeidenkäytön tilanteeseen, koska ne ovat nykyisten tutkimusten kanssa samassa linjassa. Suomi on harvaan asuttu maa, jolloin ei suuria alueellisia eroja pääse esimerkiksi maaseudun ja kaupunkien välille muodostumaan. Lisäksi oman käsitykseni mukaan enemmistö huumausaineista kulkeutuu pääkaupunkiseudulta tai ulkomailta muualle Suomeen. Hakkaraisen (2015, 83) mukaan huumeiden käyttö on kuitenkin arkaluontoinen tutkimuskohde, joka mielellään salataan ulkopuolisilta. Huumausaineiden volyyminä ei ole saatavilla luotettavia lukuja, koska niiden tuotanto, levitys ja kauppa ovat kriminalisoituja tekoja.

Sekakäyttö

Sekakäytössä on suomalaisen kovan huumeikäytön ydin. Sekakäytössä eniten käytettyjä aineita ovat kivunlievitykseen tarkoitettut opioidipohjaiset lääkkeaineet ja rauhoittavat lääkkeaineet, eli bentsodiatsepiinit, sekä alkoholi ja kannabis. (Varjonen ym. 2014, 48.) Sekakäyttö voi olla myös satunnaista juhlimista tai irtiottoa, mutta hyvin usein se kytkeytyy erilaisiin huumehaittoihin ja ongelmallisiin käyttötapoihin. Tähän viittaavat huumeiden ongelmakäyttäjää, huumekuolemia ja huumerattijuoppoutta käsittelevät tutkimukset. (Hakkarainen 2015, 117-118.) Kun sekakäytön tila kroonistuu, johtaa se usein työelämästä syrjäytymiseen, vaikeuksiin läheisissä ihmissuhteissa ja päihdehakuiseen käyttäytymiseen. Sekakäyttö usein johtaa myös eri sosiaali- ja terveyspalveluiden suurkulutukseen, jonka tavoitteena on turvata riippuvuusongelmasta johtuva tarve, niin lääke- kuin rahallinen tarve. (Holopainen 2003, 265-267.) Nykymaailman kiihtynyt yksilöllistymisen, teknologiakehityksen myötä tapahtunut kulutusmahdollisuuksien jatkuva kasvu ja markkinoiden globalisaatio ovat yhteydessä sekakäytön yleistymiselle. Muuntohuumeiden rajaton valikoima ja helppo saatavuus internetin kautta lisäävät niiden käyttöä. (Kataja, Väyrynen, Hakkarainen, Kailanto, Karjalainen, Kuussaari & Tigerstedt 2016, 44.)

Lääkkeiden väärinkäyttö

Usein lääkkeiden väärinkäytöllä viitataan lääkkeiden käyttöön lääkärin ohjeiden vastaisesti tai ilman lääkärin määräystä. Holopaisen (1998) mukaan keskushermostoon vaikuttavat (PKV) lääkkeet, kuten unilääkkeet, kipulääkkeet ja rauhoittavat lääkkeet ovat pääasiallisesti keskiössä kun

puhutaan lääkkeiden ei-lääkinnällisestä käytöstä, koska ne soveltuvat päihdekäyttöön. (Karjalainen & Hakkarainen 2013, 498.)

Kun lääkkeiden väärinkäyttöä verrataan laittomien huumeiden käyttöön, on se selvästi vähäisempää kuin esimerkiksi kannabiksen käyttö, mutta kuitenkin yli kolme kertaa yleisempää kuin amfetamiinin käyttö. Lääkkeiden väärinkäyttöä on Suomessa jäänyt verraten vähän tutkituksi. Lääkkeiden väärinkäyttö yhdistetään usein muiden päihteiden käyttöön, joten se on ainakin yksi syy, miksei sitä ole tutkittu omana ilmiönään. (Karjalainen & Hakkarainen 2013, 498–499.)

Karjalainen ja Hakkaraisen (2013, 504–505) tutkimuksen (Lääkkeiden väärinkäyttö 2000-luvun Suomessa) mukaan Suomessa on toistuvasti lääkkeitä väärinkäyttäviä henkilöitä noin 50 000–100 000. Muuhun väestöön verrattuna oli viitteitä, että lääkkeitä väärinkäyttäneillä oli heikompi sosiaalinen asema ja vaikuttaa siltä, että lääkkeiden väärinkäyttö ja sosiaaliset ongelmat ovat ainakin joltain osin nivoutuneet yhteen. Tutkimuksen mukaan naisten lääkkeiden väärinkäyttö oli miehiä yleisempää. Syiksi nähtiin ainakin se, että naiset hakeutuvat herkemmin terveystalveluiden piiriin ja naisille kirjoitetaan helpommin lääkeresepitejä. Lisäksi mahdollisena nähtiin se, että naisille eivät miellä lääkkeiden väärinkäyttöä niin vaarallisena kuin huumeiden käyttöä ja se on sen vuoksi heille kiintoisampi vaihtoehto.

Yleisin lääkkeiden käyttötarkoitus on nukkumisen helpottaminen sekä huumeiden käyttäjillä että lääkkeiden väärinkäyttäjillä. Lisäksi huumeidenkäyttäjät ovat raportoineen käyttäneensä lääkkeitä myös vahvistaakseen muiden päihteiden vaikutusta tai päihdetarkoituksessa. Lääkkeillä voidaan myös katkaista piristeiden käyttöjakso, niin sanottu alastulo. Kaikki lääkkeiden väärinkäyttäjät eivät kuitenkaan ole huumeriippuvaisia. Lääkkeiden väärinkäyttö on laaja kirjo erilaisia käyttötilanteita, esimerkiksi satunnainen läheisen henkilön unilääkkeen käyttö tilapäiseen ongelmaan tai tavaksi taikka riippuvuudeksi muodostunut tarve käyttää lääkettä unen saavuttamiseksi. Lääkkeiden väärinkäytössä ei siis aina ole kysymys vakavasta väärinkäytöstä vaan enemmän siitä, että niiden avulla saavutetaan satunnainen helpotus tilapäiseen vaivaan. (Karjalainen & Hakkarainen 2013, 501–503.)

Lääkkeiden väärinkäyttöä helpottaa niiden saatavuus. Suurin osa väärinkäytetyistä lääkkeistä tulee kotimaisen lääkejakelun piiristä. Lääkemääräyskäytäntö on ratkaisevassa asemassa lääkkeiden väärinkäyttö kysymyksessä. (Karjalainen & Hakkarainen 2013, 505.)

Muuntohuumeet

Muuntohuumeista käytetään useita eri nimityksiä, kuten tutkimuskemikaali, desing-huume ja uusi psykoaktiivinen aine. Yleisesti muuntohuumeet määritetään siten, että ne ovat huumausaineiden kaltaisia ja niiden tavoin käytettäviä. Muuntohuumeet ovat usein synteettisiä aineita, joita ei valvota voimassa olevan huumausainelain nojalla. Viime vuosina on jatkuvasti kehitetty uusia aineita päihdekäyttöä varten. Keskustelu muuntohuumevalvonnan tehottomuudesta kiihtyy usein silloin kun uusi muuntohuume rantautuu markkinoille, kuten Suomessa tapahtui muuntohuume MDPV:n kohdalla. Mediassa uutisoitiin siitä paljon ja viranomaiset seurasivat tilannetta valppaana. (Kainulainen & Pihlainen & Kotovirta 2014, 424-427.)

Kainulainen (2014, 430) ja kumppanien mukaan kiinnostus muuntohuumeita kohtaan näyttää vain jatkuvan Suomessa. Kokeilua ja käyttöä lisää niiden helppo saatavuus ja lisäksi tutkimukset osoittavat, että osa muuntohuumeita käyttävistä henkilöistä on jatkuvasti kiinnostuneita uusista päihdekemuksista ja usein muiden pähteiden rinnalla käytetään muuntohuumeita. Uusien muuntohuumeiden rantautumisesta otsikoidaan mediassa isosti ja Hakkaraisen (2015) mukaan yksi näitä trenditarkasteluja kehystävä tekijä on huumeiden valtaisa julkisuusarvo ja aika ajoin julkinen huumehuoli vyöryy yli äyräiden. Stanley Cohen (1972) nimitti moraalipaniikiksi näitä huoliryöppyjä, mitä julkisuudessa esitettiin. Tyypillisesti huumeisiin liittyvä moraalipaniikki syntyy, kun käytön ajatellaan olevan lisääntymässä tai leviämässä uusiin ryhmiin tai uusia huumeaineita on levinnyt markkinoille. Moraalipaniikin ja huumeekysymystä käsitellessä tutkimuksella on tärkeä rooli luotettavan tiedon tuottajana. (Hakkarainen 2015, 83.)

Huumeidenkäyttäjät sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa

Kaikissa päihdetapauslaskennoissa, joita on tehty vuodesta 1987 lähtien neljän vuoden välein, on alkoholi ollut eniten käytetty päihde. Näiden laskentojen tavoittamat asiakkaat ovat olleet monella tapaa huono-osaisia, esimerkiksi asunnottomuus, työttömyys, yksinäisyys ja mielenterveyshäiriöt ovat olleet tavallista näille asiakkaille. (Kuussaari & Kaukonen & Partanen & Vormaa & Ronkainen 2014, 264.)

Päihdetapauslaskentojen perusteella terveydenhuollossa suuri osa päihdeasiakkaista oli alle 50 vuotiaita psykiatriseen erikoissairaanhoidon hakeutuvia asiakkaita. Tätä vanhemmat asiakkaat hakeutuivat terveyskeskuksiin. Tästä voidaan tehdä päätelmä, että iän myötä pähteiden käytöstä johtuvat somaattiset sairaudet lisääntyvät. Sosiaalipalvelussa päihdeasiakkaat painottuivat nuorimpiin ja vanhempiin päihdeasiakkaisiin. Vanhemmat päihdeasiakkaat olivat kotihoidon piirissä ja alle

20 vuotiaiden asioinnit kohdistuivat lasten ja nuorten laitoshoidon, sosiaalitoimistoihin ja ammatilliseen perhehoitoon. (Kuussaari ym. 2014, 268.)

Verraten huumeiden käyttäjiin, pelkästään alkoholiin liittyvissä asioinneissa asiakkaat olivat iäkäämpiä, heillä oli vähemmän alaikäisiä lapsia ja useimmiten he olivat eläkkeellä. Tarkasteltujen muuttujien perusteella huumeiden käyttäjien elämä näyttäisi olevan huono-osaisempaa kuin alkoholin käyttäjien elämä. (Kuussaari ym. 2014, 270.) Huumeongelmaisten keski-ikä on usein alhaisempi kuin alkoholiongelmaisten. Päihdeongelmaisille on ominaista päihdeongelmaisuuteen viittaavien käytöshäiriöiden ilmaantuminen jo peruskoulussa, ammatillisen koulutuksen ulkopuolelle jääminen tai koulutuksen keskeytyminen ja työelämän ulkopuolelle jääminen. (Holopainen 2003, 265-267.)

Päihdetapauslaskennan (2011) perusteella ovat 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa syntyneet tavoittaneet päihdeasioinnin intensiivisyydessään suurten ikäluokkien tason ja ohittaneet 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa syntyneet. Ikäryhmä, joka on jo tällä hetkellä 30 vuotta täyttänyt, koki lapsuudessaan Suomen pitkäkestoisemman ja syvemmän laman ja nuoruudessaan erityisen nopean alkoholin kulutuksen kasvun ja lisääntyneen huumeiden tarjonnan. Käytännössä päihdekulttuurin, elinmahdollisuuksien ja elämäntapojen muutos tuli tämän sukupolven kautta suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämä vaikuttaa myös palvelutarpeisiin. Laskentojen mukaan alkoholi on yhä käytetyin pääpäihde, mutta yhä useampi on myös käyttänyt laittomia huumeita. Erityisen yleistä monipäihteisyys on alle 35-vuotialla asiakkailta, erityisesti tämän saman ikäryhmän naisilla. (Kuussaari ym. 2014, 273.)

Vaikka ikäluokat ovat pienentyneet, päihteiden aiheuttavat haitat tuottavat sosiaali- ja terveystalviteilla vähintään yhtä suuret haasteet. Riippuvuusongelmien ja päihdehäiriöiden lisäksi asiakkaiden sosiaaliset ongelmat ovat hyvin monitahoisia. Päihteiden käyttäjien riippuvuutta palveluista kasvatataa sosiaalinen huono-osaisuus ja se, että he saavat heikosti tukea sosiaalisista verkostoista ja heillä on vähäiset mahdollisuudet hankkia tukea yksityisistä palveluista. Sosiaali- ja terveystalviteissa tulisi laajemmin korostaa yleisten tekijöiden merkitystä päihdeasiakkaiden kanssa työskennellessä. Onnistumisille on edellytyksiä vain silloin kun työntekijän ja asiakkaan välinen vuorovaikutus on toimivaa. (Kuussaari ym. 2014, 275.)

2.3 Teoreettiset syyt ja seuraukset huumeiden käytölle

Pylkkäsen (1992, 62-63) mukaan huumeiden käytön syytekijät jaetaan yleisesti kolmeen pääryhmään: persoonallisuustekijät, ympäristötekijät ja huumeiden ominaisuudet. Huumeet ovat yksilön

kannalta vain väline, joka voidaan kokea tarpeettomaksi tai tarpeelliseksi. Kun ongelman luonnetta tahdotaan selvittää, on oleellista tutustua niihin taustatekijöihin, jotka ovat johtaneet huumeiden käyttöön. Kysymys on yksilön valinnasta ja tärkeämpi on keskittyä huumeita enemmän vaikuttimiin, jotka saavat ihmiset jossakin tilanteessa kokemaan huumeet itselleen tarpeellisiksi. Huumeongelma syntyy, kun yksilö valitsee huumeet elämänsä sisällöksi.

Kaplan ja Wieder (1974) ovat puolestaan jakaneet huumeiden käyttäjät kolmeen ryhmään sen mukaan, mitä kukin huumeista etsii. Ensimmäinen ihmistyyppi on ”ilo irti elämästä”- ihmistyyppi, joka käyttää huumeita hetkellistä mielihyvää tavoitellen. Käyttäjän tavoite on huumeiden käytöllä virkistäytyä, rentoutua, juhlia ja irtautua arjesta eli saamaan ilo irti elämästä. Toinen ihmistyyppi on ”elämisen kurjuuden kestäminen” ja hän käyttää huumeita selviytyäkseen liian ankarina kokemistaan arkielämän vaatimuksista. Huumeiden käytön tavoitteena on pyrkiä välttämään kiusallisia psyykkisiä elämyksiä ja siten kestämaan elämää. Kolmas ja viimeinen ihmistyyppi on ”piiloon elämältä” ihmistyyppi, joka käyttää huumeita, koska hän haluaa väistää psyykkisen kärsimyksen. Huume toimii tässä ihmistyyppissä käyttäjälleen korvikkeena, koska hänellä ei ole muita keinoja poistaa ahdistusta tai kokea hyvinolontunnetta. Huumeiden käytön avulla käyttäjä pyrkii pääsemään piiloon liian piinallista elämää. (Pylkkänen 1992, 32-33.)

Heikkilän (1995, 44) mukaan huumeiden käyttö on pikamenetelmä, jonka avulla huumeidenkäyttäjä yrittää löytää sisäinen tasapainon. Autuudentila, mikä saavutetaan huumeiden käytöllä, on keinotekoinen. Mieli kykene integroitumaan siihen ja vähitellen tästä autuudentilasta tulee itsetarkoitus. Taka-alalle jäävät mieli, ruumis, ympäristö ja muut ihmiset. Huumeita käytetään myös sen vuoksi, koska ne luovat hyvin voimakkaan mielihyvätunteet. Voimakkaan mielihyvätunteen avulla tylsyyden, ahdistuksen ja pelon tunteet väistyvät ja aineet luovat käyttäjälleen illuusion hallitsevuudesta. Vähitellen kuitenkin huume alkaa ohjata mieltä ja käyttäjälle tulee tila, jolloin huumetta on otettava, ettei pelko nouse pintaan. Monella käyttäjällä kuitenkin säilyy usko siitä, että itse hallitsee huumetta. (Mt. 44.) Hellstenin (2016, 125) mukaan tunne-elämän säätely ja siihen vaikuttaminen on päihteiden käytön tavoitteena.

Päihteiden käytön säätelyllä voi vaikuttaa myönteiseksi koettujen tunteiden lisäämiseen ja ne ovat ymmärrettävissä omavaraisuuden ilmentymäksi. Päihteet voivat antaa ihmiselle illuusion elämän hallittavuudesta ja kontrollista. Yksilö, joka on ajautunut ongelmalliseen huumeiden käyttöön, kokee yleensä psyykkisen ja sosiaalisen elämäntilanteensa niin vaikeaksi, että hän kokee sen aiheuttaman tuskan hankalampana kuin huumeisiin liittyvät vaarat. Haitat saavat huumeiden käyttäjän mielessä pienemmän merkityksen kuin huumeiden tarjoama tyydytys. Huumeiden ongelmakäyttäjälle huumeet edustavat elämästä etsittävää onnea ja niiden käytöllä haetaan samoja

tyydytyksenlähteitä kuin ihmissuhteista tai työstä ja niillä etsitään myös vahvistusta itsetunnolle. Huumeiden käytöllä haetaan yleensä vastapainoa arkitodellisuuden mitättömyydelle ja turhautumille. Viime kädessä huumeiden käytön syytekijät ovat ihmisessä itsessään ja huumeongelman ydin ei koskaan löydy huumeista koska ihmiset käyttävät huumeita, ei päinvastoin. (Pylkkänen 1992, 8, 40.)

Voidaan siis todeta, että huumeriippuvuuteen ajautuneet eivät ole yhtenäinen ihmisryhmä ja huumeista voi jokainen hakea hyvinkin erilaisia vaikutuksia. Nähtävissä kuitenkin on, että huumeiden käyttäjät hakevat huumeista jonkinlaista niin sanottua psykologista varaosaa, korvaavaa tai tasapainottavaa elämystä poistamaan elämässä koettuja riittämättömyyksiä tai puutteita. Toiset huumeet vastaavat näihin yksilöllisiin tarpeisiin paremmin kuin toiset. Fyysinen riippuvuus on käytön seurausta ja aineesta johtuvaa. Psykkinen riippuvuus johtuu ihmisestä, se on huumeiden käytön syy. (Pylkkänen 1992, 37.)

Seuraukset

Suomessa nuorten aikuisten joukossa mietojen huumeiden käyttö on suhteellisen yleistä, eikä aja käyttäjää sosiaaliseen eristykseen, mutta yhteiskunnassa yleensä huumeiden käyttö on sosiaalisesti leimaavaa. Huumeiden kriminalisointi ajaa käyttäjät muodostamaan omat verkostonsa ja olemaan yhteydessä rikolliseen maailmaan, mikä samalla etäännyttää heitä kauemmas muusta yhteiskunnasta. (Hämeen-Anttila 2013, 221.) Ongelmakäyttäjät joutuvat yleensä kuitenkin olemaan kontaktissa rikolliseen alamaailmaan hankkiakseen huumeita. Usein huumeiden käyttäjillä on takanaan laitostausta, kuten lastenkoti, koulukoti tai vankila, ja huumeiden käyttäjät ovat oppineet reagoimaan viranomaisiin niin, että he pitävät viranomaisia usein ensisijaisesti vihollisina. Elämä on kolhinut osaa ongelmakäyttäjistä ja heidän elämänsä on täynnä monia pettymyksiä. Yleensä tämä elämän raakuus johtaa siihen, että luottamus on menetetty moneen kertaan ja myös usko siihen, että elämältä voisi odottaa vielä jotain hyvää. (Tuomola 2012, 46.)

Päihdeongelmaisen päihteiden käyttöön liittyy usein sen pakonomaisuus ja monesti päihde alkaa hallitsemaan käyttäjänsä. Päihdeongelmainen ei enää itse hallitse käyttäytymistään, vaan ikään kuin päihde tekee sen hänen puolestaan. Päihdeongelmainen pyrkii usein säilyttämään itsellään mielikuvan oman elämänsä kontrollista, mitä se ei kuitenkaan ole. Tilanne päättyy vaiheeseen, jolloin päihdeongelmaisen täytyy selittää itselleen, kuin myös muille järjettömien tekojensa syytä. Monesti tässä vaiheessa päihdeongelmainen alkaa kieltämään riippuvuuden olemassaolon. Päihdeongelmainen voi alkaa etsimään syytä tai keksimään verukkeita käyttäytymiselleen. Jatkuva

kieltäminen voi johtaa vähitellen realiteettitajun heikkenemiseen. Kieltämisellä ihminen pyrkii suojelemaan omanarvontuntoaan ja sen säilyttäminen ilman päihteestä luopumista on mahdotonta ilman kieltämistä. Jatkuva kieltäminen vie energiaa ja voi vähitellen johtaa yksinäisyyteen ja tilanteeseen, missä päihteet ovat korvanneet päihdeongelmaisen ihmissuhteet. (Hellsten 2016, 142-144.)

2.4 Aikaisempia tutkimuksia huumeiden käytöstä

Huumeiden käytön syitä ja seurauksia on tutkittu alkoholinongelmakäyttöön verraten vähän. Tutkimukset, joissa lähtökohtana on huumeidenkäyttäjän näkökulma, on usein toteutettu haastattelemalla huumeiden käyttäjiä. (esim. Väyrynen 2007 ja Kekoni 2007.) Lisäksi on etnografisia ja havainnointiin perustuvia tutkimuksia huumeiden käytöstä. (esim. Sariola 2006 ja Perälä 2013.) Alla esittelen tutkimuksia, joissa on selvitetty jollain tavalla huumeidenkäytön syitä ja seurauksia.

Sariola (2006, 145-147) tarkkaili ja haastatteli etnografisessa tutkimuksessaan skotlantilaisia huumeita käyttäviä naisia. Tutkimuksessa ilmenee, että huumemaailmassa naisille tarjotaan huumeita, useimmat saavat niitä ystäviltaan tai poikakaveriltaan. Tutkimuksen mukaan etenkin naisten huumeiden käytön alussa ne tuottivat heille nautintoa. Lisäksi huumeiden hankinta toi elämään jännitystä. Naiset kuvaavat tutkimuksessa huumeiden tarjoavan heille rentoutumista, emotionaalista lohtua ja keinon selviytyä arjesta samalla, kun huume antoi kärsivällisyyttä käsitellä arjen elämää. Lisäksi kaikki haastatellut naiset sanoivat nauttivansa huumeiden käytöstä ja olleensa kiinnostuneita niistä. Osa haastatelluista naisista sanoivat myös, että huumeet auttoivat hallitsemaan mielialoja, turruttamaan tunteita ja panemaan sivuun vanhoja muistoja. Tutkimuksen mukaan huumeiden käyttö ei kuitenkaan ole menneiden kokemusten itsestään selvä seuraus. Sariola (2006) kuvaa tutkimuksessaan, että naisten huumeidenkäyttö oli kivun hallinnan aktiivinen valinta, kun elämän suomat vaihtoehdot olivat rajalliset.

Friedmanin ja Alicean (2001) tutkimus keskittyy heroisiin erityisosaajiin, eli heroimia käyttäviin naisiin. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla heroisiinriippuvaisia naisia metadoniklinikalla. Friedmanin ja Alicean (2003, 204) mukaan liian usein ne ihmiset, joilla on eniten tietoa yhteiskunnan huumeongelmasta, ovat niitä jotka ovat eniten hiljennettyjä, sivuutettuja ja leimattuja. Kuitenkin heidän kertomusten avulla huumeongelmasta saisin kaikkien oikeamman ymmärryksen yhteiskunnassa. Haastatellut naiset eivät hakeneet apua psykiatrisesta hoidosta, koska he eivät alkuaan koke-

neet, että heillä olisi ollut ongelmaa. He kokivat, että yhteiskunta oli ongelma. Huumeiden, etenkin heroiinin avulla haastatellut naiset torjuvat ahdistavaa yhteiskuntaa ja luovat vaihtoehtoista elämää. Alkuun huumeiden avulla luotu vaihtoehtoinen elämä on euforinen, hauska ja voimaannuttava. Huumeista saatavan mielihyvän avulla he myös kielsivät heidän omaa nykytilannettaan.

Väyrynen (2007) on tehnyt tutkimuksen koskien nuorten naisten elämää huumekuvoissa. Väyrynen on nimennyt tutkimuksessaan yhdeksi huumeiden käytön lupaukseksi pahan olon torjunnan. Pahan olon torjunnalla viitataan siihen, että huumeiden avulla käyttäjä voi turruttaa ja paeta traumaattisia sekä vaikeita elämäkokemuksia. Väyrysen tutkimuksen osa naisista on kokenut lapsena inestiä ja väkivaltaa, joidenkin elämää ovat varjostaneet vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat, osa on kokenut menetyksiä kuten läheisten kuolemia ja vanhempien avioeroja. Väyrysen tutkimuksen nuoret naiset liittävät näitä kokemuksia huumeiden käyttöön. Väyrysen (2007) mukaan on kuitenkin hyvä muistaa, että vaikeiden elämäntilanteiden käsitteleminen on yksilöllistä, eivätkä ne aina johda elämänvaikeuksiin. On myös hyvä tiedostaa, että satunnaiset huumeiden käyttökerrat tai kokeilut eivät ole merkki elämänvaikeuksista tai traumatisoitumisesta. (Väyrynen 2007, 198.)

Kekoni (2007) tutki kannabisaktivistien näkökulmaa liittyen kannabiksen käyttöön, yhteiskunnalliseen reagointiin ja siihen vastaamiseen. Tutkimuksessaan hän haastatteli 36:tä kannabisaktivistia. Tutkimuksen haastatteluaineiston analyysissa yhdistyy narratiivinen puhetapojen analyysi ja Grounded Theory- tyyppinen laadullisen aineiston tyypittely. (Mt. 5-6.) Tutkimuksen yhtenä osana oli tutkia haastateltavien kertomuksia kannabiksen käytön aloittamisesta ja heidän antamista merkityksistä kannabiksen käytölle. Kekoni ryhmitteli käytön aloittamisen kertomukset neljään ryhmään: sosiaalinen reitti, suunnitelmallinen reitti, päihdereitti ja aatteellinen reitti. Lisäksi tutkimuksessa tutkittiin kannabiksen käytön merkityksiä. Kannabiksen käytön merkityksissä haastateltavat ovat kuvailleet sitä, miksi kannabiksen käyttö on heille tärkeää. Analyysin perusteella Kekoni nimesi käytön merkityksiä kuvaavat kertomisen tavat viihdekäytöksi, tajuntaa avaavaksi käytöksi, lääkekäytöksi, elämäntapakäytöksi, uskonnollisuuteen/rituaalisuuteen/maagiseen liittyväksi käytöksi ja riippuvuuteen perustavaksi käytöksi. (Mt. 106, 115.)

Koski-Jännes ja Hänninen (1999, 76-77) tutkivat erilaisista riippuvuuksista (alkoholismi, huumeiden tai lääkkeiden käyttö, tupakointi, syömishäiriö, seksiriippuvuus) vapautuneiden henkilöiden omaelämäkerrallisia tarinoita. Koski-Jännes ja Hänninen (1999) löysivät aineistoista viisi tarinatyyppejä. He jaottelivat tarinatyypit: AA-tarinaksi, jossa hahmotettiin alkoholismi sairaudeksi. Toinen tarinatyyppejä on kasvutarina, joka kuvasi riippuvuuden syyksi sen, että ihminen ei ole oppinut tunnistamaan omia tarpeitaan vaan on joutunut hakemaan hyväksyntää toimimalla toisten ihmisten odotusten mukaan. Kolmas tarinatyyppejä on läheisriippuvuustarina, jossa riippuvuuden taustaksi

nähtiin lapsuuden perheen ongelmien salaamisesta syntynyt kyvyttömyys kohdata kielteisiä tunteita. Rakkaustarina oli neljäs tarinatyyppi ja siinä riippuvuuden aiheuttajaksi nähtiin rakkauden puute, joka johtaa hakemaan tyydytystä addiktiivisesta toiminnasta. Viimeinen, viides tarinatyyppi on hallinnan tarina, jossa riippuvuuteen johtanut käyttäytyminen on saanut alkunsa pyrkimyksestä elämän hallintaan. (Mt., 76-77.)

Katajan ym. (2016) tutkimuksessa he myös kategorisoivat tutkimuksen tarinoita tiettyihin tarinatyyppeihin. Tarinatyyppit olivat nimetty seuraavasti: viihdekäyttö, itsetutkiskelu, jatkuva säätö ja riippuvuus. Tutkimuksen mukaan viihdekäyttö tarinatyyppin käyttäjät olivat yhteiskuntaan integroituneita, he opiskelivat tai olivat työelämässä. Tutkimuksen mukaan päihteiden käyttö edusti heille ajoittaista irtiottoa arjen rutiineista ja heille oli tärkeää että elämä pidetään järjestyksessä. Viihdekäyttö liittyi tyyppillisesti juhlimiseen kavereiden kanssa ja käytöllä oli selkeä alku ja loppu. Itsetutkiskelutarinoissa käyttöepisodi koettiin yksin, käyttö palvelu henkilökohtaista tavoitetta ja käyttö suuntautui sisäänpäin. Päihteen käytön tavoitteena oli ottaa etäisyyttä ulkomaailmaan, jotta käyttäjä voi paremmin keskittyä omaan sisäiseen mielenmaisemaansa. Itsetutkiskelutarinoissa päihteiden käyttö nähdään vähäisenä riskinä, koska käyttö toteutetaan hallitusti ja päihteisiin ei paeta ongelmia. Jatkuva säätö- tarinoissa huumeiden käyttö oli pääasiallinen elämäntapa ja aika kuluvat niiden ympärillä. Jatkuvaan säätöön kuului vahvasti myös käytön sosiaalisuus ja ajan viettäminen samanhenkisten ihmisten kanssa. Riippuvuustarinoissa ei noussut esiin positiivista puhetta ja tarinoita sävyttää päihteiden käytön pakonomaisuus. Riippuvuustarinoiden olennainen osa olivat työelämän ulkopuolelle ajautuminen, asunnottomuus ja velkakierre.

Davies (1997, 115-120) analysoi huume tutkielmassaan päihdeongelmaisten huume puhetta. Davies ei varsinaisesti tutkinut huumeiden käytön syitä ja seurauksia, mutta poimin tutkimuksessa esiin seuraavia syitä ja seurauksia: huumeiden käyttö nähtiin vastineena tylsyydelle tai huumeiden avulla lievitettiin huono päivää. Ilmausten perusteella tutkimuksessa tehtiin päätelmä, että huumeiden käyttö on tarkoituksellista ja vapaavallinnaista. Lisäksi huumeongelman kehittymiseen nähtiin monia kausaalisia tekijöitä kuten: lapsuuden olosuhteet, työongelmat, yksinäisyys ja onneton avio-
liitto. Riippuvuutta ei välttämättä tunnistettu pakonomaiseksi toiminnaksi.

3 ADDIKTIO JA RIIPPUVUUS

Vastuun ja vapauden kasvaessa myös yksilön epävarmuus omista mahdollisuuksistaan ja omasta identiteetistään on kasvanut, mikä ilmenee usein riittämättömyyden ja voimattomuuden tunteina. Näitä tunteita ilmaistaan yleisesti erilaisten mielihäiriöiden, erityisesti depressio- ja addiktio-ongelmien yleistymisellä. Nyky-yhteiskunta tuottaa sosiaalista häpeää siitä, ettei yksilö enää yllä ylimoitettuihin tavoitteisiinsa. Psykenlääkkeillä, päihteillä ja muilla pakonomaisilla toiminnoilla yritetään poistaa tätä stressiä, masennusta ja turhautumista, joille nyky-yhteiskunta on luonut pohjan. (Koski-Jännes 2014, 88.) Tässä luvussa tarkastelen lähemmin addiktio- ja riippuvuusongelmaa ja sitä mitkä tekijät altistavat etenkin huumeriippuvuusongelman kehittymisen ihmiselle. Lisäksi esittelen myös lyhyesti yleisempiä addiktioteorioita, eli miten päihderiippuvuuden kehittyminen on nähty eri addiktioteorioiden pohjalta. Luvun tarkoituksena on johdatella lukija oman tutkielmani analyysiprosessiin ja aihepiirin tarkasteluun aineiston tarinoiden tuomasta näkökulmasta huumeriippuvuuden kehittymisen syistä ja seurauksista.

3.1 Addiktio ilmiönä ja riippuvuusongelmalle altistavat tekijät

Addiktio mielletään länsimaisissa nyky-yhteiskunnissa lähinnä yksilön ongelmaksi. (Tammi 2015, 100) ja addiktion ja riippuvuuden käsitettä pidetään usein toistensa synonyymeina. (Koski-Jännes 2014, 85.) Nykyään ajatellaan, että perinteisten addiktioiden kohteiden, eli päihteiden, lisäksi ihminen voi tulla riippuvaiseksi melkein mistä vain, vaikkapa ruoasta, työstä, harrastuksista, seksistä, mediasta, shoppailusta tai läheisistä. Huomioitavaa on kuitenkin se, että vaikka addiktio käsitteenä on arkipäiväistynyt, addiktiosta kärsivän on vaikea puhua asiasta, koska suomalaisessa yhteiskunnassa ja luterilaisessa kulttuurissa kontrollin menettämiseen liittyy häpeää ja pelkoa tuomitukseksi tulemisesta. Etenkin huumeriippuvuus herättää voimakasta pelkoa ja paheksuntaa. (Tammi & Raento 2015, 7.) Lääketieteessä addiktion ja riippuvuuden käsitteet erotetaan toisistaan. Moniin lääkeaineisiin voi syntyä riippuvuudelle ominaisia sietokyvyn kasvua ja vieroitusoireita, mutta niihin ei liity addiktioille ominaista vielä pitkään käytön lopettamisen jälkeenkin ilmenevää käyttöhimoa. Toiminnan kontrollin heikkeneminen ja käyttämisen jatkamista sen tuottamista ilmeisistä tuhoista huolimatta on pidetty addiktion muina keskeisinä ominaisuuksina. Lisäksi addiktiossa on myös aina kyse yksilön omasta toiminnasta ja sille annetuista merkityksistä. Aine ei siis sinänsä tuota riippuvuutta, vaan aineen oma-aloitteinen käyttö oman sisäisen tilan säätelyyn. (Koski-Jännes 2014, 85.)

Roosin (1988, 132-133) ajatuksena on, että addiktio on osa elämänhallintaa ja tapa kontrolloida elämää. (Tamminen 2000, 26.)

Addiktin motivaatiotila

Uusitalon (2015, 91-93) mukaan lääketieteessä addiktiolla viitataan yleensä päihdeaineen käyttöön tai sellaiseen motivaatiotilaan, jolle on ominaista halu jatkuvasti käyttää tiettyä ainetta ja suurentaa sen annosta, tai esimerkiksi rahapeliriippuvaisilla jatkaa pelaamista ja ehkä myös nostaa panoksia. Toistuva toiminta ja jatkuva käyttö tyypillisesti lisää elimistön sietokykyä. Toistumiskäyttäytymisen tai aineen käytön äkillinen lopettaminen aiheuttaa fyysisiä ja psyykkisiä vieroitusoireita. Addiktio on pitkäkallinen tila, jossa ihminen altistuu voimakkaasti tiettyyn toimintaan motivoiville haluilla. Tyypillisesti addiktiiviset ja muut samankaltaiseen toimintaan motivoivat halut eroavat muista haluista neljällä tavalla. Ensimmäiseksi ne ovat sinnikkäitä ja tyydyttämättömänä halu piinaa kokiensa, eikä hellitä, vaikka tämä ei haluaisi tyydyttää sitä. Toiseksi addiktiiviset halut koetaan epätavallisen vaativana, ja usein puhutaankin himosta. Tämän lisäksi päihdeaineriippuvuuksissa halu voi saada myös lisää voimaa fyysisestä riippuvuudesta. Kolmanneksi nämä halut kytkeytyvät monin eri tavoin tuskan ja nautinnon kokemuksiin. Vaikuttaa siltä, että päihdeaddikti hakee toiminnallaan nautintoa ja pyrkii samalla ehkäisemään vieroitusoireiden ilmaantumista. Kuten kaikki muutkin, addiktit pyrkivät välttämään tuskaa. Viimeiseksi, tällaisilla haluilla on myös fysiologinen pohja, joka altistaa yksilön toimintaa niiden mukaisesti. Eli päihdeaddiktin aivojen palkitsemisjärjestelmässä voi tapahtua muutoksia huumeen käytön myötä, ja kemiallinen ärsyke saattaa voimakkuudellaan johtaa välittäjäainetoiminnan häiriöihin. Kuitenkin on täysin mahdollista, että jotkin addiktiiviset halut eivät täytä kaikkia neljää esiteltyä ehtoa. (Mt., 91-93.)

Riippuvuusongelmalle altistavat tekijät

Alttiutta yksilön riippuvuuden kehitykselle aiheuttavat muun muassa heidän geneettiset tekijänsä, riskinottovalmius, impulsiivisuus, traumaattiset kokemukset ja aggressiivinen tai uhmakas käyttäytyminen lapsuudessa. Riippuvuusongelmien todennäköisyyttä lisäävät myös sosiaalisten taitojen ja emotionaalisen kontrollin puute sekä varhainen sosiaalinen leimautuminen häiriköksi. Riippuvuusikäyttäytymiselle voi altistaa myös aikuisena koetut traumat ja menetykset, mutta todennäköisyys on tällöin olennaisesti pienempi. Lyhytnäköiset valinnat, tunne-elämän ongelmat, pinttyneet tavat ja vääristyneet uskomukset ylläpitävät addiktiota yksilötasolla. Kaikesta huolimatta kaikki eivät kehitä itselleen riippuvuutta epäedullisimmissakaan olosuhteissa. (Koski-Jännes 2014, 94-95.)

Riippuvuusongelmille altistavista välittömistä sosiaalisista tekijöistä merkityksellisiä ovat yksilön lähiympäristön mallit, nuorten häiriökäyttäytymistä ja runsasta päihteidenkäyttöä edistävät perhe- ja toverisuhteet sekä vähäinen aikuisten osoittama välittäminen ja kontrolli lapsuudessa ja nuoruudessa. (Sussman & Ames 2001.) Kataisen (2011) mukaan perheen luokka-asetelmalla on niin ikään vaikutusta siihen, millaisiin käyttäytymismalleihin lapsi tai nuori sosiaalistuu. (Kuusela & Saastamoinen 2014, 94.)

Ankara, epäjohdonmukainen ja moittiva kasvatus sekä lapsen varhainen leimaaminen häiriköksi ovat omiaan luomaan pohjaa varhaiselle käytöshäiriöiden ja riippuvuusongelmien ilmaantumiselle. (Poikolainen 2009.) Riippuvuusongelmille saattaa altistaa myös vanhempien tai sisarusten päihteidenkäyttö tai vanhempien avioero. Etenkin nuoruudessa on myös merkitystä sillä, millaiseen alakulttuuriin nuori samaistuu. Hedelmäisen maaperän erilaisille riskikäyttäytymisen muodoille tarjoaa elämyshakuinen ja seurauksista piittaamaton alakulttuuri. (Kuusela & Saastamoinen 2001, 94.)

Kukaan ei ole syntyessään addikti eikä juuri kukaan pidä sitä tavoitteena elämässä. Usein riippuvuuteen päädytään asianomaiselle itselleenkin yllätyksenä ja ilman suunnitelmaa. Riippuvuus muodostuu yksilön omasta toiminnasta ja se saa muotonsa asianomaisen henkilön ominaisuuksien ja ympäristöehtojen vuorovaikutuksessa. Joitakin henkilöitä voi myös yksilölliset aivojen rakenteeseen ja persoonallisuuteen liittyvät ominaisuudet suojella riippuvuuksilta. Erilaiset aineet vaikuttavat nopeasti mielialaan. Aineiden avulla ihmiset kokevat voivansa nostaa mielialaansa tai lievittää pahaa oloaan. Kuitenkin vaikeudet syntyvät siitä, että toistuva turvautuminen näihin keinoihin etenkin pulmatilanteissa ei ratkaise itse ongelmaa vaan tuottaa ajan oloon uusia ongelmia itseään uusintavan ja noidankehän tavoin syvenevän riippuvuuden muodossa. (Koski-Jännes 2014, 95.)

3.2 Addiktioteoriat

Addiktioteorioita on useita ja selityksiä addiktion kehittymiselle on monia. Erään selityksen mukaan addiktio selittyy persoonallisuuden rakenteella, jonka mukaan olisi olemassa eräänlainen addiktiivinen persoonallisuus ja tällaisen persoonallisuuden omaavalla henkilö olisi muita henkilöitä taipuvaisempi kehittämään itselleen riippuvuuksia. Tätä teoriaa lähellä on myös toinen teoria, jonka mukaan addiktiossa olisi kyse tunteista ja epämielilyttävien mielentilojen itselääkityksestä. Lisäksi on olemassa niin sanottu porttiteoria, jonka mukaan yksi päihde johtaa toisen, yleensä vahvemman päihteiden käyttöön. On olemassa klassinen riippuvuuden sairausmalli,

jonka mukaan muutokset addiktiin aivoissa johtavat itsekontrollin menettämiseen. Geneettisestä alttiudesta haetaan myös koko ajan syitä addiktoitumiselle. Näistä monista eri teorioista osa on myös päällekkäisiä ja niitä pidetään myös toisiaan täydentävinä. Eri teoreetikot ovat esittäneet myös, että addiktio on eräänlainen psykologinen kiinnittyminen tiettyihin toimintoihin, suojautumisreaktio tai vastaavasti rationaalinen valinta tai motivaatiojärjestelmän pitkäkestoinen häiriötila. (Tammi 2015, 97-99.) Alla käyn lyhyesti läpi yleisempiä addiktioteorioita, jotka tuovat vertailupintaa tutkimukseni aineistosta esiin tulleille syy- seuraussuhteille huumeiden käytöstä. Vaikka addiktioteorioita esiintyy useita, tulisi ne nähdä mieluummin toisiaan täydentävinä, kuin toisiaan poissulkevinä. (Tammi 2015, 100.)

Riippuvainen persoonallisuus on persoonallisuushäiriö, jonka ominainen piirre on kyvyttömyys luottaa omaan pärjäämiseen. Lisäksi siihen liittyy korostunut hoivatuksi tuleminen tarve, joka voi johtaa alistuvaan ja takertuvaan käyttäytymiseen. Häiriön syitä ei tiedetä, mutta riippuvaisesti persoonallisuushäiriöstä kärsivällä on taipumus kehittää itselleen erilaisia riippuvuuksia. (Mielenterveystalo.)

Tunteiden ja epämiellyttävien mielentilojen itselääkitys- addiktioteorian mukaan yksilö käyttää tarkoituksellisesti huumeita lääkitäkseen psykologisia oireita, mistä hän kärsii. Addiktion kehittyminen on riippuvainen yksilön yksilöllistä alttiudesta kehittää itselleen riippuvuus. (Gelkopf & Levitt & Bleich 2002, 50.) Teoria ehdottaa, että syy huumeiden käyttöön on siinä, että yksilö saa huumeiden käytön avulla helpotusta ongelmiinsa. (West & Brown 2013, 50.)

Porttiteoriassa miedomman huumeen käyttäminen altistaa toisen huumeen, yleensä vahvemman ja enemmän riippuvuutta aiheuttavan huumeen käyttöön. (Kandel & Yamaguchi & Chen 1992, 78.) Tämä teoria ehdottaa erilaisia mekanismeja, miten yhden huumeen käyttö johtaa toisen huumeen käyttöön. Esimerkiksi niin sanottu porttihuume voi toimia eräänlaisena ”makupalana” siitä, mitä toinen vahvempi huume voi tarjota. Toinen näkemys on, että huumeidenkäyttäjän toleranssi kehittyy miedommalle huumeelle niin korkeaksi, että hän sen vuoksi alkaa etsimään vahvempaa vaikutusta toisesta huumeesta. Teoriassa nähdään myös sosiaalisten suhteiden vaikutus: porttiteorian mukaan huumeidenkäyttäjä voi siirtyä vahvemman huumeen käyttöön sosiaalisesta painostuksesta tai hänellä on siihen paremmat mahdollisuudet, koska huumeiden käyttö ja hankinta tapahtuu jo tietyissä sosiaalisissa piireissä. (West & Brown 2013, 78.) Hall ja Solowij (1998) näkevät, että huumeiden porttiteoriaa ei ole tieteellisesti todistettu. Tieteellistä tukea on kuitenkin saanut se, että monet kannabiksen käyttäjät ovat riskialttiita ongelmakäyttäytymiselle. Pulkkisen (1982) mukaan myös hyvin nuorena aloitettu tupakointi ennakoii varhaisessa aikuisiässä suurella todennäköisyydellä ongelmallista alkoholin käyttöä. (Saarnio 2000, 160.)

Riippuvuuden sairausmallissa riippuvuus nähdään sairautena. Päihteiden runsas käyttö on oire sairaudesta ja päihteidenkäyttäjät ovat sairauden uhreja. Päihteidenkäyttäjä menettää sairauden myötä kontrollin päihteidenkäyttöön. Sairausmallissa päihdeongelmainen on sairas, eikä hänen nähdä olevan vastuussa addiktion kehittymisestä. (Thombs & Osborn 2013, 22.) Mäkelä (2013, 32) kuvailee, että toisinaan alkoholiriippuvaista sanotaan alkoholin orjaksi. Hänen näkemyksensä on, että sanonnassa on osaltaan moralisoiva sävy, mutta yhtä hyvin se hänen mukaansa liittyy sairausmalliin sopivaan autonomian menetykseen. ”Ensin ihminen ottaa (tahdonalaisesti) alkoholia, ja sitten alkoholi ottaa (ihmisen tahdosta riippumatta) ihmisen.” (Mt. 32).

Geneettinen alttius. Perintötekijöiden vaikutuksen voimakkuudesta tehdyt laskelmat viittaavat siihen, että sekä ympäristö- että perintötekijät mitä suurimmassa määrin yhdessä vaikuttavat huumeiden käyttöön ja riippuvuuden kehittymiseen. (Kiiänmaa 2012, 32). Jotkut yksilöt ovat perintötekijöistä johtuen alttiimpia tulemaan huumeriippuvaiseksi kuin toiset, kuitenkin kenestäkään ei tule riippuvaista pelkästään perintötekijöistä johtuen. Perintötekijät nähdään enemmänkin riskiä lisäävänä seikkana riippuvuuden kehittymisessä. Riski huumeriippuvuuden kehittymiselle riippuu huumeesta. Tutkimusten mukaan kokaiini- ja opiaattiriippuvuudessa perintötekijöillä on vahvin yhteys. Alhaisin se on kannabiksessa, hallusinogeenissa ja muissa stimulantissa. Hermostollinen perusta ohjautuu perintötekijöiden kautta, eli rakenteiden ominaisuuksia säätelevät perintötekijät saattavat olla keskeisiä riippuvuusalttiuden periytymiselle. (Mt. 32-33.)

Mielihyvärata teoriassa riippuvuus kehittyy vahvistusmekanismeissa (niin sanotuissa mielihyvämekanismeissa) tapahtuvien neurobiologisten sopeutumistapahtumien kautta. Herkistyminen on eräs esimerkki tällaisesta sopeutumistapahtumasta. (Kiiänmaa 2012, 29.) ”Huumeiden vahvistamalla vaikutuksilla tarkoitetaan niiden tiedostettuja tai tiedostamattomia hermokemiallisia vaikutuksia, jotka vahvistavat yksilön huumeisiin suuntautuvaa käyttäytymistä.” (Kiiänmaa 2012, 29). Mielihyvää tuottavat toiminnot, kuten esimerkiksi juominen, syöminen ja sukupuoliyhteys tuottavat mielihyvää ja sen vuoksi ne johtavat kyseisen toiminnan toistamiseen. Vahvistusmekanismien uskotaan olevan perusmekanismeja, jotka muovaavat ihmisen käyttäytymistä ja ne ovat olennaisia elämää ylläpitävien toimintojen kannalta. Havaintojen pohjalta on muotoutunut käsitys niin sanotusta mielihyväradasta, jonka kautta mielihyvää tuottavat toiminnot ohjaavat ihmisen käyttäytymistä. Mielihyvärata- malli on nykykäsitys riippuvuuden kehittymiselle. (Mt. 29.)

Päihdeongelman sosiaalinen selitysmalli. Päihdeongelman sosiaalinen tulkintakehys sisältää oletuksen päihdeongelman muodostumisesta yksilön ja ympäristön välisessä suhteessa. (Julkunen 2016, 16.) ”Sosiaalinen tulkintakehys linkittyy päihdeongelman perinteisistä jäsentämistavoista päihdeongelman sosiaalista, yhteiskunnallista ja kulttuurista ulottuvuutta korostaviin sosiokulttuuri-

siin selitysmalleihin.” (Julkunen 2016, 16). Vaikka yksilö itse kantaa suurimman taakan addiktios-
taan, siihen liittyy kuitenkin myös merkittäviä politiikan ja talouden kysymyksiä, joihin kytkeytyy
yhteiskunnallisia intressejä. Se, minkälainen juridinen, lääketieteellinen ja sosiaalinen leima addik-
toivaan aineeseen tai toimintaan milloinkin lyödään, vaikuttaa dramaattisella tavalla addiktioiden
määrään ja laatuun. (Tammi 2015, 100.)

Edellä käytiin läpi yleisempiä addiktioteorioita ja miten niissä selittyy huumeiden käytön syy-
seuraussuhteet. Addiktioteorioiden moninaisuus voi osaltaan selittää sitä, miksi yhä nykypäivänä
päihdekenttä on niin pirstaleinen. Toisaalta nähdään päihdeongelmien sosiaaliset tekijät, mutta
kuitenkin sitä pidetään samaan aikaan sairautena, tai yksilön itsensä aiheuttamana. En myöskään
tiedä onko tarpeellista löytää yhtä selvittävää teoriaa päihdeongelman syntyyn. Kuten luvussa
todettiin, addiktioteoriat pitäisi nähdä ennen kaikkea toisiaan täydentävinä. Tämän vuoksi on
tärkeää saada tietoa riippuvaisiltaan itseltään, kuten omassa tutkimuksessani tarkastelen huumeiden
käytön syy-seuraussuhteita tarinoista. Aineisto on koottu huumeiden käyttäjien omista tarinoista.
Shanksin mukaan tällä hetkellä huumeisiin liittyvää tietoa saa lähinnä ihmisiltä, jotka ovat valmiita
siitä luottamuksellisesti kertomaan, anonyymeista kyselyistä, poliisien tutkinnoista,
terveyspalveluiden tilastoista ja kuolemansyytilastoista. (ks. Caan & de Belleruche 2002, 10-13).
Omassa tutkimuksessani keskiössä on huumeidenkäyttäjien tuottama tieto huumeiden käytöstä
tarinoiden muodossa. Koski-Jänteen (1998, 65, 198) mukaan ihmiset, jotka ovat onnistuneet
pääsemään eroon riippuvuuksistaan, kertovat usein käänteentekevästä kokemuksesta. Näitä
kokemuksia voidaan hänen näkemyksensä mukaan lähestyä narratiivisesta näkökulmasta, jonka
kiinnostuksen kohde on se, minkälaisia merkityksiä ihmiset antavat näille kokemuksilleen.
Kertomusaineiston analysointiin soveltuu hyvin narratiivinen lähestymistapa. Tarina nostaa esiin ne
seikat, joiden ajatellaan olevan tapahtumien kannalta olennaisia. Tämän lisäksi tarina pelkistää ja
tulkitsee elämäntapahtumien joskus kaoottistakin moninaisuutta tietystä näkökulmasta. Tarina
toimii kahteen suuntaan, kerrotulla tarinalla on vaikutusta kuulijoihin, sekä se toimii henkilön omien
kokemusten ja suunnitelmien jäsentäjänä hänelle itselleen. Oman tutkimukseni aineiston
kiinnostuksen kohde on se, mitä syy- seuraussuhteita huumeiden käytöstä niistä tulee esiin.
Aineiston lähestymistapana käytän narratiivista lähestymistapaa, mistä kerron tarkemmin
seuraavassa luvussa.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS NARRATIIVISIN MENETELMIN

Tutkimukseni on laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei välttämättä pyritä yhden totuuden tavoitteluun, vaan enemmänkin kuvailemaan asioita siinä ajassa ja paikassa, jossa tutkimusta tehdään. Ihmisten välisten sosiaalisten maailmojen merkityskokonaisuudet ovat kvalitatiivisen tutkimuksen tarkastuksen kohteita, erityisesti ihmisten itsensä kuvailemina ja kertomina. (Vilkko 1997, 97-98.) Narratiivisuus toimii tutkimukseni viitekehyksenä. Narratiivisuus ei ole mikään yhtenäinen tutkimustapa, vaan enemmänkin lähestymistapa tutkimukselle. Tässä luvussa tarkastelen narratiivista lähestymistapaa tarkemmin.

4.1 Narratiivinen tutkimustapa

Termi ”narratiivinen” tai ”tarinallinen” tutkimus viittaa kaikkeen sellaiseen tutkimukseen, jossa tarinan, kertomuksen tai narratiivin käsitettä käytetään ymmärrysvälineenä. Kertomusten analyysi on narratiivisen tutkimuksen ydin ja alkukoti. Narratiivisen tutkimuksen tarkoituksena on tutkia kertomuksia sinänsä, niiden yleisiä rakennepiirteitä, lajityyppejä, traditioita ja niin edelleen. Narratiivisen tutkimuksen alue on vanha, laaja ja moniaineksinen: sen alkuun saattaja oli Aristoteleen Runousoppi, ja siihen voidaan lukea kansanperinteen tutkimuksen ja kirjallisuustutkimuksen erilaiset suuntaukset. Ehkä keskeisin suuntaus on Ranskassa 1960-luvulta lähtien kehittynyt narratologia eli kertomusten yleisen syvärakenteen ja universaalien kieliopin etsintä. Ihmisten kertomukset omasta elämästään ovat olleet jo vuosikymmeniä laadullisen tutkimuksen keskeistä materiaalia etenkin sosiaalitieteessä. (Hänninen 1999, 15-18.) Tarinat tuottavat osittaista, keskeneräistä ja tilannekohtaista tietoa, joka voi täydentyä ja muuttua paikan ja ajan mukana. Tarinallisuutta voi kuvata pesän rakennukseen, jossa asutetaan yksilöllistä ja yhteisöllistä tilaa. (Bardy & Känkänen 2005, 204-205.)

Heikkisen (2015, 149) mukaan ihminen on olemuksellisesti kertova ihminen, *homo narrans*. Kertomukseen kietoutuu luonnostaan kokemus elämästä ja se on inhimillisen tulkinnan perusmuoto. Kertominen ja kertomusten tutkiminen on luontainen tapa tehdä tutkimusta kun tahdotaan ymmärtää ihmisiä ja heidän toimintaansa. Kertomuksien avulla hankitaan ja muodostetaan tietoa. Lisäksi niiden avulla välitetään tietoa toisille. Lyhyesti kerronnallisella tutkimuksella tarkoitetaan tutkimusta, joka kohdistaa huomionsa kertomuksiin ja kertomiseen tiedon välittäjänä ja rakentajana. Tutkimuksen ja kertomusten suhdetta voi tarkastella kahdesta päänäkökulmasta: toisaalta tutkimus käyt-

tää usein materiaalinaan kertomuksia, toisaalta tutkimus voidaan ymmärtää maailmasta tuotetuksi kertomukseksi. (Mt. 151).

Tarina on narratiivisen tutkimuksen tärkeä käsite. Tarina vastaa kysymykseen, mitä on tapahtunut, eli se kuvaa kertomuksen tapahtumarakennetta. Tarina muodostuu ajassa etenevistä tapahtumista ja olevaisista, jotka ovat intentionaalisia toimijoita, eli henkilöhahmoja tai tapahtumapaikkoja. Tapahtumapaikat ovat paikkoja, joissa tapahtumat tapahtuvat ja henkilöhahmot (ihmiset tai ihmisen kaltaiset olennot) toimivat. Tarinan tapahtumat ovat tekoja ja sattumuksia, jotka voivat olla tahallisia tai tahattomia. (Heikkinen 2015, 151, 154.)

Heikkisen (2015, 155-162) mukaan tieteellisissä keskusteluissa kertomuksellisuuden käsitettä on käytetty varsin eri tavoin. Hän on erotellut neljä eri tapaa, miten ymmärtää narratiivinen tutkimus: kerronnallisuus konstruktivistisena ja tulkinnallisena tutkimusotteena, kerronnallisuus tutkimusaineistona, kerronnallisuus analyyttisena tai synteettisenä aineiston käsittelytapana ja kerronnallisuus käytännön työvälteenä. Omassa tutkielmassani keskityn narratiivisen tutkimukseen, missä kerronnallisuus ymmärretään konstruktivistisena ja tulkinnallisena tutkimusotteena. Alla kerron tästä tutkimusotteesta enemmän.

Kerronnallinen tutkimus on tutkimusote, taustafilosofia tai tutkimuksellinen lähestymistapa ja sen vuoksi se ei oikeastaan ole tutkimusmetodi. Tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että kerronnallisuus on vakiintunut narratiivisuuden suomennokseksi. Kertomuksellisuus on ihmisen tapa hahmottaa todellisuutta ja itseään. Lisäksi kertomuksellisuuden avulla ihminen kokoaa ja muodostaa tietoa ympäröivästä todellisuudesta ja sen tapahtumista. Läpi historian tämä kerronnallinen tapa hahmottaa maailmaa on yhdistänyt ihmiset eri aikakausina. (Heikkinen 2015, 150, 156.) ”Konstruktivistinen käsitys tiedosta edustaa tietoteoreettista relativismia, jonka mukaan tietäminen on suhteellista: ajasta, paikasta ja tarkastelijan asemasta riippuvaa.” (Heikkinen 2015, 156). Eli sen perusajatus on, että ihminen muodostaa tietonsa aikaisemman tietonsa ja kokemustensa varaan. Voidaan siis ajatella, että ihmiset rakentavat, eli konstruoivat tietonsa ja identiteettinsä. Ihmisen tieto maailmasta ja käsitys omasta itsestään on alati kehkeytyvä kertomus. Tämä kertomus rakentuu ja muuttaa muotoaan jatkuvasti. Narratiivisuus toimii myös tutkimuksessa jatkuvasti kahteen suuntaan, kuten ihmisen tieto maailmasta ja käsitys omasta identiteetistään: kertomukset ovat sekä tutkimuksen lähtökohta että lopputulos. Postmoderni ajattelutapa kytkeytyy narratiiviseen tutkimukseen: postmodernin vaikutus on johtanut siihen tulokseen, että sen rohkaisemana alistetut ja marginaaliin jätetyt ihmiset luovat omia kertomuksiaan, joiden välityksellä ne irrottautuvat modernin tiedonkäsityksen hallitsevista ja alistavista tarinoista. (Heikkinen 2015, 156-158.) Seuraavaksi tarkennan omaa tutkimusaineistoani, sen keruuta ja tutkimuseettisiä asioita.

4.2 Tutkimuksen tavoite, aineisto, aineiston keruu ja tutkimuseettiset asiat

Tutkimuksen tavoite

Tutkimukseni tavoite eli tutkimustehtäväni on selvittää miten huume- ja lääkeainetarinoissa ilmenee huumeiden käytön syyt ja seuraukset. Tutkimustehtäväni tavoite on myös tuoda huumeidenkäyttäjien oma näkökulma esiin. Tutkimuskysymykseni:

- Miten tarinoissa kuvataan huumeiden käytön syitä ja sen seurauksia?

Tutkimusaineistona tarinat

Ihmisen mieli pyrkii saamaan kokonaiskuvaa ympärillä olevasta ja elämän jäsentäminen kertomuksena on ihmisille ominaista. Kertomukset toimivat kulttuurin vahvimpina itsesäilytyksen ja itseilmaisun keinoina. Ihmisen hyvinvointiin vaikuttaa myös se, millaista tarinaa hän kertoo itsestään ja elämästään. Lisäksi merkittävää on myös se, että pääseekö hän lähelle sisäistä ja ulkoista elettyä todellisuutta. (Bardy & Känkänen 2005, 202.)

Kertojan näkökulma on narratiivisen suuntauksen lähtökohta. Tavoiteltavaa on ymmärtää yksilön ainutlaatuinen näkökulma sen omassa kontekstissaan. Kontekstin käsite on monimerkityksinen narratiivisessa näkökulmassa. Tarina sijoittuu tiettyyn aikaan, paikkaan ja sosiaaliseen struktuuriin. Lisäksi se kattaa kerronnan sosiaalisen kontekstin. (Erkkilä 2005, 198-200.) Brunerin (1987) mukaan ihmiset tuottavat narratiivisen selityksen arkipäiväisistä tekemistään asioista. Narratiivinen suuntaus sopii tutkijan välineeksi, koska ihminen ymmärtää narratiivisesti sekä omaa, että toisten elämää. (Erkkilä 2005, 198-200.)

Voidaan siis ajatella, että ihminen rakentaa jatkuvasti mielessään joko tietoisesti tai tiedostomatta oman elämänsä tarinaa, käsitystä siitä, miten hän on päätenyt nykyhetkeen sekä alustavaa mielikuvaa siitä, mitä kohti hän on menossa. Lisäksi saattamalla kertomuksensa toisten ulottuville on mahdollista kokea tulevansa kuulluksi ja ymmärretyksi. Näin ollen oman tarinan kertominen, vaikka vain nimimerkin suojissa anonyymille lukijakunnalle, voi antaa kokemuksen kuulluksi tulemisesta. Huomioitavaa on kuitenkin, että kokemuksen pukeminen sanoiksi edellyttää oikeiden, omiksi koettujen sanojen löytämistä. Kun yksilö julkaisee oman tarinansa, mahdollistaa se myös hyödyllisyyden ja tarpeellisuuden kokemuksen. Tarinan julkaisemisen ja kirjoittamisen kautta omat kokemukset on mahdollista saattaa opetuksiksi ja rohkaisuksi toisten tarvitsijoiden käyttöön tai taistelupuheenvuoroksi kaikkien samasta ongelmasta kärsivien puolesta. Tarinan kirjoittamisella ja julkaisemisella on suuri merkitys tarinallisen toimijuuden uudelleen rakentamisessa ja lopulta yksilöllisten

tarinoiden virittämästä verkostosta voi syntyä enemmän kuin osiensa summa; kollektiivista tietoa ja yhteistä ymmärrystä. Kuitenkaan vaikeuksista kertovien tarinoiden lukijan ei ole syytä asettua pelkästään ymmärtäjän rooliin, vaan niitä syytä lukea myös oppijan roolissa, pohtien mitä ymmärrystä niillä on annettavana lukijan omaan elämään. (Hänninen 2009, 21-27.)

Lehtosen (1996, 118) mukaan ihminen järjestää kerrottaessa ”aineiston” tiettyjen mallien mukaisesti selittämään ja esittämään inhimillisiä kokemuksia. Hännisen (1999) näkemys on, että ihmiset kertovat tarinaansa ottamalla mallia kulttuurin tarinavarannosta. Yksiviivaiset tai köyhät ”mallitarinat” esimerkiksi työttömyydestä tai lastensuojelusta eivät lisää muutoksen ja ymmärryksen mahdollisuuksia. Kertomisen mallit ja varanto laajenee kun yhteisen jakoon saadaan erilaisia tarinoita. Bardyn ja Känkäsen (2005, 203-204) mukaan sosiaalityön yhtenä tehtävä on tarjota kattava ”tarinamallisto” koettelevia olosuhteita ja elämänvaiheita varten ja samalla luoda välineitä ja tilaa, jotka mahdollistavat tarinoiden jakamisen ja tuottamisen. Ainoastaan tiedolla ei pääse elettyä lähelle, vaan tarvitaan myös tunteet tavoittava tarinavyöry. Narratiivisen tutkimuksen ja työskentelyn avulla voidaan antaa ääni syrjityille ja kuva yhteisöstä myös monipuolistuu.

Tämän tutkimuksen tarinat

Tutkimukseni aineistona käytän Päihdelinkin internetsivustolta löytyviä päihdetarinoita, joita sinne voi kuka tahansa kirjoittaa anonyymisti. Tarkemmin rajasin aineiston kategoriaan huumeet ja lääkkeet. Muita tarinakategorioita Päihdelinkin sivustolla ovat: alkoholi, pelaaminen, läheisten tarinat ja muut tarinat. Valitsin rajaukseksi huume- ja lääketarinat, koska mielestäni alkoholiaiheisiä tutkimuksia on tehty paljon ja oma henkilökohtainen mielenkiintoni suuntautuu enemmän huume- ja lääkeriippuvuuteen.

Olen tutustunut tutkimukseni aineistoon tietämättäni jo siinä vaiheessa kun aloitin työt päihdetyön sosiaalityöntekijänä. Silloin etsin Päihdelinkin sivuilta tietoa eri huumausaineista ja täytin asiakkaiden kanssa yhdessä erilaisia päihdeidenkäyttöön liittyviä testejä. Tutustuin tarinoihin siinä samassa yhteydessä ja muistan ajatelleeni, että miten hienoa on, että näin moni huumeidenkäyttäjä kirjoittanut oman tarinansa julkisesti. Hämmästelinkin myös sitä, miten aitoja ja suorapuheisia tarinat olivat. Ajattelin myös sitä, että on hyvä kun päihdeongelmaiset ovat löytäneet sivuston, missä on asianmukainen ylläpito ja tietämys päihdeistä ja riippuvuuksista. Vielä silloin en aavistanut, että tulen käyttämään tarinoita tutkielmani aineistona. Kuitenkin tiesin jo opintojeni alussa, että tulen tekemään tutkielmani koskien huumeriippuvuutta. Päihdelinkin tarinat palasivat mieleeni, koska olin kiinnos-

tunut narratiivisesta tutkimusmenetelmästä. Päihdelinkin sivustolla tarinaosio esitellään sivuston lukijalle näillä sanoilla:

Menneisyyden tutkimisen ja jäsentämisen avulla on mahdollista ymmärtää nykyiselle elämänpolulle johtaneet tekijät ja pyrkiä muutokseen. Oman elämän muistot ovat menneiden tapahtumien tulkintoja nykyisyyden näkökulmasta. Kirjoittamalla omasta tai läheisensä elämästä ihminen sekä eläytyy kokemaansa uudelleen että luo järjestystä. Ehjä ja kokonainen kuva elämästä lisää elämänhallintaa ja antaa mahdollisuuden rakentaa tulevaa. Lue tarinoita tai kirjoita omasi. (Päihdelinkki)

Tutkimukseni aineiston tulostin paperille 15.2.2015 ja silloin Päihdelinkin sivustolle oli kirjoitettu yhteensä 30 tarinaa huume- ja lääkeriippuvuudesta. Tarinoiden pituus vaihteli puolesta sivusta kolmeen sivuun. Jokainen tarina oli otsikoitu kirjoittajan toimesta ja lähes kaikkien tarinoiden lopussa oli myös nimimerkki. Tarinoiden kirjoittajat ovat täysin vapaaehtoisesti, omasta tahdostaan kirjoittaneet Päihdelinkin sivustolle ja julkaisseet sen kaikkien nähtäväksi. Huomioitavaa on kuitenkin se, että Päihdelinkin ylläpito tarkistaa jokaisen tarinan ennen sen julkaisemista. Oman olettamukseni ja päättelyni mukaan useat riippuvaiset hakevat Päihdelinkin internetsivustolta vertaistukea ja keskustelevat sen eri palstoilla. Sivustolta löytyy myös paljon yleistä tietoa riippuvuuksista, päihdyttävistä aineista ja erilaisia testejä. Päihdelinkin palvelut tuottaa A-klinikkasäätiö ja sen toiminta on Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksella tuettu.

Kaikesta Päihdelinkissä olevista tutkimuksista tarvitaan tutkimuslupa A-klinikkasäätiöltä. Tutkimuslupa-asiassa olin yhteydessä helmikuussa 2015 Päihdelinkin sivustolla mainittuun yhdyshenkilöön ja sieltä sain ohjeet miten asian kanssa menetellään. Valmis tutkimussuunnitelmani tallennettiin A-klinikkasäätiön omaan tietopuuhun sähköisesti, josta se ohjattiin jatkokäsittelyyn Päihdelinkiin ja kehittämisjohtajalle kommentteja ja mahdollista puoltoa varten. Tutkimusluvan ja puollon tutkimukseni toteutukselle sain lokakuussa 2015. Puollon ehtona oli se, että en tutkimuksessani yhdistä tarinoiden nimimerkkejä suoriin lainauksiin ja suorissa lainauksien käyttöön kiinnitetään erityistä huomioita.

Olen numeroinut aineistoni tarinat juoksevasti numero- ja kirjainkoodein: T- kirjain tarkoittaa tarinaa, N- kirjain tarkoittaa naiskirjoittajaa ja M- kirjain tarkoittaa mieskirjoittajaa. X- kirjain on silloin, kun kirjoittajan sukupuoli ei ole tullut tarinasta ilmi. Merkki -- tarkoittaa, että tarinaotteen (selonteon) välistä on otettu sanoja tai lauseita pois. Tarinat on numeroitu 1-30 välillä. Neljätoista tarinaa on naisten kirjoittamia ja seitsemän tarinaa on miesten kirjoittamia. Yhdeksästä tarinasta ei selviä kirjoittajan sukupuolta. Tarinan kirjoittajista osa on vielä aktiivisia päihderiippuvaisia kirjoitushetkellä ja osa taas pyrkii vieroittautumaan juuri sillä hetkellä. Pieni osa tarinoista oli

tarinoita, joissa kirjoittaja oli ollut jo kauan ilman päihteitä. Tarinat olivat suhteellisen lyhyitä (0,5-3 sivua), mutta tarinoissa mentiin suoraan aiheeseen. Tarinat olivat erilaisia, mutta toisaalta niin samanlaisia ja osan kohdalla pystyi hyvin luomaan mielikuvia siitä, minkälaisessa tilanteessa tarina oli kirjoitettu. Osa kirjoittajista kertoi myös oman ikänsä kirjoitushetkellä ja vaikka kirjoittajien ikä ei tutkimukseni kannalta ole olennaista, havainnoin että suuri osa kirjoittajista oli nuoria tai nuoria aikuisia. Voin olettaa, että se on aika tavallista, koska kyseessä on internetsivusto ja nuorille tietotekniikan käyttö on mutkattomampaa kuin vanhemmille. Lisäksi tähän havaintoon voi liittyä myös se, että huumeiden käytön katsotaan olevan enemmän nuorten ikäluokkien ongelma.

Tutkimuseettiset asiat

Koska tutkin jo valmista julkaistua aineistoa, minun ei tarvitse niin paljon kiinnittää huomiota tarinoiden kirjoittajien anonymiteettiin, koska he ovat olleet tietoisia kirjoittaessaan tarinoita siitä, että se tulee olemaan kaikkien halukkaiden nähtävillä internetissä ja kuka vain voi myös sitä käyttää materiaalina. Näin ollen oletan, että tarinoiden kirjoittajat ovat itse rajanneet tarinansa niin, että heidän anonyymiutensa säilyy. Kaikella tutkimuksella on olemassa yhteiset eettiset periaatteet, mutta etenkin laadullisen tutkimuksen tekijöiden parissa eettisten kysymysten ratkeamattomuus, tunteet ja tarve niistä keskusteluun ovat yhteisesti jaettuja ongelmia. Narratiivisen tutkimuksen tekijä kohtaa luonnollisesti näitä samoja ongelmia. Narratiivisessa tutkimuksessa tutkitaan usein kysymyksiä, jotka liittyvät toisten ihmisten henkilökohtaisiin ja usein myös arkojen kysymysten alueille. (Estola & Uitto & Kaunisto 2006, 183.) Coffeyn (2001, 13-14) mukaan narratiivisessa tutkimuksessa tutkimuksen tekijä ei vain tallenna elämää, vaan luo ja rakentaa sitä aktiivisesti. Tutkimuksen kirjoittamiseen ja julkaisemiseen liittyy paljon eettisiä kysymyksiä. Kuten esimerkiksi kysymykseen siitä, että kuka esimerkiksi omistaa tutkimuksessa käytetyt tarinat tai kenen ääni raportissa kuuluu.

Eettisesti hyvään tutkimukseen kuuluu hyvä tieteellinen käytäntö, joka käsittää siihen kuuluvaksi rehellisyyden, yleisen huolellisuuden ja tarkkuuden, eettisesti kestävien menetelmien käyttämisen, muiden tutkijoiden työn kunnioittamisen, avoimuuden, asianmukaisten huomioimisen, tutkimuksen suunnittelemisen, toteutuksen ja näiden raportoinnin. Näiden lisäksi tutkimuksen toteutukseen kuuluu asianmukaiset menettelyt ennen tutkimuksen aloitusta, kuten esimerkiksi sidonnaisuuksien ilmoittaminen. (Hirvonen 2006, 31.) Tutkimuksessani olen pyrkinyt noudattamaan näitä hyvän eettisen tutkimuksen tieteellisiä käytäntöjä. Eettisessä pohdinnassani kuitenkin pohdin, että onko oikein tehdä tutkimusta julkistetuista tarinoista ilman, että tarinan kirjoittaja on siitä itse tietoinen. Kuitenkin koen, että tarinan kirjoittaja on ollut tästä mahdollisuudesta tietoinen siinä vaiheessa kun

on sen päättänyt kirjoittaa. Lisäksi kun tutkija noudattaa eettisen tutkimuksen periaatteita, tulisi sen myös turvata tutkimuksen eettinen kestävyys kokonaisuudessaan. Lisäksi voidaan pohtia sitä, että olisiko eettisesti väärin jättää nämä tarinat käyttämättä tutkimuksen tekemisessä.

4.3 Narratiivinen aineiston analyysi

Aineistoni koostuu valmiista aineistosta, joten tutkijana en itse ole pystynyt vaikuttamaan siihen, miten tarinat ovat rakentuneet. Tarinoiden kirjoittajia on ohjannut ainoastaan otsikko tai tarkemmin tarinoiden valmiiksi määritetty kategoria: huume- ja lääketarinat. Eli tarinoiden kirjoittajat ovat lähteneet kirjoittamaan oletuksen mukaisesti suoraan tästä aihepiiristä. Hännisen (2015, 174) mukaan narratiivisen aineiston analyysi on syytä aloittaa avoimella lukemisella. Oman aineistoni kanssa toimin siten, kuten sairaustarinoiden tutkijana tunnettu Arthur Frank (1995, 23) neuvoo: narratiivitutkijan tulisi pikemminkin ajatella tarinoiden kanssa kuin ajattelemaan tarinoita. Tällä hän tarkoittaa, että tarinoihin ei ensisijaisesti tulisi suhtautua objekteina vaan dialogikumppaneina. Ensimmäiselle lukukierroksella lukutavan tulisi muistuttaa jännittävän romaanin lukemista ja lukijan tulisi antautua tarinan vieväksi ja avautua kertojan sanomalle. Toisen lukukerran tulisi muistuttaa hyvän romaanin lukemista uudelleen. Eli tarinan kertoja on tullut jo tutuksi ja juonta ei enää tarvitse jännittää, mutta tarinasta on nyt mahdollista löytää yleissävyn pieniä murtumia ja tarkkoja vivahteita. Tämän prosessin jälkeen voi siirtyä aineiston tarkempaan analyyttiseen läpikäyntiin ja usein on syytä kokeilla useampia erilaisia analyyttisiä menetelmiä. (Hänninen 2015, 174.) Hämmästyin miten paljon oma tutkimusaineeseeni tutustuminen osui edellä esitettyyn kuvaukseen aineiston analyysistä. Lukukertojen jälkeen tuntui todella siltä, että tarinoiden kirjoittaja alkoi tulla itselle tutuksi ja tarinoista löysi yhä useampia uusia vivahteita, mitä useammin niitä kävi läpi.

Luin tarinat useamman kerran ja pyrin etsimään jokaisesta tarinasta jotain kirjoittajan taustatiedoista, lähinnä selvitin kirjoittajan sukupuolta ja esimerkiksi sitä, onko kirjoittaja kirjoitushetkellä yhä päihteiden aktiivikäyttäjä vai päihteistä jo vieroittautunut. Lisäksi tarkastelin tarinoista sitä, miten syy-seuraussuhteiden konstruoinnin kautta tarinoihin sisältyi monia ”pieniä tarinoita” luomaan mieltä ja jäsentämään huumeiden käytön mielekkyyttä. Hahmottelin myös tarinan niin sanottua yleisilmettä, jos sellainen oli mahdollista tehdä. Apunani käytin taulukointia, johon pyrin nämä asiat jakamaan omiin osioihinsa. Tarinoista ilmeni monia mielenkiintoisia syy-seurausselityksiä huumeongelman kehittymisille ja huumeiden käytön sille sekä seurauksille.

Osassa tarinoista nämä samat syy- ja seuraussuhteet toistuivat. Aineiston perusteella päätin rakentaa tutkimukseni sen varaan miten tarinoissa on rakennettu ja tulkittu erilaisia päihteidenkäyttöä selittäviä syy-seuraussuhteita. Aineiston analyysin tueksi valitsin selonteon. Selontekoa käytetään usein diskursiiviseen analyysiin pohjautuvissa tutkimuksissa. Kuvauksia, jotka otetaan tarkastelun kohteeksi, kutsutaan usein selonteoksi. (Suoninen 1999, 20.) Nähdäkseni selonteon avulla oman tutkielmani aineistosta pystyy parhaiten tavoittamaan tarinoiden kirjoittajien tuottamat kuvaukset ja jäsenystävät omasta todellisuudestaan. Minusta on myös mielenkiintoista ikään kuin ”lainata” toisesta tutkimusmenetelmästä sopivaa osaa oman analyysiprosessini tueksi. Alla kerron selonteon käsitteestä ja analyysiprosessista enemmän.

4.4 Selonteko analyysiprosessin tukena

Selonteon käsitettä voi kuvailla eräänlaiseksi merkityksen tutkimuksen yleiskäsitteeksi. Sen englanninkielinen käänös on ”account”. Kieltä käyttäessään ihmiset eivät ainoastaan kuvaa asioita, vaan myös luovat merkityksiä maailmasta tekemällä siitä selkoa. Tätä selontekoa voi tehdä monin tavoin, erilaisissa tilanteissa ja samalla selonteon avulla ihmiset antavat perusteluja omalle toiminnalleen. (Jokinen & Juhila 1999, 67.) Selonteoillaan ihmiset tekevät toisilleen ymmärrettäväksi omaa itseään ja maailmaa. (Suoninen 1999, 20). Matarasen ja Caswellin (2014, 45) mukaan selonteon käsite on usein ymmärretty politiikkatason käsitteenä ja ylhäältä alas tyyppisesti. Tällä he viittaavat Banksin (2004) näkemukseen siitä, että uusi johtamisvaltaisuus on johtanut osaltaan siihen, että sosiaalisia instituutioita on alettu kohtelemään kuin yrityksiä. Tämä tarkoittaa myös sitä, että selonteosta on tullut tiukempia. Näkemykseni mukaan tällä tarkoitetaan sitä, että ihmisen (asiakkaan) oma näkökulma jää sosiaalisissa instituutioissa vähemmälle huomiolle ja näin ollen selonteot on määritelty jonkun muun näkökulmasta, kuin asiakkaan itse. Matarase ja Caswell (2014) ehdottavat, että selonteon käsitettä voisi lähestyä myös diskurssin näkökulmasta, alhaalta ylöspäin tyyppisesti. (Mt. 45.)

Selonteon teoreettinen tausta on laaja ja se kattaa sisälleen monia eri näkökulmia ja tutkimustraditioita. Selonteot ovat yleisiä vastauksia kysymyksiin, jotka hakevat selitystä. Selonteko voidaan antaa toiminnasta, esimerkiksi antamalla selonteko hankalaan käytöksen. Lisäksi selonteolla voidaan kuvata toimintaa, esimerkiksi kertomuksen avulla. (Matarase & Caswell 2014, 46.) Jatkossa kerron millaisen näkökulman selontekoon valitsin omassa tutkimuksessani.

Puheen ja kielen tutkijat Marvin Scott ja Stanford Lyman ovat ensimmäisinä käsitelleet selontekoja systemaattisesti. Heidän mukaansa selonteot ovat tekoja, jotka liitetään ongelmatilanteisiin. Näissä

teoissa ihmisen puhe paikkaa sosiaalisesti harmillista tai poikkeavaa tilannetta. Minun tutkimuksessani huumeiden käyttö edustaa poikkeavaa tilannetta. Scott ja Lyman kuvaavat selonteon toimivan siltana sen kuilun yli kun toiminta odotukset eivät ole kohdanneet sosiaalisessa tilanteessa. (Scott & Lyman 1968, 46.) Scott ja Lyman ryhmittelevät selonteot: puolustava selonteko (poistaa vastuun poikkeavasti käyttäytyvältä), oikeutettava selonteko (poikkeava käytös esitetään moraalisesti perustelluksi) ja syyttävä selonteko (poikkeava käyttäytyminen on sekä toimijan vastuulla että hänen syytään.) Selonteot on siis ryhmitelty sen mukaan, millaisia vastuita niihin kytkeytyy. Nämä selonteot saattavat esiintyä samaakin käyttäytymistä selittäessä ja niin usein tapahtuinkin. (Juhila 2012, 136-137.)

Juhila (2012) on tarkastellut selontekoja siitä näkökulmasta, miten poikkeamat rutiininomaisesti moraalisen järjestyksestä tuottavat ongelmia ja niihin liittyviä selontekoja. Esimerkiksi omassa tutkimuksessani huumeidenkäyttö on luokiteltu ongelmaksi, jonka ajatellaan olevan poikkeavaa käytöstä. Tutkin siis tähän poikkeavaan käytökseen liittyviä selontekoja, joita tarinoiden kirjoittajat antavan tarinoissaan. Juhilan (2012) mukaan selontekoja tarvitaan, koska toiminta ei vastaa odotuksia ja koska moraalisen järjestyksen murtumat aiheuttavat selontekovelvollisuuden. Hän kutsuu ongelmaksi tilannetta, missä toiminta ja odotukset eivät vastaa. (Mt. 140-141.) Juhilan (2012, 148) mukaan kun selitetään ei-toivottavia ja odottamattomia tapahtumia ja asioita, on yleensä kysymys niiden syntyehtojen tai syiden pohdinnasta. Tämä pohdinta johtaa Juhilan mukaan kausaalisten selontekojen rakentamiseen. Kausaalilla selonteolla selitetään sitä, mistä mikäkin asia johtuu ja mikä synnyttää tietyn tapahtuman.

Katson, että tutkimukseni aineisto koostuu tarinoista, jotka ovat saaneet alkunsa kirjoittajien poikkeavasta käytöksestä, jonka voidaan ajatella olevan tällöin ongelma, koska se poikkeaa rutiininomaisesta moraalisen järjestyksestä. Juhilan (2012, 159) mukaan rutiinin rikkovista, odottamattomista ei-toivotuista asioista ja tapahtumista annetaan selontekoja ja tehdään tulkintoja ongelmien syistä, muodostuu näistä kuvauksista usein tarinoita. Juhila (2012) määrittelee tällaiset tarinat ongelmatarinoiksi, joissa on juonellisia ja ajallisia selontekoja siitä, miksi ja miten jokin ongelmallinen tapahtuma tai asiantila on päässyt syntymään. Etenkin ajallinen eteneminen ja juonellisuus toimivat tarinan kriteereinä ja erityisesti näihin rakentuvat kausaaliset syy-seuraussuhteet ovat tärkeitä tarkastelun kohteita. (Mt. 159.)

Valitsin selonteon analyysini metodologiseksi apuvälineeksi, koska tutkimukseni tavoitteena on etsiä tarinoista syy-seuraussuhteita huumeiden käytölle. Katson, että omassa tutkimuksessani huumeiden käyttö on poikkeava käytös, josta kulttuurisesti odotetaan selittävän ja tarinoissa konstruoidut syy-seuraussuhteet ovat tämän käytöksen selontekoja. Käytännössä kävin tarinat useaan kertaan

läpi ja alleviivasin niistä tekstikohdat, joissa tulee esiin selonteko huumeiden käytön syy- seuraussuhteesta. Aluksi koin haastavaksi aineiston rajaamisen, mutta ”selontekoanalyysini” avulla sain myös rajattua aineiston esimerkkioitteita. Valitsin tutkimukseeni sellaiset tarinoiden esimerkkioitteet, mitkä toivat mielestäni selkeimmin esiin selontekoja huumeiden käytön syy- seuraussuhteista.

Ajattelen, että tutkimukseni metodologiset valinnat tuottavat soveltamani analyysivälineiden yhdistelmän. Lähestymistapa tutkimukseni aineistoon on narratiivinen ja selonteon käsitteen avulla analysoin aineistoa tarkemmin. Omassa tutkimuksessani hyödynnän Scott ja Lymanin (1968) näkökulmaa selontekoon: heidän mukaansa selonteot ovat tekoja, jotka liitetään ongelmatilanteisiin ja näissä teoissa ihmisen puhe (omassa tutkimuksessani ihmisen tarina) korjaa sosiaalisesti harmillista tai poikkeavaa tilannetta. Analyysiluvuissani 5 ja 6 tuon konkreettisesti esiin analyysimenetelmäni käytön.

5 SELONTEOT HUUMEIDEN KÄYTÖN SYISTÄ

Tarkastelen tässä luvussa tarinoiden, eli selontekojen syyselityksiä huumeiden käytölle. Luvussa 4 esitelmäni käsite selonteko on analyysin keskiössä. Analyysissäni nimitän lainaamiani tarinoiden otteita selonteoiksi. Selonteko on aineiston kohta, missä tulee ilmi huumeiden käytön syyselitys (luvussa 6 seurausselitys.) Kiinnitän huomiotani ennen kaikkea selontekoihin, joissa ilmaistaan syyselitys huumeiden käytölle. Huumeidenkäyttö on poikkeavaa käytöstä Suomalaisessa yhteiskunnassa ja aiheuttaa murtumia moraaliseen järjestykseen. Ei-toivottavia asioita pohditaan usein syiden kautta ja tämä johtaa kausaalisten syy-seuraussuhteiden rakentumiseen. Analyysissäni aineiston tarinoista on muodostunut tiiviimpiä ongelmatarinoita, joissa keskitytään syy-seuraussuhteiden rakentumiseen selonteon ongelmatilanne lähtöisesti. Analyysini perusteella eri syyselityksiä, eli selontekojä huumeiden käytölle on viisi erilaista. Ensimmäinen niistä on lapsuus ja nuoruus- huumeiden käytön selontekona, jossa huumeiden käytön syyselitykseksi nähdään lapsuuden ja nuoruuden olosuhteet ja tapahtumat. Seuraava selonteko huumeiden käytölle on sosiaaliset suhteet, jolloin huumeiden käytön syyselitystä haetaan huumeidenkäyttäjän erilaisista sosiaalisista suhteista, kuten kavereista. Kolmas selonteko huumeiden käytölle on rakastuminen huumeeseen. Neljännessä huumeiden käytön selonteossa huumeita käytetään lääkkeenä. Eli huumeiden käytön syyselitys on pahan olon helpottaminen huumeiden avulla. Viides ja viimeinen selonteko huumeiden käytöstä on syyselitys huumeidenkäyttäjän omassa kiinnostumisessa huumeita kohtaan. Syyselitykset eivät kuitenkaan olleet täysin määriteltävissä näihin edellä mainittuihin selontekoihin, joten sen vuoksi määrittelin vielä osan syyselityksistä tarkempiin alaselontekoihin. Luvussa 6 analysoin tarinoiden seurausselityksiä huumeiden käytöstä.

Olen alleviivannut selonteista syyselitykset, joihin analyysissäni tarkemmin keskityn. Lisäksi olen taustoittanut selontekojä kertomalla esimerkiksi selonteon kirjoittajan taustoista tai nykytilanteesta, jos se tarinassa on tullut ilmi.

5.1 Lapsuus ja nuoruus huumeiden käytön selontekona

Lapsuus ja nuoruus huumeiden käytön selontekona syyselityksiä on tarinoissa eniten. Selonteot jakautuvat vielä kolmeen alaselontekoon. Ensimmäinen alaselonteko on perheolosuhteet, eli selonteko huumeiden käytön syyselityksestä johtuu perheen olosuhteista. Toinen alaselonteko on ulkopuolisuus ja kiusaamisen uhriksi joutuminen, eli syyselitys huumeiden käytölle on kokemukset

ulkopuolisuudesta ja kiusaamisesta. Kolmas alaselonteko on kapina, jolloin kapinan katsotaan olevan huumeiden käytön syy. Huomioitavaa on, että tässä osiossa huumeiden käytön syyt ovat oman näkemykseni mukaan myös huumeiden käytön aloittamisen syitä. Jatkoluvuissa selonteot antavat myös enemmän käsitystä huumeiden käytön jatkumisen syistä.

Perheolosuhteet

Nimesin nämä selonteot perheolosuhteet –syyselitykseksi, koska tarinoiden katkelmissa viitataan selkeästi lapsuuden olosuhteisiin, jotka perheen olosuhteet ovat heille luoneet.

Alla olevan selonteon naiskirjoittaja kertoo seurustelevansa vanhemman miehen kanssa, jonka kanssa viettää päivät kannabista käyttäen. Kannabiksen lisäksi he käyttävät satunnaisesti alkoholia ja lääkkeitä. Hän kuvaa olevansa tavallaan onnellinen.

”Turha kai mun olis siitä katkeroitua että mun mutsi päätti vaihtaa isän toiseen mieheen kun olin pieni tyttö ja jättää meidät kaksin. Mutta kyllä ne kaikki riitelyt on mieheen painunu, se arvottomuus, se ei välittäny meistä kahdesta tarpeeks, hankki uuden elämän. -- Vanhemmat alkoivat heräillä tilanteeseen, mun puolesta olisivat voineet painua vittuun, kaikki niiden syytä ja aiheuttamaa.” TN12

Tässä selonteossa huumeiden käytön syyselityksen kuvataan olevan se, että äiti päätti vaihtaa toiseen mieheen ja jättää heidät kaksin. Myöhemmin selonteossa kuvataan huumeiden käytön syyn johtuneet molemmista vanhemmista. Tämän selonteon syyselitys on vahva, siinä kuvataan, että kaikki on vanhempien syytä ja aiheuttamaa.

Tämän selonteon naiskirjoittaja kertoo olevansa 23 vuotias. Hän on juuri ymmärtänyt sen, että hän on huumeriippuvainen. Hän kertoo olevansa kotona ”pirilaskuissa” (piri tarkoittaa amfetamiinia) ja neljättä päivää ilman rauhoittavia lääkkeitä. Hän kertoo haluavansa eroon huumeriippuvuudestaan.

”Äitini on näköjään näin tyypilliseen tapaan alkoholisti ja pahoinmasentunut ja kärsii epävakaasta persoonasta, -- Olin pienenä hyvin ujo ja kiltti tyttö ja jäin myös sen takia paljon muiden jalkoihin ja sain todella kärsiä siitä.” TN20

Selonteossa syyselitykseksi huumeiden käytölle on ensin äiti ja siinä kuvataan äidin olevan alkoholisti ja pahoin masentunut. Myöhemmin selonteossa kerrotaan huumeiden käytön syyksi oma olemus, jota kuvataan ujoksi ja kiltiksi. Ujous ja kiltteys johtivat muiden jalkojen jäämiseen ja siitä kärsimiseen.

Seuraavan selonteon naiskirjoittaja on vieroittautunut huumausaineista ja kokee löytäneensä oman paikkansa elämässä.

”Se johtui osittain lapsuudenkokemuksista (koulu, koti, ystävät, opettajat, hoitajat, naapurit), osittain luonteenpiirteistäni.” TN7

Tässä selonteossa huumeiden käytön selitykset on ositeltu kahteen eri syyhyn: lapsuuden kokemuksiin ja luonteenpiirteisiin. Selonteossa on tarkempi kuvaus lapsuuden kokemusten syyselityksistä. Huumeiden käytön syyt löytyivät koulusta, kodista, ystäväistä, opettajista, hoitajista ja naapureista. Tässä selonteossa huumeiden käytön syyt ovat lähtöisin monesta eri asiasta ja henkilöstä. Kiinnostava huomio on se, että huumeiden käytön syyt löytyvät myös opettajista ja hoitajista. Yhteiskunnallisesti opettajat ja hoitajat nähdään lapsia ja nuoria tukevin aikuisina. Kuitenkin tässä selonteossa nämä ammattiryhmän edustajat on nähty yhtenä syynä huumeiden käytölle. Selonteon ja yhteiskunnallisen näkemyksen välinen ristiriitaisuus on mielenkiintoinen.

Alla olevan selonteon naiskirjoittaja on käyttänyt päihteitä 15 vuotta ja on vahvasti riippuvainen huumausaineista. Hän kuitenkin ajattelee, että aikoo yrittää vieroittautua itsensä ja lastensa vuoksi.

”Olen alkoholitiperheessä kasvanut, nähnyt kaiken mitä paha se sairaus tekee ihmiselle.” TN2

Selonteon syyselitys huumeiden käytölle on kasvaminen alkoholitiperheessä. Lisäksi selonteosta tulee ilmi, että sairaus on aiheuttanut tilanteen. Tässä selonteossa huumeiden käytön syystä ei henkilöidä, kuten aikaisemmissa selonteoissa, mutta huumeiden käytön selitys on alkoholitiperheessä kasvaminen.

Tässä alla olevassa selonteossa huumeiden käytön syyselitykset ovat lapsuudessa ja tarkemmin vanhemmissa. Selonteossa kuvataan vanhempien tappelua. Tulkintani selonteosta on, että mustilla silmillä ja huudoissa haisevalla alkoholilla viitataan siihen, että lapsuudessa on ollut perheväkivaltaa ja alkoholin käyttöä. Syy huumeiden käytölle on vanhempien tappelusta ja tulkintani mukaan perheolosuhteista aiheutunut väärä moraalinen ajattelu. Selonteon lopussa tulee ilmi, että huumeiden käyttö on kuitenkin ollut oma valinta. Mielestäni tuomalla oman valinnan osuus huumeiden käytölle otetaan samalla itselle vastuu niiden käyttämisestä.

”Vanhempani tappelivat lapsuudessani ja muistan mustia silmiä, pelkoa ja huudoissa haisevaa alkoholia. Tämä johti väärään moraalisen ajatteluun. Omaksuin ympäröiviä uusia arvoja ja tein valinnan...Poltin 14-vuotiaana ensi kertaa kannabista. Se tuntui hyvältä.” TX24

Tämän selonteon kirjoittaja on ollut kuukauden käyttämättä huumeita. Selonteossa kuvataan, että syyselitys huumeiden käytölle on tavoite päästä vahvoista, ylitsepääsemättömistä tunteista eroon. Tulkintani mukaan selonteossa näiden tunteiden syitä ovat väkivaltainen lapsuus ja riitaiset välit vanhempiin. Mielestäni ne voidaan mieltää myös huumeiden käytön syiksi, koska ilman niitä selonteossa ei olisi kuvattu ylitsepääsemättömien vahvoja tunteita.

”Syynä humalahakuiseen juomiseeni oli tavoite päästä ylitsepääsemättömistä vahvoista tunteista eroon vähäksi aikaa. Minulla oli väkivaltainen lapsuus ja riitaiset välit vanhempiini.” TX6

Seuraavan selonteon kirjoittaja kertoo olleensa vuosikymmeniä ilman päihteitä. Hänellä on työpaikka, hän opiskelee hyvässä koulussa ja hän kokee olevansa aika onnellinen. Hänen ei tee mieli enää käyttää huumeita, koska hänellä on ihan uusi elämä.

”Kasvoin nuoruuteni alkoholistivanhempieni kanssa ja lopulta se tie vei lastenkoteihin ja omiin päihdekokeiluihin. Oli vain tunne, että pää on saatava täyteen koko ajan. Ajattelin, että joku huomaisi miten väärin se oli, jos olisin itse rappiolla. Nämä ajatukset johtivat siihen, että käytin päivittäisesti huumeita, kaikkea mikä eteen tuli.” TX10

Selonteon syyselitys huumeiden käytölle on alkoholistivanhemmat. Lisäksi selonteossa kerrotaan pakottavasta tunteesta: ”pää on saatava täyteen koko ajan.” Tulkintani mukaan tällä tarkoitetaan sitä, että huumeilla saa ”pään täyteen” eli sekaisin. Huumeiden käytöllä tavoitellaan mielen ja ajatusten epäjärjestystä, sekavaa olotilaa. Selonteossa huumeiden käyttäjä tavoittelee huumeiden käytöllä myös muiden ihmisten huomiota. Näkemykseni mukaan ihmisen huumeiden käyttö voi olla myös eräänlainen avun pyyntö pahaan oloon.

Alla olevan selonteon naiskirjoittaja on 23 vuotias ja hänen perheensä ei tiedä hänen huumeiden käytöstään mitään. Hän itse kokee, ettei huumeiden käyttö ole muodostunut hänelle ongelmaksi.

”Helpot taustat ei ole ollut. Pienestä pitäen nähny kun mutsia hakataan eri miesten toimesta, oma isäni alkoholisti ja piikkinarkkari, samoin puolifaija ja moni muu läheinen. Oon eläny henkisessä ahdingossa koko lapsuuteni ja oikeastaan elämäni. En oo koskaan saanu mitään parasta esimerkkiä. -- Pilvenpoltto on ollu aina perheessä normaalia, ite alotin sen jo 14-15vuotiaana. Sitä tullu aina tehtyy.” TN21

Selonteossa huumeiden käytön syyselitykset ovat huumeidenkäyttäjän taustoissa: on nähty äidin hakkaamista eri miesten toimesta ja isä on alkoholisti ja huumeriippuvainen, joka käyttää huumeita

piikittämällä. Lisäksi isäpuoli ja moni muu läheinen ovat tavalla tai toisella päihdeongelmaisia. Nämä taustat ovat johtaneet henkiseen ahdinkoon, joka johtuu hyvän esimerkin puutteesta. Selonteossa kerrotaan pilvenpolton (pilvellä tarkoitetaan kannabista) olleen perheessä aina normaalia. Näkemykseni mukaan kannabiksen käyttö kuitenkin koetaan selonteossa poikkeavaksi toiminnaksi, koska sen käytölle annetaan syyselitystä.

Perheolosuhteet- selonteissa huumeiden käytön syyselitykset ovat lapsuuden ja nuoruuden olosuhteissa, tarkemmin perheolosuhteissa. Perheolosuhteiden selonteissa huumeiden käyttäjä on kasvanut päihteiden ja väkivallan ympäröimänä.

Kiusaamisen uhriksi joutuminen ja ulkopuolisuus

Seuraavissa selonteissa huumeiden käytön syyselitykset huumeiden käytölle kuvataan olevan huumeiden käyttäjän ajatuksista kiusaamisen uhriksi tulemisesta ja ulkopuolisuuden tunteesta.

Tämän selonteon mieskirjoittaja on elänyt lapsuutensa ihan kuin kuka tahansa muu lapsi. Hän on pyrkinyt olemaan ilman huumeita useamman kerran, mutta ei ole saanut kuukautta pidempiä jaksoja ilman niiden käyttöä.

”Siirtyessäni seitsemännelle luokalle koulusta tuli suorastaan helvetti. Kaikki koulun vanhemmat oppilaat ottivat minut jostain syystä silmätikukseen, ja kiusasivat ja muk-sivat minua aina kun vain näkivät minut. -- ja turpaan tuli ja itsetuntoni romutettiin.”
TM4

Selonteossa huumeiden käytön syyt ovat koulukiusaamisessa. Kiusaamisen johdosta koulunkäynnistä on tullut helvettä. Kiusaaminen on väkivaltaista ja selonteossa kerrotaan ”muksimisesta” ja ”turpaan” saamisesta. Kiusaamisen johdosta itsetunto romuttuu ja se johtaa huumeiden käyttöön.

Alla olevan selonteon mieskirjoittaja on huumeiden käyttäjä ja toivoo kuolemaa. Hän kuvaa, että lapsuus on ollut suhteellisen tavallinen, eikä sinällään vaikea. Lähipiirissä kukaan ei käyttänyt runsaasti alkoholia ja häntä kohdeltiin hyvin. Lisäksi oli riittävästi ruokaa ja vaatteita. Tilanne oli kuitenkin erilainen koulussa.

” -- koulussa murskaava yksinäisyys painoi hartiat kumaraan aina. -- yksinäisyys murskasi itsetunnon, elinvoiman, sekä viimeisetkin rippeet moraalitajusta ja omastunnosta.” *TM9*

Tässä selonteossa huumeiden käytön syyselitys on yksinäisyys koulussa. Tämä yksinäisyys murskaa itsetunnon, elinvoiman ja viimeiset rippeet moraalitajusta ja itsetunnosta. Selonteossa tuodaan mielestäni vahvoin sanavalinnoin esiin sitä, mitä yksinäisyys ihmisille aiheuttaa. Tulkitsen, että huumeiden käytöllä lievitetään yksinäisyyden aiheuttamia vahinkoja ja pyritään korjaamaan hajonnutta minuutta.

Alla olevassa selonteossa huumeiden käytön syyselitys on koulukiusaamisessa. Koulussa tapahtunut haukkuminen ja nimittely aiheuttavat kiusaamisen uhrille arvet.

”Olin pienenä tyttönä koko peruskoulun ajan pahoin koulukiusattu, milloin minua haukuttiin läskiksi ja toisinaan taas hampaiden takia nimittelyä, se on jotain mikä jätti todella pahat arvet minulle.” TX20

Lapsuuden epäedulliset kotilosuhteet, kiusaaminen ja ulkopuolisuus eivät suoraan johda huumeiden käyttöön. Kuitenkin selontekojen syyselitysten perusteella voidaan arvioida, että kiusaaminen ja ulkopuolisuuden tunne ovat merkittäviä syyselityksiä selvittäessä huumeiden käytön syitä.

Kapina

Kapina- alaselonteot ovat selkeitä verraten kahteen edelliseen alaselontekoon. Nuoruuden kapinaan liittyy usein jonkun kielletyn asian tekeminen, kuten esimerkiksi päihteiden käyttö alaikäisenä. Alaikäisen päihteiden käyttö on laitonta Suomessa. Toisaalta alaikäisten päihteiden käyttöä ei kuitenkaan pidetä täysin poikkeavana toimintana, koska monet katsovat sen kuuluvan nuoruuden ikävaiheeseen. Näissä selonteoissa kapina kuitenkin vie liian pitkälle ja johtaa huumeiden käyttöön.

Alla olevan selonteon naiskirjoittaja on 24 vuotias ja hän pyrkii vieroittautumaan huumeista ja kuntoutumaan masennuksestaan.

”15-vuotiaana alkoi teinikapina, mistä myöskin luulen näiden ongelmieni johtuneen. Minulla on mahtavat rakastavat vanhemmat, mutta tuohon aikaan en hyväksynyt heidän asettamia kotiintuloaikoja.” TN11

Tämän selonteon syyselitys huumeiden käytölle on teinikapina. Teinikapina johtuu vanhempien asettamista kotiintuloajoista. Selonteossa teinikapina nähdään ongelmien alkulähteeksi ja samalla syyksi huumeiden käytölle.

Seuraavan selonteon tapahtumista on kulunut neljä vuotta. Selonteon kirjoittaja elää normaalia elämää ja hänellä on vakituinen työpaikka. Hän hakee vertaistukea säännöllisesti NA-kokouksista.

”Synnyin ihan tavalliseen perheeseen. Lapsuuteni oli aivan normaali. Murrosiässä rupesin kokeilemaan rajojani ja eksyinkin äkkiä ihan väärin porukoihin. Rupesin polttamaan tupakkaa ja nopeasti kuvioon tuli myös kannabis.” TX15

Selonteossa käänteentekevä kohta on murrosiän alkaminen ja siihen liittyvä rajojen kokeileminen. Analyysissäni näen, että murrosiän rajojen kokeileminen on sama kuin kapinointi. Selonteon rajojen kokeileminen johti huumeiden käyttöön ja välillisesti siihen vaikutti myös väärään porukkaan ajautuminen.

Seuraavaksi siirrymme tarkastelemaan selontekoja, jotka eivät ole omasta näkemyksestäni niin ikävaihesidonnaisia kuin edelliset selonteot. Huomioitavaa on se, että useimmat selonteot sisältävät useita syyselityksiä, eikä yksittäistä syytä huumeiden käytölle voida asettaa.

5.2 Sosiaaliset suhteet huumeiden käytön selontekoina

Parhaalla ystävällä, kavereilla ja tuttavilla on paljon merkitystä siinä, tulevatko huumeet koskaan osaksi ihmisen elämään. Seuraavaksi keskiössä on sosiaaliset suhteet- selonteot huumeiden käytön syyselityksinä. Sosiaaliset suhteet- selonteot jaoin kolmeen eri alaselontekoon, jotka ovat: kaverit, seurustelukumppani ja seurustelusuhde sekä työ.

Kaverit

Kaverit- alaselontekoon kuuluu kaverien lisäksi myös paras ystävä ja muut tuttavat. Nuoret samastuvat kavereihinsa ja kavereilla on suuri merkitys nuoren elämässä. Kaverien kanssa koetaan nuoruuden kasvukipuja ja kavereiden kanssa nuori jakaa elämänsä ilot ja surut.

Seuraavan selonteon naiskirjoittaja on käyttänyt huumeita päivittäin kuusi vuotta. Hänellä on vakituinen työpaikka. Aikaisemmat vieroitusyritykset ovat päättyneet neljänteen päivään, mutta nyt hänellä on menossa kymmenes päivä ilman huumeita.

”Aloitin 15–16-vuotiaana amfetamiinikäytön parhaan ystäväni kanssa ja meistä tuli nopeasti päivittäiskäyttäjiä.” TN26

Selonteossa ei ole suoraa syyselitystä huumeiden käytölle, mutta siinä tuodaan esiin parhaan ystävän rooli ja se kuinka heistä molemmista tuli nopeasti päivittäiskäyttäjiä. Arvioni on, että parhaalla

ystävällä on vahva yhteys tämän selonteon huumeiden käytön syyselityksessä ja päätös käyttää amfetamiinia on ollut parhaan ystävän kanssa yhteisesti jaettu ja hyväksytty päätös.

Alla olevan selonteon naiskirjoittaja on onnellinen ja käy töissä. Hän käyttää yhä satunnaisesti huumeita juhlimisen yhteydessä, mutta ei enää suonensisäisesti. Selonteossa hän kuvaa enimmäkseen siskonsa huumeiden käyttöä, johon myös alla oleva selonteko viittaa, eli monikolla tarkoitetaan häntä ja hänen siskoaan.

”Saamme yhdessä aina hurjan hyviä ideoita, ja tämän kesäinen älynväläys oli, että kokeilemme piriä. -- Tunsimme muutamia pirinistejä, --” TN28

Tässäkin selonteossa kuvataan sitä, kuinka päätös huumeiden käytöstä on yhteisesti jaettu siskon kanssa. Lisäksi selonteossa kuvataan pirinistien, eli huumeiden käyttäjien tuntemista ennestään. Näkemykseni mukaan tämä vaikuttaa myös huumeiden käyttöön. Huumeiden käytön kokeileminen on matalampi ja sen hankkiminen on helpompaa kun tuntee huumeidenkäyttäjiä tai välittäjiä.

Tässä selonteossa syy-selitys huumeiden käytölle kuvaillaan vahvemmin liittyvän parhaaseen ystävään. Selonteossa kuvataan, että paras ystävä on aina askeleen edellä huumeiden käytössä ja tajua-matta siinä tuli perässä. Huumeiden käytön varsinainen alkaminen ajoittuu tapahtumaan kun selonteon kirjoittaja muuttaa kaverinsa lähelle samaan kaupunkiin.

”Mun paras kaveri varsinkin joka oli aina askeleen edellä jossakin kokeilussa ja tulin hyvin hänen perässään edes itse sitä tajua-matta. 20-vuotiaana käytin jo viihde-käytössä joskus harvoin piriä ja lääkkeitä viinan kanssa. Sitten muutin samaan kaupunkiin rakkaan narkkari kaverini lähelle.. siitä se sitten alkoi.” TN20

Näkemykseni mukaan tässä selonteossa huumeiden käytön syyselitys on parhaan kaverin huumeiden käyttö ja miten se johti myös omaan käyttöön. Selonteossa nähdään kaverin toiminta syynä huumeiden käytölle ja itse asettaudutaan ikään kuin uhrin rooliin, jossa ”tajuamatta” seurattiin parhaan kaverin huumeiden käytön mallia.

Seuraavan selonteon naiskirjoittaja seurustelee vanhemman miehen kanssa ja he viettävät päivät käyttäen yhdessä kannabista. Lisäksi he käyttävät satunnaisesti alkoholia ja lääkkeitä. Hän kuvaa olevansa tavallaan onnellinen.

”16 vuotiaana juominen karkas käsistä kun vaihdoin koulua ja löysin ”samanhenkisiä” kavereita. Ei me koulussa viihdytty, heti aamulla pullo kouraan ja kaupungille tai jos sinne kouluun eksyttiin niin silloinkin kännissä tai krapulassa.” TN12

Selonteossa ihmisten saman henkisyys on johdattanut ihmiset yhteen. Alla olevassa selonteossa kuvataan miten kavereiden saman henkisyys yhdistää ja johtaa tietyn tyyppiselle toiminnalle. Selonteossa kuvataan, että toimintaa kytkeytyy päihteiden käyttö yhdessä ja ryhmän toimintana.

Lisäksi huumeipiireihin voi ajautua sattumalta ja ilman omaa tarkoitusta tai kiinnostusta huumeiden käyttöä kohtaan kuten alla olevassa selonteossa. Tarinan selonteon syyselitys on selkeä: ”kaikki lähti...” ja ”se johti...” Selonteossa kuvaillaan myös tutustumista väärin ihmisiin. Lisäksi selonteossa kuvaillaan parhaan ystävän toiminnan merkitystä huumeiden käytön syyselitykseksi. Selonteon naiskirjoittaja on 15 vuotias ja hän on ollut puolitoistakuukautta ilman huumeita.

”Olen 15-vuotias ja alamäki alkoi kun täytin 14, silloin vielä vastustin huumeita ja alkoholia. Kaikki lähti siitä kun tutustuin vääriin ihmisiin. Liikuin heidän kanssaan paljon, enkä tiennyt mitä odottaa. Kun kuulin heidän taustoistaan pelästyin aluksi mutta ajattelin, että kaikki pääsee yli huumeista, lääkkeistä, alkoholista ja tupakasta. Join heidän kanssaan usein ja se johti myös tupakan, lääkkeet ja huumeet kuvioihin. Aluksi en halunnut kokeilla huumeita, kunnes paras kaverini kokeili, oli minunkin kokeiltava. Jäin koukuun heti.” TN18

Selonteossa kuvataan aluksi kielteistä suhtautumista huumeisiin. Kuitenkin kaveripiiri ja siinä käytetyt huumeet johtivat myös omaan huumeiden käyttöön, jota ei aluksi tahtonut, mutta koska paras kaverikin kokeili, on se syyselityksenä huumeiden käytön kokeilulle.

Näkemykseni mukaan nuorelle vanhempi kaveriseura mahdollistaa aikaisen päihteiden kokeilun ja käytön. Tässä selonteossa syyselitys huumeiden käytölle on ajan viettäminen vanhempien kaverien kanssa, jotka käyttivät päihteitä. Lisäksi selonteossa kuvataan jälleen sitä, mikä merkitys kaverin päätöksellä on päihteiden käytön suhteen. Päihteiden käytöstä ei kehtaa kieltäytyä.

”Vanhemmat kaverini oli sen ikäisiä, että viettivät aikaa kouluilla ja muualla missä nuoriso nyt yleensäkin viettää aikaa. Siitä se lähti. Ensin maistoin tupakkaa - maistoin toisen kerran ja kolmannen, kunnes huomasin olevani nikotiiniriippuvainen. Olin silloin 12-vuotias. -- Sain uusia kavereita jotka olivat jo täysi-ikäisiä. Yksi viikonloppu kaverini päätti juoda. Minä en kehdannut sanoa ei ja se jäi viikonlopputavaksi.” TN12

Seurustelukumppani ja seurustelusuhde

Kavereiden lisäksi aineistossa on selontekoja seurustelukumppanista ja seurustelusuhteesta, joidenka kuvailtiin olevan syyselityksiä huumeiden käytölle. Näkemykseni mukaan huumeet ja niiden

käyttö voi olla myös seurustelusuhteen yhdistävä tai koossa pitävä tekijä. Henkilön voi hankala olla itse käyttämättä huumeita, jos seurustelukumppani käyttää. Arvioni mukaan tämä ei päde niin vahvasti tilanteessa kun kyseessä on lailliset päihteet. Huumeiden käyttö sitoo myös automaattisesti rikolliseen toimintaan ja näin ollen asettaa käyttäjän erilaisille riskeille. Seurustelukumppani voi toimia parhaan ystävän tapaan syyselityksenä huumeiden käytölle.

”Siihen aikaan rupesin seurustelemaan itseäni 3 kk nuoremman pojan kanssa -- joka käytti huumeita. Seurustelin vuoden sen pojan kanssa ennenkuin itse kokeilin kannabista.” TN12

Selonteossa seurustelusuhde huumeita käyttävän pojan kanssa on syyselitys huumeiden käytölle. Kuten aikaisemmin kavereiden päihteiden käyttö, myös seurustelukumppanin huumeiden käyttö osaltaan mahdollistaa huumeiden käytön ja madaltaa sen kynnystä.

Seuraavan tarinan naiskirjoittaja on 24 vuotias ja sekakäyttänyt päihteitä viimeiset yhdeksän vuotta ja pyrkii nyt vieroittautumaan huumeista.

”Sitten tapasin tulevan poikaystäväni, jonka kanssa me molemmat vähän innostuimme maistelemaan kaiken näköistä.” TN11

Tässäkin selonteossa kuvaillaan kuten aikaisemmin paras ystävä selonteoissa sitä, miten yhdessä poikaystävä (tai parhaan ystävän, siskon...) kanssa innostutaan käyttämään huumeita. Selonteon kuvaus antaa vaikutelman, että päätös huumeiden käytöstä on ollut yhteinen ja huumeiden käytön syyselitys on poikaystävänsä kanssa innostuminen huumeiden käytöstä.

Seuraavan selonteon naiskirjoittaja on ilman huumeita ensimmäistä kertaa moneen kuukauteen. Huumeiden käytön syyselitys on mies, jonka johdattamana alkoi huumeiden käyttö aluksi harmittomasti, mutta pian kuvioihin on tullut vahvemmat huumeet.

”Tapasin itseäni vanhemman ja paljon elämää kokeneemman miehen jonka johdattamana tuhosin oman elämäni ja itseni vuoden sisällä aivan kokonaan. -- Ensin alkoi pelkkä harmiton polttelu, pian jo kokeilinkin piriä ja popsin essoja.” TN5

Väyrysen (2007, 197-198) mukaan nuorille naisille huumeokeilut ovat yksi tapa koetella rajoja ja kyseenalaistaa. Huumeekuviot antavat mahdollisuuden erottautumiseen keskiverrosta ja tavallisesta sekä ne symboloivat poikkeavuutta. Huumeekuviot vahvistavat erilaisuutta korostavaa identiteettiä.

Seuraavassa selonteossa syyselitys huumeiden käytölle on mies, joka on väkivaltainen, peliriippuvainen ja persoonallisuushäiriöinen. Selonteossa kuvataan, miten keskenmenon jälkeen elämää on

jatkettu miehen kanssa rankempaan tyyliin, jolloin myös huumeiden käyttö alkoi. Selonteossa huumeiden käytön syyselitys on seurustelukumppanin käyttäytymisessä, mutta myös omassa tavoitteessa saada huumeiden avulla koettu tuska pois.

”Seurustelin väkivaltaisen, peliriippuvaisen, persoonallisuushäiriöisen miehen kanssa reilu viisi vuotta. -- Mä olin 16-vuotias tuolloin. -- Tiputti mut kerrostalossa portaat alas ja sain keskenmenon. -- Elämää jatkettiin vähän "rankempaan" tyyliin - Mukaan tuli huumeiden käyttöä, pillereita ja viinaa.. Musta tuli riippuvainen kaikkeen mistä sain paremman olon - pois sen paskan ja tuskan mitä olin kokenut.” TN13

Useissa tapauksissa naisen riippuvuus huumeista on myös riippuvuutta huumeita käyttävistä miehistä. Huumeita käyttävät naiset ovat irrallisia omasta itsestään huumeiden käytön johdosta ja ovat sen vuoksi turtuneet kestämaan hyväksikäyttöä ja väkivaltaa. Huumeita käyttävät naiset ovat usein välinpitämättömiä itsestään. Naisten on vaikea katkaista väkivallan kierrettä moninkertaisen riippuvuuden vuoksi. (Väyrynen 2007, 201.)

Selonteoissa miesten kuvaukset parisuhteista jäivät vähäisiksi. Osassa miesten selonteoissa kuvailtiin väkivaltaa ja aggressiivisuutta, mutta niissä ei ilmennyt kuvailua parisuhdeväkivallasta, kun taas monissa naisten selonteoissa seurustelusuhde, usein väkivaltainen sellainen oli yksi syyselitys huumeiden käytölle. Kuitenkin yhdessä selonteossa seurustelusuhteen kuvattiin olevan päihteiden käyttöä vähentävänä asia. Toisaalta selonteossa kuvataan myös sitä, että seurustelusuhteen päättyminen on päihteiden käytös syyselitys, eli niiden käytön lisäävä asia:

”Kännääminen jatkui. Mitä nyt aina seurustellessa vähän juomatahti hiipui, mutta joka kerta kun erosi, se ryyppääminen alkoi uudestaan. Sitten huumeet hyppäs kuviin.” TM22

Työ

Työ-selonteko huumeiden käytön syyselityksenä on mielestäni mielenkiintoinen aihe, joka muutamasta selonteosta nousee esiin. Vähäisestä määrästä huolimatta päätin kuitenkin nostaa nämä selonteot analyysissäni esiin, koska oman näkemykseni mukaan usein oletetaan, että huumeidenkäyttäjä jää työelämän ulkopuolelle huumeiden käytön vuoksi. Harvoin olen kohdannut olettamusta, että työelämässä pysyminen on syyselitys huumeiden käytölle.

Seuraavan selonteon mieskirjoittaja on päässyt puoli vuotta sitten vankilasta ja on ollut ilman päihteitä lähes kaksi vuotta. Huumeiden käyttö palasi kuitenkin heti mieleen vapautumisen jälkeen.

” -- käyn rehellisessä työssä enkä nyt pystyisi siihen jos yrittäisin olla ilman ja samalla tehdä töitä. Tiedän, että tää on tosi huono puolustus mutta ilman tiettyjä aineita en kävisi töissä enkä olisi niin sosiaalinen kuin nyt.” TM8

Selonteossa syyselitys huumeiden käytölle on töissä käyminen ja työn tekoon pystyminen. Selonteossa kuvataan, että ilman tiettyjä aineita, eli huumeita töissä ei käytäisi, eikä siihen pystyttäisi. Lisäksi huumeiden käytön johdosta on sosiaalisempi kuin ilman niiden käyttöä.

Seuraavassa selonteossa syyselitys huumeiden käytölle on, että huumeiden käyttö auttaa jaksamaan, niiden käytön avulla pysyy hoikkana ja iloisena. Huumeiden käyttöä perustellaan sillä, että koska ne auttavat jaksamaan, niin myös työt hoituvat moitteettomasti. Tässä selonteossa työpaikka oli paikka, mikä myös mahdollisti huumeiden saatavuuden.

”Työt hoidin moitteettomasti, kukaan ei tiennyt, minä vain vedin ja ajattelin ylimielisesti, etten lopeta koskaan, kun kerran näin hyvin jaksan ja pysyn hoikkana ja iloisena. -- koska olin baarissa töissä, siellä liikkui piriä ja essoja aina tarjolla.” TN26

5.3 Rakastuminen huumeeseen huumeiden käytön selontekona

Rakastuminen huumeeseen- selontekona tarkoittaa huumeeseen rakastumista huumeiden käytön syyselityksenä. Tämän alaluvun selonteoissa käsitteellistetään rakastumisen, ihastumisen ja euforian tunteita, mitä saadaan huumeesta kun sitä käyttää. Niissä myös selitetään miten rakastumisen tunteet huumeita kohtaan altistavat huumeiden käytön jatkumiselle. Jokainen, joka on joskus ollut ihastunut tai rakastanut voi samaistua siihen miten hyvältä se tunne tuntuu.

”Olin 12 kun join ekan kerran. Se vapauden tunne joka siitä tuli oli ihanaa, koukuttavaa. -- ”Seuraavaksi kuvioihin tuli luonnollisesti kannabis, rakastuin sen tuomaan euforiaan välittömästi. -- Sitten tuli tunne, että pakko saada se tunne, mikä joskus oli. Muistan, että sillä hetkellä tuntui taivaalliselta.” TN12

Selonteossa tuodaan esille, että huumeiden käytön syyselitys on sen aiheuttamissa tunteissa. Kuvaukset huumeiden tuomista tunteista ovat vahvoja: ihanaa, koukuttavaa, rakastuminen, euforia ja taivaallinen. Selonteossa tunne on jäänyt muistiin ja myöhemmin on tullut pakottava tarve saavuttaa ne samat tunteet uudelleen. Näkemykseni mukaan muistikuvat huumeiden käytön antamista tunnetiloista ovat vahvat ja niitä tavoitellaan usein senkin uhalla, että ne ovat ohimeneviä ja riskit huumeiden käytössä ovat tiedossa.

Seuraavassa selonteossa käsitteellistetään edelleen voimakkailla sanoilla huumeiden käytön antamia tunteita: rakkaus, euforia, rakkauden tunne ja ihanuus. Lisäksi siinä kuvataan miten huumeiden käytön avulla on saavutettu joitain vanhoja tunteita menneisyydestä. Selonteossa kuvataan sitä, että miten huumetta, rakkautta ei pystynyt välttämään ja miten huume vie koetut tunneongelmat mennessään. Selonteossa ekstaasi on rakkaus, joka pyyhkäisee kaikki ongelmat mennessään. Sen tuomaa tunnetta kuvataan euforiseksi, rakkauden tunteeksi joka on ihanaa. Tässä selonteossa huumeiden käytöllä tavoitellaan niitä tunteita, mitä on kokenut ennen huumeiden käytön alkua.

”Mutta lopulta eteeni osui jotain sellaista, jota ei yksinäisyyden riivaama olis pystynyt välttelemään. Rakkaus, ekstaasi, halihuume. -- Tunteideni alistaminen ja sivuuttaminen on ollut pitkään ongelmani, tämä pyyhkäisi sen kaiken mennessään. Se euforia, rakkauden tunne, ihanuus. Muistui mieleen nuo harvinaiset parhaat hetket nuoruudestani kun jopa tunsin olevani osa porukkaa.” TM9

Seuraavissa selonteissa kuvataan rakastumista tiettyyn huumeeseen, ei sen aiheuttamaan tunteeseen: ”sittenpä taisin rakastua”, ”sitten rakastuin” ja ”näin uuden rakkauteni.” Ikään kuin huumeiden käyttäjä löytäisi aina uuden aineen, ”rakkauden” kun vanha ei enää kiinnosta tai menettää tehonsa toleranssin kehittymisen myötä. Näkemykseni mukaan lopulta on kuitenkin kyse rakastumisesta tietyn huumeen kemiallisiin ominaisuuksiin ja mitä sen käyttö ihmisessä aiheuttaa. Tarinoissa useasti kerrotaan rakastumisesta tiettyyn huumeeseen. Tähän alle olen koonnut muutaman esimerkin, koska tahdon tuoda esiin miten vahvasta syyselityksestä huumeiden käytölle on kyse.

” -- sittenpä taisin rakastua piriiniin.” TX11

”Sitten rakastuin löysin oxycontinin -- ” TN20

” -- näin uuden rakkauteni ensimmäistä kertaa: -- subutex.” TM30

Analyysini perusteella huumeiden käytöstä haetaan positiivisia tunteita ja tuntemuksia. Usein niiden avulla pyritään myös vähentämään negatiivisia tunteita. Seuraavassa alaluvussa käsittelem tarkemmin sitä syyselityksestä, kun huumeiden käytöstä haetaan eräänlaista lääkettä ja helpotusta oloon.

5.4 Huumeiden käyttö lääkkeenä selonteko

Huumeiden käyttö lääkkeenä- selonteolla tarkoitan analyysissäni selontekoja, joissa huumeiden käytön syyselitykseksi kuvataan se, että huumeiden käytöllä tavoitellaan helpotusta ja siitä saadaan apua ja lohtua. Huumetta käytetään lääkkeeksi pahaan oloon tai niiden käytön avulla haetaan itsevarmaa tai rentoa oloa, sellaista olotilaa mitä ei voi saavuttaa ilman päihteitä.

Seuraavan selonteon mieskirjoittaja on 32 -vuotias ja hän on käyttänyt huumeita 15 vuotta. Viimeiset viisi vuotta hän on käyttänyt useimpia eri huumeita suonensisäisesti. Tällä hetkellä hän elää elämää jatkuvasti miettien, mistä saa seuraavan käyttöannoksen huumetta.

*”Kuvioon tuli bentsot, -- Ne tuntuivat tuovan juuri sen tarvitsemani 'helpotuksen' hie-
man hajalla olevaan psyykeeni -- ” TM27*

Selonteossa kuvataan huumeiden käytön syyselitykseksi se, että tietty huume, tässä selonteossa bentsodiatsepiinit antoivat käyttäjälleen tunteen helpotuksesta tiettyyn pulmaan. Bentsodiatsepiinit tulivat kuvioon ja toivat käyttäjälleen hänen tarvitsemansa ”helpotuksen.” Selonteossa lääketä, eli helpotusta haetaan hajalla olevaan psyykkiseen olotilaan ja niiden avulla saavutettu helpotus on syyselitys niiden käytölle.

Arvioni mukaan erilaisia huumeita on olemassa niin paljon, että jokainen huumeidenkäyttäjä voi valita itselleen tehokkaimman ”lääkkeen.” Analyysini perusteella voidaan myös olettaa, että kun yhden huumeen teho lakkaa, niin siirrytään toiseen. Lisäksi huumeiden käyttöä voidaan jatkaa haittavaikutuksista huolimatta, koska käyttäjä kokee sen tuomat positiiviset puolet vahvemiksi kuin negatiiviset. Huumeista haetaan myös itsevarmuutta, tunnetta että uskaltaa olla sosiaalinen ja osa porukkaa. Huumeiden avulla voidaan muuttaa omaa persoonaa toivottuun suuntaan. Alla olevassa selonteossa kuvataan sitä, miten eri huumausaineista haetaan helpotusta eri olotiloihin ja syyselitys huumeiden käytölle on olotilan helpottaminen huumeiden avulla.

*” -- sisälläni oli silti pelko ja ahdistus joista en päässyt millään eroon. Noihin aikoihin löysin myös alkoholin, joka teki minusta rohkean ja kovan kaverin ilman minkäänlais-
ta häpeää tai pelkoa. Se toimi erinomaisena lääkkeenä, joka sivuvaikutuksena toi ag-
ressiivisen käytöksen sekä muistinmenetykset. -- Tunsin olevani todella kova kaveri. Ja
sitä kai tahdoinkin, ilman alkoholia en siihen pystynyt silloinhan olin vain pelokas ja
ujo nuori joka ei turhia puhunut. -- Seuraava vaihe olikin sitä voimakkaat hallusi-
nogeenit eli LSD ja taikasienet. -- Tuon kieputuksen jälkeen löysin mielestäni jotain
enemmän minulle sopivaa, jotain mikä teki minusta pelottoman rohkean ja itsevar-*

man. Amfetamiinin. Siinä vielä parempi lääke minun ahdistukseeni ja pelkoihin kuin alkoholi. Muistin illoista kaiken ja olo oli voittamaton ja peloton. -- Olin alkuun hyvin onnellinen siitä ettei minun tarvinnut enää juoda alkoholia poistaakseni pelkoja ja olakseni itsevarmempi, minulla oli paljon parrempi lääke.” TM4

Seuraavassa selonteossa huumeiden käytön syyselitys on se, että huumeiden ja päihteiden avulla pystyy vaikuttamaan omaan käyttäytymiseen. Huumeiden käytön avulla tavoitellaan tunnetta itsevarmuudesta ja rentoutumista. Ilman huumeita ei näin pysty toimimaan.

”En ole mitään, jos en saa mitään. Selvinpäin olen vain pelkkä kuori, tunteeton, kylmä ja harmaa. Mutta sitten kun saan vaikka esimerkiksi kaljaa, minusta tulee eri ihminen, iloisempi ja rennompi. Pystyn kommunikoimaan ihmisten kanssa ja ehkä jopa tekemään tuttavuutta. -- Sosiaalisuus on selvinpäin kuollut.” TM30

Alla on aineiston ainoa selonteko huumeiden käytön syyselityksestä, jossa huumeiden käyttöön on päädytty ikään kuin ilman ajatusta siitä, että käyttää huumeita. Selonteossa huumeiden käytön syyselitys on oivallus siitä, että lääkkeiden avulla saa helpotusta omaan olotilaansa. Selonteossa on yhteiskunnallisesti hyväksytyyn tapaan haettu ahdistavaan oloon apua lääkäriltä. Kuitenkin lääkkeiden avulla alettiin hakemaan ”liikaa” helpotusta omaan olotilaansa ja tilanne riistäytyi käsistä.

”Minulla on aina ollut pientä ahdistusta. Tätä varten sain rauhoittavia lääkkeitä, joita otin aluksi ohjeiden mukaan. Nyt tilanne on riistäytynyt käsistä. Nappeja menee ihan liikaa päivässä. -- Sitten on taas tapahtunut jotain ikävää ja olen ottanut nappeja - jospa ongelma katoaisi? -- Otan nappeja nykyään siksi, että tulisi parempi ja mukavampi olo.” TX23

5.5 Mielenkiinto huumeisiin huumeiden käytön selontekona

Mielenkiinto huumeisiin huumeiden käytön- selontekona tarkoittaa, että syyselitys huumeiden käytölle on omassa mielenkiinnossa huumeita kohtaan. Mielenkiinto huumeita kohtaan on voinut syntyä esimerkiksi musiikin tai huumeisiin liittyvien kulttuuritekijöiden kautta.

Seuraavan selonteon kirjoittaja on ollut 19 päivää ilman huumeita. Selonteossa kuvataan huumeiden käytön syyselitykseksi se, kun mielenkiinto kannabista kohtaan on herännyt musiikin ja kavereiden innoittamana. Tulkintani mukaan selonteossa kuvataan myös kannabiksen käyttöön liittyvää ryhmässä tapahtuvaa käyttötappaa.

”Kun olin 17-vuotias alkoi kannabis kiinnostaa musiikin/kaverien innoittamana. Polteltiin satunnaisesti turvallisessa ympäristössä vailla huolia tulevaisuudeta.” TX19

Alla olevassa selonteossa kuvataan huumeiden käytön johtaneen kiinnostumiseen konemusiikkia kohtaan ja konemusiikkitapahtumiin liittyi osaksi myös huumeiden käyttö: ”niiden (huumeiden) siivittämänä tuli sitten lähdettyä käymään erilaisissa konemusiikkibileissä.” Analyysini perusteella kuitenkin tässä selonteossa merkittävämpänä syyselityksenä huumeiden käytölle kuvataan olevan oma kiinnostus huumeiden ominaisuuksia kohtaan ja mitkä mahdollisuudet niillä on tajunnan laajentamiselle: ”ja sitten heräsi kiinnostus erilaisia tajuntaa laajentavia aineita -- kohtaan.” Koska kokemus tajunnan laajentumisesta on ”mielenräjäyttävä” jatkuu mielenkiinto huumeita ja niiden mahdollisuuksia kohtaan. Tajunnan laajentumisen lisäksi huumeista saa energiaa juhlimiseen.

” -- Siinä noin 20-kesäisenä sitten tutustuin uusiin kaveripiireihin ja saatavilla oli pääasiassa ecstasyä ja amfetamiinia, ja niiden siivittämänä tuli sitten lähdettyä käymään erilaisissa konemusiikkibileissä - 'reiveissä', -- Muutama vuosi meni jälleen näitten essojen, pirin ja gamman kanssa sekoillessa, ja sitten heräsi kiinnostus erilaisia 'tajuntaa laajentavia' aineita - psykedeelisiä, kohtaan. Ensimmäinen LSD-reissu oli sanalla sanoen mielenräjäyttävä kokemus, ja kiinnostuin yhä enemmän psykedeeleistä ja niiden suomista 'mahdollisuuksista'. Tutuksi tuli lähestulkoon kaikki ns. 'rekkarit' eli tutkimuskemikaalit -- lista on lähes loputon. Tällöin kävin aktiivisesti ns. skuttabileissä, eli metsässä yöaikaan ja joskus myös monta päivää putkeen kestäneisiin bileisiin..” TM27

Seuraavan selonteon mieskirjoittaja on isä ja pärjää loistavasti. Tällä hetkellä hän käyttää laittomia huumeita muutaman kerran vuodessa. Tässä selonteossa huumeiden käytön syyselitys on selkeästi oma kiinnostuminen huumeiden käytöstä ja sen ominaisuuksista. Selonteko perustuu suunnitelmallisuuteen ja tavoitteellisuuteen saada koettua kaikki huumeen tuomat vaikutukset haitoista huolimatta. Huumeeseen on ennen käyttöä tutustuttu tietopohjaisesti ja huume on myös tuotettu itse.

”Olen tutustunut myös kannabikseen, tietopohjaisesti. Imen koko internetin läpi ymmärtääkseni mitä se pilvi on, saan siitä hyvän kuvan ja ymmärrän, että entinen huumevastainen mielipiteeni onkin ollut pelkkä olkinukke. En ole tiennyt asioista yhtään mitään. Nyt on aika ottaa selvälle. Päätän kokeilla pilveä. Toisin kuin monet, alan tähän varsin myöhään, 24-vuotiaana. En osta pilveä, en ole koskaan ostanut sitä. Kasvatan itse. Tilaan siemenet ulkomailta ja pian on ensimmäinen puska tulossa. Maltan mieleni kunnes sato on täysin valmis. Kaikkiaan siis aloittamiseen menee ehkä kuusi kuukautta ensimmäisestä päätöksestä kokeilla. -- Hullun tohtorin asenteella eteenpäin. Missä on pilven ongelmien ääriraja? Tahdon sinne. Tahdon oikeasti sinne. Tahdon pystyä todistamaan itse itselläni mitä pilvi pahimmillaankin on. Se on minun motiivini. -- Alan taas kasvatella, käyttää, etsiä mystistä yhteyttä ja saavutan sen.” TM29

Tässä luvussa on käsitelty selontekoja huumeiden käytön syyselfityksistä. Selontekojen syyselfitykset on otsikoitu viiteen omaan alaotsikkoon ja osa niistä vielä omiin alaselontekoihin. Huumeiden käytön syyselfitykset ovat: lapsuus ja nuoruus, sosiaaliset suhteet, huumeeseen rakastuminen, huumeiden käyttö lääkkeenä ja mielenkiinto huumeita kohtaan. Analyysini perusteella huomioni kiinnittyi siihen, että syyselfityksiä huumeiden käytön ulkoisille tekijöille eli ympäristöön ja muihin ihmisiin sidoksissa olevia kuvataan enemmän kuin sisäisiä eli yksilöön itseensä liittyviä tekijöitä. Ulkopuolisia syyselfityksiä ovat analyysini perusteella: vanhemmat, kiusaaminen ja ulkopuolisuus, sosiaaliset suhteet, kuten kaverit, seurustelusuhde sekä työ. Sisäisiä syyselfityksiä ovat: rakastuminen huumeeseen, huumeen käyttö lääkkeenä ja huumeidenkäyttäjän oma mielenkiinto huumeita kohtaan. Eri selonteot ja syy-seuraussuhteet ovat usein käytössä myös yhtä aikaa. Huomioitavaa on kuitenkin se, että huumeiden käytön syyselfitykset löytyvät selontekojen perusteella mitä erilaisimmista syistä. Ne voivat olla sisäisiä tai ulkoisia sekä molempia. Yhtä kaiken kattavaa syyselfitys selontekoa huumeiden käytölle ei voida, eikä ole tarkoituksenmukaistakaan laatia, koska jokainen selonteko on yksilöllinen perustelu huumeiden käytölle tietyssä hetkessä. Seuraavassa luvussa tarkastelen huumeidenkäyttäjien selontekoja huumeiden käytön seurauksista. Erotin syyt ja seuraukset omaksi luvukseen, koska näin analyysin toteuttaminen ja raportointi oli selkeämpää. Selonteissa syy-seuraussuhteet eivät olleet suoraviivaisesti luettavissa, koska moni selonteko on poukkoilevasti jäsenetty, eikä selvää syy-seuraussuhdetta ole kaikista selonteista löydettävissä.

6 SELONTEOT HUUMEIDEN KÄYTÖN SEURAUKSISTA

Tässä luvussa tarkastelen tutkimukseni aineistona toimineen tarinoiden selontekoja huumeiden käytön seurauksista. Luvussa 4 esitelmäni käsite selonteko toimii tässäkin luvussa analyysivälineenä. Kiinnitän huomiotani ennen kaikkea siihen, mitä seurauksia selonteosta ilmenee huumeiden käytön seurausselityksiksi. Analyysini perusteella tarinoissa käytetään neljää seurausselitystä huumeiden käytölle: kaukana normaalista, mielenterveysongelmat, väkivalta ja virkavalta sekä itseinho.

6.1 Elämä on kaukana normaalista selonteko

Tässä alaluvussa kuvataan seurausselityksiä, jotka tuottavat selonteon siitä, miten elämä on kaukana normaalista. Toisin sanoen selonteossa kuvataan poikkeavaa tilannetta, joka on syntynyt huumeiden käytön seurauksena: miten on jäänyt tai on jätetty pois yhteiskunnan normaaleista toiminnoista, kuten esimerkiksi opiskelusta ja työelämästä. Kaukana normaalista alaluvun selonteot poikkeavista tilanteista olen jakanut vielä alaselontekoihin: vailla koulua ja työtä ja vailla ihmissuhteita.

Vailla koulua ja työtä

Selonteosta moni on kertomus tilanteesta, jossa huumeiden käytön seurauksena on jäänyt vaille koulua ja työtä: on erotettu tai jääty vapaaehtoisesti pois. Tai ei haluista tai yrityksistä huolimatta-kaan ole kyennyt pysymään kiinni yhteiskunnan luomissa instituutioissa. Mielenkiintoisen kontrasti tähän selontekoon luo mielestäni edellisen luvun *Työ*- huumeiden käytön syyselityksenä, jossa syyselityksenä huumeiden käytölle on töissä pysyminen.

Seuraavan selonteon naiskirjoittaja on vieroittautunut huumausaineista ja on löytänyt oman paikkansa elämästä.

”Sitten minulla tuli pohja vastaan, monelta eri taholta: oli mennyt pari työtä, en saanut suoritettua ammattia, parisuhde oli pelkkää tappelua. Jos en itse kestänyt olla selvänä, niin otin.” TN7

Tässä selonteossa huumeiden käytön seurausselitys on työpaikkojen menetys ja opiskeluiden keskeytyminen. Selonteossa kerrotaan pohjan tulleen vastaan monelta eri taholta, jolla tulkintani mukaan tarkoitetaan sitä, että huumeiden käytön seurauksena voi päätyä tilanteeseen, jossa joutuu ulos monesta tavallisen elämän toiminnosta.

Seuraavassa selonteossa huumeiden käytön seurausselitys on selkeä. Selonteossa kuvaillaan, että huumeiden sekakäytön seurauksena koulunkäynti kärsi ja sen seurauksena koulu keskeytyi. Selonteosta saa kuvan, että koulun keskeytyminen on huumeiden käyttäjän oma valinta.

”-- koulunkäynti kärsi sekakäytöstäni ja keskeytin koulun.” TX15

Alla olevassa selonteossa huumeiden käytön seurausselitys on työpaikan menettäminen ja sen lisäksi muidenkin asioiden sotkeminen. Selonteossa korostetaan, että huumeiden käytön seuraukset huomaa vasta siinä vaiheessa kun menettää jotain konkreettista, kuten tässä esimerkki selonteossa työpaikan.

”Tajusin saaneeni potkut töistä ja sotkenut asiani täysin.” TN12

Vailla läheisiä ihmissuhteita

Työn ja koulun lisäksi huumeiden käytön seurausselityksenä on läheisten ihmissuhteiden menettäminen. Koski-Jänteen (1998, 35) mukaan kun sosiaalisesti leimatun riippuvuuden aste syvenee ja mitä enemmän hänen elämänsä keskittyy addiktiotoimintaan, sitä todennäköisempää on, että ihminen joutuu syöksykierteeseen ja hänen sosiaaliset suhteensa alkavat kariutua. Tässä tilanteessa toiset erakoituvat muista kokonaan tai ajautuvat riippuvaisten omiin alakulttuureihin. Useimmista riippuvuuksista seuraa terveyshaittoja, häpeää, ahdinkoa ja taloudellisten resurssien menetystä tai se vie mahdollisuuden tuottaa niitä. Addiktin ongelmat yleensä myös heijastuvat addiktin omaisiin ja läheisiin.

Alla olevassa selonteossa huumeiden käytön seurausselitys on ystävien menetys. Lisäksi nykyisen voinnin vuoksi uusien ystävyysuhteiden luominen ei ole mahdollista. Selonteossa kuvaillaan, että ystävien menetys on tapahtunut juuri huumeiden käyttöaikana. Analyysini mukaan ”siltojen polttamisella” viitataan siihen, että ystävät ovat suhtautuneet negatiivisesti huumeiden käyttöön

”En pystynyt elämään normaalia elämää. Tuntui että minulla ei ollut ystäviä, ei ketään kenen puoleen olisin voinut kääntyä. Olin polttanut kaikki sillat takanani käyttöaikani, ja henkisen huonovointini takia en pystynyt luomaan uusiakaan ystävyysuhteita.” TM4

Seuraavan selonteon naiskirjoittaja on ollut kymmenen päivää ilman huumeita ja pyrkii vieroittautumaan niistä kokonaan. Selonteossa kuvataan, että huumeiden käytön seurauksena on menetetty isä ja monta ystävää. Selonteossa tehdään tulkinta, että ystävät eivät voineet ymmärtää pahaa oloa ja miten lääkintä muuttui riippuvuudeksi.

”Olen menettänyt isäni, hän ei halua tietääkän minusta, sekä monta ystävää, jotka eivät voineet ymmärtää pahaa oloani ja sitä, että lääkintä muuttui riippuvuudeksi.”

TN26

Alla olevassa selonteossa kuvataan tilannetta, jossa lähipiiri muodostuu toisista huumeiden käyttäjistä ja tieto kaikesta normaalista ajautuu yhä kauemmas, ei tiedetä enää miten olla normaali. Näkemykseni mukaan huumeiden käyttäjän tulee olla jollain tasolla mukana huumeipiireissä, että saa huumeita. Huumeipiireissä huumeiden käyttöä ei pidetä poikkeavana toimintana, joten huumeiden käyttäjästä voi lopulta tuntua mielekkäämmältä vaihtoehdolta jättäytyä tähän ryhmään.

”Lähipiirini on pelkkiä enemmän tai vähemmän käyttäviä, en tiedä miten olla ”normaali” enää.” TM30

Seuraavan selonteon kirjoittaja on tällä hetkellä riippuvainen huumeista ja on ymmärtänyt, että jos hän tahtoo niistä eron, on se tehtävä oman itsensä vuoksi. Selonteossa kuvataan, että vasta kun on menettänyt lähes kaikki ystävät, havahtuu siihen kuinka huonossa tilanteessa on. Huumeiden käytön kerrotaan aiheuttaneen toisten ystävien kuoleman, kun taas toiset jättivät huumeiden käytöstä johtuvan käytöksen vuoksi.

”Huomasin, että olin vajonnut todella huonoon jamaan. En vain halunnut myöntää sitä, kunnes menetin ympäriltäni lähes kaikki ystävät. Jotkut kuolivat, toiset kyllästyivät minun pelaamiseeni.” TX1

Vailla asuntoa

Muutamassa selonteossa huumeiden käytön seurausselityksenä on asunnon menetys tai kodittomuus. Asunnon menetys ei kuitenkaan ole yhdessäkään selonteossa keskiössä, enemmän maininta muiden seurausten ohessa. Kuitenkin, asunnottomuus on huumeiden käytön vakava seuraus, koska asunnon menetys sulkee huumeidenkäyttäjää pois yhteiskunnasta.

”Ensimmäinen pohjakosketus oli ko. vuokra-asunnon menetys.” TX3

Seuraavassa selonteossa kuvataan huumeiden käytön seurausselityksenä rappukäytävillä asumista ja sitä, ettei ollut yhteyttä kenenkään niin sanottuun normaaliin ihmiseen, joka olisi voinut tilanteessa auttaa. Selonteko kuvaa huumeiden käytön vakavia seurauksia ja miten juuri asunnon menetys on askel vakavaan syrjäytymiseen.

”Mun elämä oli viimeisimpinä käyttövuosina aika surkeaa, asuin rappukäytävissä tai missä milloinkin sai olla hetkeä pitempään. Minulla ei ollut yhteyttä keneenkään ”normaaliin” ihmiseen, joka olisi voinut auttaa.” TX10

6.2 Mielenterveysongelmat huumeiden käytön seurauksena selonteko

Monessa selonteossa huumeiden käytön seurausselitys on niiden käytöstä johtuneet mielenterveysongelmat tai psyykkisen hyvinvoinnin heikkeneminen. Näkemykseni mukaan huumeiden käytön jatkuessa pitkään, usein myös huumeiden käyttäjän psyykkinen hyvinvointi heikkenee. Mielenterveysongelmat- selonteon olen tarkentanut vielä itsetuhoisuuteen ja itseinhon.

Seuraavassa selonteossa huumeiden käytön seurausselitys on selkeä. Selonteossa kuvataan, että huumeiden käytön jäljiltä henkinen tila on heikentynyt ja ahdistuksen sekä pelontunteet ovat kasvaneet. Näiden lisäksi on vainoharhaisuutta ja ajatusten sekavuutta.

”Henkinen tilani oli huumeittenkäytön jäljiltä aivan romuna, ahdisti ja pelotti tuhat kertaa enemmän kuin koskaan ennen, minusta oli tullut myös hyvin vainoharhainen ja ajatukseni olivat sekaisin.” TM4

Alla olevassa selonteossa kuvataan, että huumeiden käytön seurausselityksenä huumeet ovat tehneet tehtävänsä ja psyykkinen hyvinvointi on alentunut. Tässä selonteossa psyykkisen hyvinvoinnin alentaminen kuitenkin hillitsi huumeiden käyttöä.

”No mutta kuten arvata saattaa aineet teki tehtävänsä ja psyyke rupesi osoittamaan hajoilun merkkejä, ja aloin pistää vähän jarrua tuohon touhuun.” TM27

Itsetuhoisuus

Seuraavassa selonteossa huumeiden käytön seurausselityksenä on itsetuhoisuus. Selonteossa todetaan, että itsetuhoisuus on aika yleistä päihteidenkäyttäjille ja tämä on myös analyysini perusteella oikea päätelmä. Itsetuhoisuus ja itsemurha- seurausselitykset nousivat esiin selonteoissa. Lisäksi ajatus kuoleman toiveesta nousi esiin, vaikka varsinaista itsetuhoista käyttäytymistä ei ole ollut. Toisaalta voidaan pohtia asiaa siitä näkökulmasta, että ajatellaanko huumeiden käytön olevan itsetuhoista käytöstä yksistään.

”Olin itsetuhoinen, joka on aika yleistä päihteidenkäyttäjillä. TN7”

Alla olevassa selonteossa huumeiden käytön seurausselitys on itsemurhayritys päihteiden avulla ja tätä aikaisemmin on ollut jo ajatuksia kuolemasta. Selonteossa kuvataan tilannetta, jossa oli jäljellä enää käyttäjä ja huumeet, joka johti lopulta itsemurhayritykseen. Oman näkemykseni mukaan huumeiden käyttäjä voi ajautua huumeiden käytön pitkittyessä niin epätoivoiselta tuntuvaan tilanteeseen, ettei siitä nähdä ulospääsyä. Usein huumeiden käyttäjän psyykinen vointi on niin heikko, että ei ole voimia kohdata vieroitusoireita ja lisäksi huumeiden käyttäjällä ei ole aina riittävää tukea.

”Olimme kaksin, vain minä ja huumeet. -- Loppuvaiheessa muistan ajattelleeni mielessäni että käyttäisin vain niin pitkään kunnes dramaattisesti kuolisin pois. -- Lopulta yritin tappaa itseni lääkkeiden ja alkoholin avulla.” TM3

Seuraavassa selonteossa huumeiden käytön seurausselitys on tilanne, jossa huumeiden käytöllä pyritään vahingoittamaan itseään ja samalla niistä haetaan lohtua vaikeaan tilanteeseen. Selonteossa kuvataan itsetuhoisuutta, viiltelyä johon liittyy myös päihteet. Huumeiden käytön seurauksena voi nähdä syntyvän tilanne, jossa ei ole enää muuta apukeinona kuin itsetuhoinen käyttäytyminen ja huumeet.

” -- Joka kerta kun sain nyrkistä ja lyyhistyin maahan, otin pillerin ja puukon käteen. Viiltelin kädet kauheeseen kuntoon ja arvet koristelee edelleen monen vuoden jälkeen käsiäni.” TN13

Näreen (2002, 262-263) mukaan tyttöjen addiktiivisen käyttäytyminen on reaktiota tunkeilevaan ja intiimiin ympäristöön ja jonkinlaista kapinaa suoriutumista vastaan. Ruumis kantaa traumasta muiston ja sen vahingoittaminen esimerkiksi päihteitä käyttämällä tai viiltelemällä voi olla trauman häivyttämistä muistista tai korjaavan kokemuksen etsintää. Näre näkee, että jännityksen etsinnän pyrkimyksenä on tietyllä tapaa voittaa intiimin ympäristön tunkeutuvuus ja jännitystilän välityksellä tavoitellaan rauhaa ja rentoutta. (Aaltonen & Honkatukia 2002.)

Itseinho

Analyysini perusteella huumeiden käyttö johtaa moniin erilaisiin vahingollisiin tilanteisiin. Huumeidenkäyttäjä voi esimerkiksi joutua toimimaan vastoin omaa moraalista käsitystään hankkiakseen huumetta. Lisäksi pitkään jatkunut huumeiden käyttö vaikuttaa käyttäjän identiteettiin ja käyttäytymiseen. Huumeriippuvuudelle ominaista on se, että huumeidenkäyttäjän elämän keskiössä ovat huumeet. Huumeidenkäyttäjä voi kokea riippuvuudestaan syyllisyyttä ja häpeää, nämä tunteet voivat puolestaan johtaa itseinhon tuntemuksiin.

Seuraavan selonteon seurausselitys huumeiden käytölle on ajautuminen ahdistuksen ja niin sanotun morkkiksen noidankehään, joka puolestaan on johtanut pettymyksen ja itseinhon tuntemuksiin, koska ei pysty olemaan ilman huumeita.

”Olin siis ajautunut pahaan ahdistus-morkkiskierron noidankehään. Päivääkään en enää pystynyt olla selvänä. -- Tuntuu älyttömän tyhjältä ja yksinäiseltä. -- Tätä pettymyksen ja itseinhon määrää ei voi sanoin kuvailla.” TN5

Tässä selonteossa huumeiden käytön seurausselitys on se, että huumeiden käytön johdosta käyttäjä ei ole enää ainoastaan oma itsensä, vaan hän on myös inhottava nisti, eli narkomaani, johon ei voi enää luottaa. Toisin sanoen huumeiden käyttö muuttaa huumeidenkäyttäjän identiteettiä.

”En ollut enää vain minä, olin inhottava nisti johon ei voinut luottaa.” TN26

Koska huumeet ovat elämän keskiössä, ei siihen mahdu enää muuta. Tämän vuoksi huumeiden käyttäjä on valmis uhraamaan myös itselleen tärkeäksikin kokemiaan asioita, koska huumeiden käyttö menee lopulta kaiken edelle.

Muutamassa selonteossa kerrotaan kuinka huumeiden käyttö on pysynyt heidän läheisiltään salassa. Seuraavassa selonteossa huumeiden käytön seurauksena koetaan häpeää ja itseinhoa huumeiden käytöstä. Lisäksi huumeiden käytön paljastuminen pelottaa ja sitä joutuu salailemaan läheisiltään peittelemällä pistojälkiä vaatteilla.

”Hävettää, että mulla on pistojäljet kädessä, enkä voi näyttäytyä perheelle ilman pitkähihaista. Eniten pelottaa jäädä kiinni.-- Häpeä, itseinho...” TN21

Seuraavassa selonteossa huumeiden käytön seurausselityksenä on joutunut luopumaan ajasta ystävien kanssa, koska on pelko huumeiden käytön paljastumisesta tai on niin huonossa kunnossa huumeiden käytön johdosta. Selonteonteossa huumeiden käyttö hävettää niin paljon, ettei siitä kehtaa kovin monelle kertoa.

”En ole voinut viettää aikaa hyvien ja rakkaiden ystäväni kanssa koska en halua että he tietävät tai etenkin näkevät minua sellaisena. -- Tämä asia hävettää mua niin paljon, että en edes kehtaa kovin monelle sitä kertoakaan.” TN14

6.3 Väkiältä huumeiden käytön seurauksena selonteko

Väkiältä on huumeidenkäyttäjän arjessa enemmän tai vähemmän läsnä. Huumeiden käyttöön liittyy useita eri lieveilmiöitä, kuten rikollisuutta ja väkivaltaa. Huumeidenkäyttäjä voi itse olla

väkivallan tekijä tai sen uhri. Tuomolan (2012, 46-47) mukaan päihdeongelmallisille on tavallista, että heidän elämänsä on ollut täynnä rankkoja tapahtumia ja usein väkivalta on ollut siinä päivittäin mukana ja joskus jopa ainoa keino pysyä hengissä.

Alla olevassa selonteossa huumeiden käytön pitkäaikaisena seurauksena paha olo lisääntyi ja alkoi purkautumaan ulospäin huumeiden käyttäjän aggressiivisena ja väkivaltaisena käyttäytymisenä. Selonteossa kuvataan, että väkivaltainen käyttäytyminen on ollut vuosien huumeiden käyttämisen tulos. Väkivalta ja aggressiivinen käyttäytyminen on keino purkaa ulos huumeiden käytön seurauksena aiheutunutta pahaa oloa.

”Vuodet vierivät ja pahaolo sisälläni yltyi. Se lähti kuvastumaan myös ulospäin ja minusta tuli aggressiivinen ja väkivaltainen.” TX15

Seuraavassa selonteossa huumeiden käytön seurauksena on väkivallan kohtaaminen ja ihmisten kuoleminen. Selonteossa ei tule ilmi se, kuolivatko ihmiset huumeiden käytön vain väkivallan seurauksena. Tulkitsen, että kyse on molemmista tilanteista. Selonteossa tulee ilmi, että väkivaltaa kohtaa usein ja ”ihmiset kuolivat ympäriltäni” viittaa mielestäni myös lukuisiin kuolemiin. Huumeiden käytössä on lukuisia riskitekijöitä, kuten esimerkiksi yliannostus ja huumeisiin liittyvä rikollisuus, jotka molemmat voivat johtaa kuolemaan. Molemmat asiat ovat jokaisen huumeiden käyttäjän arjessa läsnä tavalla tai toisella.

”Sain kohdata väkivaltaa usein. Ihmiset kuolivat ympäriltäni.” TX10

Tässä selonteossa väkivalta on tullut osaksi arkea huumeiden käytön seurauksena. Selonteossa kuvataan, kuinka ”meno oli yhtäkkiä niin kamalaa”, joka viitaisi siihen, että väkivaltainen huume maailma on nopeasti muuttunut epämiellyttäväksi asiaksi, mitä täytyy myös päästä pakoon. Tässä selonteossa väkivalta on huumeiden käytön ja se on myös syy sille, että pyrkii huumeiden käytön aiheuttamasta väkivallan ilmapiiristä eroon.

”Meno oli yhtäkkiä niin kamalaa että piti päästä pakoon sitä. Eikä kama enää toiminut. Väkivalta oli läsnä arjessani.” TX6

Seuraavissa naiskirjoittajien selonteoissa tulee naisten näkökulma huumeiden käytön seurauksena tapahtuvasta väkivallasta. Etenkin huumemaailmassa nainen on usein se heikompi osapuoli ja nainen voi joutua kokemaan väkivaltaisia tekoja eri tavoin kuin miehet. Naisten kokema väkivalta tapahtuu usein myös naisen omassa lähipiirissä ja läheisen tekemänä.

*” -- joka minulle niitä antoi raiskasi minut. -- Sen jälkeen kun lopetin ajan viettämi-
sen heidän kanssaan, mua alettiin uhkailla jos kerron kellekkään niin joku tekee mulle
jotain. -- Avopuolisonikin käyttää, mutta paljon enemmän kuin minä ja bentsoissa tai
kitkuissa sillä kilahtaa päässä ja se saattaa hakata mut ihan paskaksi.” TN14*

”Exäni raiskasi minut yhteensä kolme kertaa --”. TN13

Nainen on mieheen verrattuna fyysisesti heikompi osapuoli ja huumeisiin kiinnijääminen merkitsee naiselle sekä henkisen, fyysisen että seksuaalisen väkivallan pelkoa. Naisen huumeiden käyttö voi ajautua velkakierteeseen, joka aiheuttaa erilaisia pelkotiloja ja välineellistää ihmissuhteet. Useim- mille naisille ajan myötä huume kuvioihin kiinnijääminen merkitsee myös miesten armoille jäämistä ja väkivallalle altistumista. Tilanne ei poikkea siitä, onko kyseessä yksin eläminen tai parisuhde. Naiset altistuvat väkivallalle, seksuaaliselle hyväksikäytölle ja alistamiselle koska huume kuviot rakentuvat miehille arvoille. Huomion saaminen miehiltä voi naisille olla itsetuntoa kohottavaa ja antaa tunteen hyväksytyksi tulemisesta ja nämä voivat osaltaan korvata heidän lapsuutensa hylkää- miskokemuksia. (Väyrynen 2007, 128-129.)

6.4 Virkavalta huumeiden käytön seurauksena selonteko

Kuten väkivalta, myös rikollisuus on huumeiden käytön lieveilmiö. Huumeiden käytön seurauksena huumeidenkäyttäjä voi ajautua tekemisiin virkavallan kanssa jo huumeiden käytön vuoksi, oman käyttäytymisen tai huumeiden myymisen tai ostamisen vuoksi. Lisäksi alaikäiset huumeidenkäyttä- jät vaarantavat huumeiden käytöllä vakavasti omaa kasvuaan ja kehitystään ja ratkaisuna alaikäisen huumeiden käytön puuttumiseen voi olla esimerkiksi sijoitus lastensuojeluyksikköön.

Tässä selonteossa päihdekokeilun seurauksena joutuu koulukotiin. Päihteiden käyttöön on puututtu viranomaisten, luultavasti lastensuojeluviranomaisten toimesta. Koulukodin sijoituksen jälkeen päihteet jäivät vuosiksi.

*”Ensimmäiset kokeiluni alkoholin kanssa olivat 12-vuotiaana juodessani blandattua
pirtua ystäväni kanssa. Sammuihan siinä, kun tenavana lotراسي. Hieman tuon jälkeen
jouduin koulukotiin, joten en vuosiin koskenutkaan päihteisiin ensimmäisen kerran
jälkeen.” TX3*

Myös tässä selonteossa viranomaiset ovat puuttuneet alaikäisen huumeiden käyttöön ja sen seurauk- sena on joutunut lastenkotiin, ensin eristykseen viikoksi ja kuukauden sijoituksen jälkeen kotiin.

Kuten edellisessä selonteossa, myös tässä sijoitus lastenkotiin saa huumeiden käyttäjän jättämään huumeet vuosiksi. Molemmista selonteoista voi tehdä tulkinnan, että jo ensimmäisillä huumeiden ja päihteiden käyttökerroilla on ehtinyt jotain tapahtumaan ja virkavallan puuttumisesta huolimatta se ei ole estänyt jatkossa huumeiden käyttöä.

”Jouduin lastenkotiin eristykseen viikoksi. Kuukausi arestissa ja taas kotiin. – Monta vuotta meni hyvin.” TN12

Huumeiden käyttö on rikollista toimintaa, joten kukaan huumeidenkäyttäjä ei voi täysin välttyä tämän rikollisen toiminnan tuomilta ongelmilta virkavallan kanssa. Osa huumeidenkäyttäjistä onnistuvat minimoimaan kontaktinsa virkavallan kanssa, osa ei. Selonteoissa tulee vahvasti esiin se, että huumeiden käytön seurauksena joutuu tekemiseen virkavallan kanssa. On tavallista, että huumeiden käyttäjällä on taustalla rikosmerkintöjä ja tuomioita.

Tässä selonteossa tulee laajasti ilmi miten huumeiden käytön seurauksena joutuu tekemisiin virkavallan, tässä tapauksessa poliisin kanssa. Päihteiden käytön seurauksena huumeiden käyttäjä on liittynyt jengiin, jossa tapellaan ja käytetään päihteitä. Toiminnan seurauksena poliisit puuttuvat siihen ja valtio rankaisee tuomioilla. Huumeiden käytön seurauksena huumeiden käyttäjällä itsellään ei ole edes muistikuvaa kaikista rikoksistaan. Tässä selonteossa huumeista tulee myös väylä hankkia rahaa ja huumeiden käyttäjä päättää alkamaan myymään huumeita. Selonteossa kuvataan myös sitä, miten taas poliisit päättävät puuttua tähän toimintaan. Huumeiden käytön seurauksena huumeiden käyttäjä on joutunut useasti ja eri tavoin tekemisiin ja rangaistavaksi virkavallan toimesta.

”Olinkin aina tappelemassa ja liityin mukaan jengeihin joiden ainoana tavoitteena viikonloppuisin oli tapella ja dokata ja herättää pahennusta. -- Noilta ajoilta poliisit tulivat hyvin tutuiksi -- Tuolloin sain myös tuomion törkeästä pahoinpitelystä -- Sain toisen tuomion, taas pahoinpitely josta minulla ei ollut minkäänlaista muistikuvaa. -- Juhlinta vaati rahaa, joten päätin alkaa myydä huumeita, joka olikin aika tuottoisaa hommaa ja siinä samassa oma käyttöni alkoi olla arkipäiväisempää. Tätä taisi jatkua vuoden verran, kunnes poliisit päättivät pistää pisteen pelleilylleni ja nappasivat minut eräitten bileitten jälkeen.” TM4

Tässä selonteossa huumeiden käyttö on johtanut ajan viettämiseen huumeipiireissä ja sen seurauksena tulee rikosrekisteriin merkintä huumeusainerikoksesta, mihin ”H-merkinnällä” viitataan. H-merkintää ei kuitenkaan ole varsinaisesti olemassa, mutta huumeiden käytön seurauksena ihmisen eri rekistereihin, kuten terveystietoihin ja rikosrekisteriin voi jäädä merkintöjä huumeiden käytöstä.

”Alettiin liikkua hämärissä piireissä, narkkareiden kanssa ja kohta sainkin rekisteriini H-merkinnän huumausainerikoksesta.” TN17

Tässä luvussa olen käsitellyt selontekoja huumeiden käytön seurausselityksistä. Seuraukset jakautuvat neljään selontekoon ja osa niistä omiin alaselontekoonsa. Huumeiden käytön seurauksena huumeiden käyttäjä ajautuu kauas normaalista elämästä. Hänelle voi tulla huumeiden käytön seurauksena mielenterveysongelmia sekä itsetuhoista käyttäytymistä ja ongelmia itsetunnon kanssa. Huumeiden käyttäjä voi huumeiden käytön seurauksena muuttua aggressiiviseksi tai väkivaltaiseksi. Huumeiden käyttäjä voi olla myös itse väkivallan uhrin. Etenkin naispuoliset huumeidenkäyttäjät joutuvat usein erilaisten väkivaltatekojen uhriksi ja usein väkivallantekijä on naisen tuttava tai lähipiiristä. Lisäksi huumeisiin kytkeytyy tiiviisti rikollinen toiminta, jolloin virkavalta voi puuttua huumeiden käyttöön eri rangaistuskeinojen avulla.

Aineistoni tarinoiden selonteot näyttäisivät tukevan analyysini perustella teoriaan perustuvaa tietoa huumeiden käytön syistä ja seurauksista.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA LOPPUSANAT

Tämä luku on tutkielmani päätösluku. Tässä luvussa käyn läpi tutkimukseni lopputulokset syyseuraus-selonteko kerrallaan. Huumeita käyttöä koskevissa tutkimuksissa on havaittu, että ongelmallisesti huumeita käyttävillä nuorilla on useimmiten ollut ennen huumeiden käyttöä muita, ylivoimaisilta tuntuvia vaikeuksia. Huumeiden avulla he ovat yrittäneet ratkaista sosiaalisia tai psykisiä perusongelmiaan. Ongelmia, joita huumeiden pitkäaikaisilla väärinkäyttäjillä on havaittu olevan muita nuoria useammin, ovat esimerkiksi: turvattomat lapsuudenolot, aikuisen tuen puuttuminen, yksinäisyys ja masentuneisuus, sopeutumisvaikeudet koulussa ja kotona. Satunnaisen huumeikäytön ja kokeilun taustalla on vielä monitahoisempia motivaatiotekijöitä. (Pylkkänen 1992, 62-63.) Omassa tutkimuksessani huumeiden käytön syyselitykset paikannetaan tarinoissa lapsuuteen ja nuoruuteen, sosiaalisiin suhteisiin ja huumeeseen rakastumiseen ja sen käyttämiseen eräänlaisena lääkkeenä, lohtuna pahaan oloon. Lisäksi huumeiden käyttäjät kirjoittavat omasta mielenkiinnostaan käyttää huumetta. Selonteissa huumeiden käytön seurauksena huumeiden käyttäjä ajautuu kauas normaalista, hänellä ilmenee mielenterveysongelmia ja lisäksi väkivalta ja virkavalta tulevat osaksi arkea.

Huumeiden käytön syyselitykset

Lapsuus ja nuoruus huumeiden käytön selontekona. Kun on tutkittu nuorten häiriökäyttäytymisen taustasyitä (Hanson & Self-Brown & Fricker-Elhaii & Kilpatrick & Sanders & Resnick 2006), on todettu vanhempien päihteiden käytön olevan yksi selittäjä. Nuorten psyykkisiin häiriöihin on yhteydessä myös väkivallalle altistuminen kotona tai asuinalueella sekä vanhempien päihteidenkäyttö. Nuorilla, joilla on kokemusta vanhempien päihteiden käytöstä ja väkivallasta on eniten ongelmia. Ongelmia vähentävänä tekijänä on tutkimuksen mukaan nähty lämpimät vanhemmuussuhteet. (Holmila & Bardy & Kouvonen 2008, 422.) Vanhempien päihteidenkäytön vaikutuksia ja sosiaalista perimää on tutkittu paljon ja käsitykset ovat vaihdelleet puhumattomuuden ja kieltämisen sekä myös yksinkertaistavan kohtalomaisen suhtautumisen välillä. Tutkijat ovat näyttäneet olevan sitä mieltä, että kaikki päihdeperheissä kasvavat lapset saavat haittoja, vaikka varhaisimmissa tutkimuksissa arveltiin, että vanhempien alkoholismi ei vahingoita kaikkien pienempiä lapsia. (Holmila ym. 2008, 421.) Vanhempien päihteiden käytön vaikutukset lapsen myöhempään elämään eivät ole mustavalkoisia tai yksinkertaisia. (Hurcom & Copello & Orfoes 2000.) Hesslen (1996) mukaan eri persoonallisuuksiin vaikuttaa eri tavoin se, miten haittoja aiheuttavat lapsuudenkokemukset heihin

vaikuttavat. Lisäksi haittojen merkitys vaihtelee myös suhteessa siihen sosiaaliseen todellisuuteen, jossa ne esiintyvät. Varhaislapsuudessa saatu perusturvallisuus ja olemassa olevat turvaverkostot auttavat lasta selviytymään äkillisistä vaarasta ja traumasta. Lapsen psyykinen hyvinvointi on uhattuna, mikäli turvaa ei ole saatavilla ja jos haitan aiheuttavat lapselle läheisimmät ihmiset, pidetään sitä haittaa äärimmäisen traumatisoivana. (Holmila ym. 2008, 421.)

Omassa tutkimuksessani *lapsuus ja nuoruus*- huumeiden käytön selontekoja on määrällisesti eniten. Syyselitykset huumeiden käytölle ovat lapsuudessa ja ne johtuvat lapsuuden olosuhteista. Ensimmäiset huumeiden käyttökokeilut ajoittuvat lapsuuteen ja nuoruuteen. Lapsuuden olosuhteissa esiintyy väkivaltaa, perhejäsenten päihteidenkäyttöä sekä kiusaamista ja yksinäisyyden kokemuksia. Väyrysen (2007, 95) mukaan kodin perusturvallisuutta heikentää vanhempien päihdeongelma. Siihen liittyvät kokemukset voivat aiheuttaa lapselle itsetuntohäiriöitä, jotka voivat myöhemmällä iällä näyttäytyä erilaisina elämänhallintaongelmina. Aina kuitenkin huumeiden käyttäjän lapsuudessa ei ole väkivaltaa tai vanhempien päihteidenkäyttöä. Syyselitys huumeiden käytölle voi olla nuorena itsessään kun murrosikä kapinointi johtaa huumeiden käyttöön. Omassa tutkimuksessani yhdeksi syyselitykseksi huumeiden käytölle nousee perheolosuhteiden lisäksi nuoruuden kapina, joka johtaa liian pitkälle. Havaintoni mukaan tutkimukseni selonteot tukevat tämän hetkistä nykykäsitystä, jonka mukaan huumeiden käyttö selittyy usein lapsuuden olosuhteilla. Ennaltaehkäisevällä päihdetyö on merkittävä tekijä huumeiden käytön ennaltaehkäisemisessä, mutta sitä tulisi tarjota vahvemmin peruspalveluissa.

Sosiaaliset suhteet huumeiden käytön selontekona. Hallin ja Solowjin (1998) mukaan sosiaalisella verkostolla on suuri vaikutus huumeiden siirtymisen käyttöön. Lisäksi kaveriporukan mahdollisilla yhteyksillä huumerikollisiin on myös huomattava merkitys huumeiden käytölle. (Saarnio 2000, 160.) *Sosiaaliset suhteet*- selonteoissa kaverit, seurustelukumppanit, seurustelusuhteet ja työ selittävät huumeiden käyttöä. Omassa tutkimuksessani kavereita käytetään eniten syyselityksenä. Esimerkiksi katsotaan, että kaverin toiminta johti myös omaan huumeiden käyttöön tai sitten päätös huumeiden käytöstä tehtiin kaverin kanssa yhdessä. Nuoruudessa kaverisuhteilla on erityinen merkitys ja tutkimustulosteni mukaan se merkitys vaikuttaa myös huumeiden käytön syyselityksissä. Aikuisiässä huumeiden käytön syynä voidaan pitää myös työtä. Selonteoissa tuotetaan tällöin seuraava syyseuraussuhde: huumeet parantavat työkykyä, joten ihminen käyttää huumeita pystyäkseen käymään töissä.

Huumeiden käyttö aiheuttaa päihtymistilan. Oireet voivat ilmetä huumeen käytön aikana tai pian käytön jälkeen. Päihtymistila riippuu käytetystä aineesta. Päihtymistilassa ihminen voi olla euforinen, yliseurallinen tai tunneherkkä. (Huttunen 2015a.)

Rakastuminen huumeiden käytön selonteoissa kuvattiin huumeiden tuomaa euforista, jopa taivaallista olotilaa. Huumeiden käytön syyselitys on rakastuminen huumeeseen, koska se tuo käyttäjälleen niin hyvän olon ja tunteen. Hyvien tuntemusten lisäksi päihtymistila voi aiheuttaa käyttäjälleen myös epämukavia oloiloja. Usein huumeiden käytön pitkittyessä myös sen haittavaikutukset alkavat näkyä. Huumeiden käyttö voi aiheuttaa ihmiselle esimerkiksi ahdistusta, aggressiivisuutta, pelokkuutta, jännitystä ja apatiaa. (Huttunen 2015a.) *Huumeiden käyttö lääkkeenä-* selonteoissa huumeiden käytön avulla haettiin helpotusta omaan pahaan oloon ja tuntemuksiin. Huumeiden käytöllä haettiin yhä näitä positiivisia, euforisia tuntemuksia. Huumeiden käyttäjän toleranssi aineille kuitenkin kasvaa käytön myötä kun taas psyykinen hyvinvointi vähenee. Lopulta huumeista ei saa lohtua enää kuin hetkittäin tai ne ovat ihmisen ainoa lohtu ja olemassa oleva helpotus pahaan oloon.

Mielenkiinto huumeiden käytön selonteoissa huumeiden käytön syy on omassa kiinnostuksessa niitä kohtaan. Ihmistä voi kiinnostaa huumeiden kemialliset ominaisuudet ja miten niillä voi vaikuttaa ihmisen tajuntaan. Lisäksi huumeisiin kytkeytyy monia eri kulttuurisia tekijöitä. Tammisen (2000, 27) mukaan päihteiden käyttö luo omia erityiskulttuureitaan ja tämän vuoksi runsaasti päihteitä käyttävät hakeutuvat useimmiten ryhmään, jossa muilla on samanlainen elämäntavoite. Ryhmä mahdollistaa yhteisen päämäärän kautta päihteiden käyttöä ja toiminta normalisoituu uudessa viiteryhmässä. Ryhmittymisen kuvastaa päihdeaddiktion toiminnallista luonnetta. Tutkimukseni selonteoissa tulee esiin se, että huumeita käytetään tietyissä viiteryhmissä, joita yhdistää huumeiden käytön lisäksi esimerkiksi tietynlainen musiikki ja juhliminen. Kannabikseen kytkeytyy monia eri kulttuurisia tekijöitä ja on tavallista, että sitä esimerkiksi käytetään ryhmässä ja jaetaan samalla ”tajunnan laajentamisen” tuottamia ajatuksia ja oloja.

Huumeiden käytön seurausselitykset

Elämä on kaukana normaalista- selonteoissa ihminen ajautuu huumeiden käytön vuoksi kauas yhteiskunnan normaaleista toiminnoista ja instituutioista. Huumeita käyttävä ihminen on vailla opiskelupaikkaa ja koulutusta, läheisiä ihmissuhteita, töitä ja jopa asuntoa. Näkemykseni mukaan huumeiden käyttö aiheuttaa käyttäjälleen erilaisia oireita, niin fyysisiä kuin psyykkisiä oireita. Huumeongelman syventyessä huumeiden käyttö vaikuttaa käyttäjän toimintakykyyn alentavasti ja riippuvuuden syventyessä huumeista tulee käyttäjälleen ensisijaista. Tällöin vähemmälle huomioille jää kaikki muu ja vähitellen huumeiden käyttäjä ajautuu yhä kauemmas yhteiskunnasta ja kaikesta mikä on normaalia. Koska huumeet vaikuttavat hyvinvointiin, ei huumeiden käyttäjä tahdosta huolimattakaan pysy normaalissa. Mielestäni vakavin syrjäytymisen merkki yhteiskunnasta on

asunnottomuus. Muutamassa selonteossa kerrotaan huumeiden käytön johtaneen asunnottomuuteen. Niittynen (2012, 39) on tutkinut asunnottomuutta ja hänen tutkimuksessaan nousi kaksi keskeistä syytä asunnon menettämiseen, joista molemmat liittyivät päihteisiin. Tutkimuksen haastatteluun osallistuvat asunnottomat kertoivat, että joko vuokranmaksuun tarkoitetut rahat menivät päihteisiin tai asunnossa tapahtuva häiriköinti johti asunnon menetykseen. Huumeiden käyttö yhteiskunnallisesta normaalista poikkeavaa toimintaa, joka johtaa moniulotteisiin ongelmiin.

Mielenterveysongelmat huumeiden käytön seurauksena selonteot. Tuomolan (2012, 46–47) mukaan huumeiden ongelmakäyttäjät saattavat käyttää päihteitä psyykkisen häiriön lievittämiseen ja ongelmakäyttäjillä on usein päihdeongelman lisäksi jokin psyykkinen sairaus tai persoonallisuushäiriö. Etenkin nuorilla ongelmakäyttäjillä yleisimmät psyykkiset oheissairaudet ovat käytös- ja uhmakkuushäiriöt, masentuneisuus- ja ahdistushäiriö sekä tarkkaavuus- ja ylivilkkaushäiriö. *Huumeiden käyttö lääkkeenä-* selonteoissa huumeiden käytön syy on se, että niiden avulla saa helpotuksen pahaan oloon ja tuntemuksiin. Huumeet aiheuttavat erilaisia ahdistustiloja, jotka voivat johtaa mielenterveysongelmiin. Mielenterveysongelmat voivat olla myös olemassa ennen huumeiden käyttöä. *Mielenterveysongelmat-* selonteoissa tuotiin esiin etenkin sitä, miten huumeiden käytön seurauksena käyttäjälle on tullut erilaisia psyykkisiä ongelmia. Psyykkisten ongelmien lisäksi huumeiden käyttö aiheuttaa käyttäjälle itsetuhoisuutta ja itseinhoa. Onyekan (2015, 5) tutkimuksen mukaan huumeidenkäyttäjien ennenaikaiset kuolemat ovat lähes yhdeksän kertaa yleisempiä kuin suomalaisessa väestössä yleensä. Tutkimuksen mukaan huumeidenkäyttäjien tavallisimmat kuolinsyyt olivat tahaton yliannostus ja itsemurha. Yliannostus tulee selonteoissa esiin kun käyttäjä pohtii tai yrittää itsemurhaa huumeiden avulla. Itsemurha-ajatukset, sen yritykset sekä kuoleman toive ovat huumeiden käytön aiheuttamia seurauksia. Kun huumeet ottavat vallan, voi niiden käyttö aiheuttaa ihmiselle itseinhoa. Usein vasta lukuisten menetysten jälkeen huumeidenkäyttäjä ymmärtää huumeiden käytön olevan hänelle ongelma.

Huumeiden käyttöön puututaan lainsäädännön keinoin, koska se on yhteiskunnallisista normaalista poikkeavaa ja rikollista toimintaa. Huumeiden käyttö aiheuttaa käyttäjässään myös sellaista käyttäytymistä, joka itsessään voi johtaa virkavallan puuttumisen tilanteeseen. Huumeiden käytön lieveilmiöitä ovat rikollisuus ja väkivalta. *Väkivalta-* selonteoissa huumeiden käytön seurauksena huumeiden käyttäjä itse käyttäytyy väkivaltaisesti tai on väkivallan uhri. Etenkin huumeita käyttävät naiset joutuvat väkivallan uhreiksi monin eri tavoin. Huumeita käyttävät naiset ovat huumemaailmassa usein miesten armoilla, koska huumeiden käytön katsotaan tapahtuvan miesvaltaisissa porukoissa. Väkivalttaan kytkeytyy tiiviisti myös virkavalta. Virkavallan tavoite on puuttua huumeiden käyttöön lainsäädännön nojalla. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että alaikäisten huumeiden käyt-

töön puututaan lastensuojelun ja poliisin keinoin, kun taas aikuisten huumeiden käyttöön puuttuu poliisi. *Virkavalta*-selonteoissa virkavallan puuttumisen keinot alaikäisen huumeiden käyttöön on tehokkaampaan kuin mitä ne ovat täysi-ikäisten kohdalla. Oman näkemykseni mukaan erilaisilla sakoilla ja rangaistuksilla ei pystytä puuttumaan itse ongelmaan. Tämän vuoksi olisikin mielenkiintoista tutkia tulevaisuudessa sitä, mitkä keinot ovat tehokkaita huumeiden käytön puuttumiseen.

Huumeiden käytölle ja ylipäättään addiktioihin ei ole yhtä eikä edes muutamaa selkeää syytä. Monet eri syyt vaikuttavat huumeiden käyttöön ja yleensä jokaisen syyn osuus on pieni. Huumeiden käytön syyt vaihtelevat henkilöstä toiseen ja syyt ja niiden seuraukset muodostavat ajallisesti etäisempien ja läheisempien tapahtumien ketjun. Addiktion kehittyminen voi viedä vuosia, vaikka se voi syntyä nopeasti. Syiden ja seurausten polku voi alkaa lapsuudesta päättyen tuoreisiin tapahtumiin. (Poikolainen 2011, 197.) Tutkimukseni aineistoni tarinat ovat erilaisia syiden- ja seurausten polkuja huumeiden käytöstä. Jokaisen polku on yksilöllinen ja erilainen, mutta niissä on myös paljon samankaltaisuutta. Huumeiden käytön syitä ja seurauksia ymmärretään laajemmin kun sitä tutkitaan huumeiden käyttäjän näkökulmasta käsin.

Loppusanat

Omien tarinoiden esiin tuominen on ollut ennen vaikeampaa kuin nykyään. Nykypäivänä julkaisemisen foorumit ovat lisääntyneet, ja internetin kautta kenen tahansa on mahdollista saada kokemuksensa laajan yleisön luettavaksi, nimimerkillä tai nimellä. (Hänninen 2009, 18.) Oman tutkimukseni aineiston tarinat johdattelivat tutkimukseni kulkua. Päihdelinkin tarinoiden kategoria ”huumeet ja lääkkeet”, toimii eräällä tavalla tutkimukseni avoimena kysymyksenä, jota olen tarkentanut tutkimuskysymykselläni: Miten tarinoissa kuvataan huumeiden käytön syitä ja sen seurauksia? Huumeet- ja lääkkeet kategorian alle on rakentunut erilaisten ja eri tilanteissa olevien huumeiden käyttäjien sen hetkiset tarinat. Tarinat on kirjoitettu vilpittömästi ja ilman välikäsiä. Tarinoiden lähtökohtana on ollut huumeiden käyttäjä ja hänen valintansa siitä, että hän haluaa jakaa tarinansa muille. Nyt ajattelen, että en olisi saanut samanlaista aineistoa, jos olisin tehnyt samanlaisen tutkimuksen esimerkiksi haastattelemalla huumeidenkäyttäjiä tai kirjoituspyynnöllä.

Tutkielmassani tahdon tehdä huumeiden käyttöä ymmärrettäväksi huumeidenkäyttäjien näkökulmasta. Havahduin tutkielmaa kirjoittaessani kuitenkin siihen, että tuon vahvasti esiin myös teoreettista tietoa huumeista ja huumeilmiöistä. Tämän uskon johtuvan työtaustastani päihdetyön sosiaalityöntekijänä ja kokemuksesta siitä, että vielä sosiaali- ja terveydenhuollossa ollaan liian tietämättömiä huumeisiin liittyvistä ilmiöistä ja huumeidenkäyttäjien yksilöllisyydestä. Muistan

kuinka useamman kerran muut työntekijät ovat minulta kysyneet: ”käykö sun asiakkaat muka töissä?” Tämä kertoo mielestäni siitä, että yhä ihmisillä on vahva tarve lokeroida huumeidenkäyttäjät yhden ”mallitarinan” alle, joka yleensä on se perinteinen tarina siitä, kuinka huumeidenkäyttäjällä ei ole töitä, läheisiä, rahaa ja he ovat yleensä rikollisia ja hankalia asiakkaita. Tutkimukseni tarinat ovat kaikki yksilöllisiä tarinoita huumeiden käytöstä ja jokaisella huumeidenkäyttäjällä on oma tarinansa.

Tutkielman edetessä koin välillä turhautumista siitä, että miten paljon syitä ja seurauksia huumeiden käyttöön liitetäänkään. Tuntui, että huumeiden käytön syy voi olla mikä vain ja siitä voi seurata mitä vaan. Toisaalta, en ollut kovin väärässä. Missään tutkimuksessa ei ole mahdollista tuoda esiin kaikkia niitä syitä ja seurauksia, mitä huumeidenkäyttäjälle aiheutuu huumeiden käytöstä. Kuitenkin merkittävää on se, että heidän näkökulmansa ja äänensä tuodaan esiin. Kenellä muulla on paras tieto siitä, että miksi käyttää ja mitä tästä seuraa, kun käyttäjällä itsellään? Huumeidenkäyttäjä on itse se, joka määrittää, yrittää ymmärtää huumeidensa käytön syitä ja seurauksia. Syy-seuraussuhteet voivat myös muuttua ajan kuluessa. Tässä tutkielmassa tuotiin huumeiden käyttäjien sen hetkisen tilanne esiin. Jos olisi mahdollista, olisi mielenkiintoista tavoittaa tarinoiden kirjoittajat ja pyytää heitä kirjoittamaan tarinansa uudelleen.

”oma syy, no excuses”

Yllä oleva syyselitys huumeiden käytölle on erään tarinan loppusanat. Mielestäni tämä toteamus on osuva ja kuvaa varmasti monen huumeidenkäyttäjän ajatusta omasta huumeiden käytöstä, ainakin jossain elämän-vaiheessa. Yksikään tarinoiden kirjoittajista ei kerro, että joku ulkopuolinen tekijä on pakottanut heidät käyttämään huumeita. Mielestäni tarinoiden läpi kuvastuu se, että loppujen lopuksi huumeiden käyttö on oma valinta. On kuitenkin inhimillistä ja olennaista reflektoida valintaan vaikuttaneita tekijöitä, omaa toimintaansa ja tuottaa siten selontekoja, etenkin jos toiminta poikkeaa yhteiskunnan kulttuurisista normeista. Tarinat ovat myös kulttuurisidonnaisia. Toinen mielenkiintoinen tutkimusmatka olisi ollut tutkia vastaavia tarinoita jossain toisessa kulttuurissa, mikä eroaisi täysin suomalaisesta tai länsimaisesta kulttuurista. Riippuvuus ja huumeidenkäyttö ovat maailmanlaajuisia ilmiötä ja kulttuuriset tekijät tuovat siihen omia nyanssejaan. Päihdelinkin sivustolla on lukematon määrä tutkimattomia polkuja, tarinoita ja tarinoiden kommentteja mitä voisi tutkia useista näkökulmista. Tutkimukseni tarinat on tarkoituksella tahdottu tuoda julki ja niiden avulla on tahdottu kertoa huumeiden käyttäjän oma yksilöllinen tarina siitä, millainen tarina on huume- ja lääketarina ja mitkä tekijät selittävät sitä.

LÄHTEET

- Aaltonen, Sanna & Honkatukia, Päivi (toim.) (2002) *Tulkintoja tytöistä*. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura.
- Banks, Sarah (2004) *Ethics, Accountability and the Social Professions*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. Teoksessa Christopher Hall & Kirsi Juhila & Maureen Matarese & Carolus van Nijnatten (toim.) (2014) *Analyzing Social Work Communication: Discourse in Practice*. London: Routledge, 45.
- Bardy, Marjatta & Känkänen, Päivi (2005) *Tarinat yksilön ja yhteisön suhteissa*. Teoksessa Mirja Satka & Synnöve Karvinen-Niinikoski & Marianne Nylund & Susanna Hoikkala (toim.) (2005) *Sosiaalityön käytäntötutkimus*. Helsinki: Palmenia.
- Bruner, Jerome (1996) *The Culture of Education*. Cambridge: Harvard University Press. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.) (2005) *Kokemuksen tutkimus*. Tartu: Guttenberg AS, 198-200.
- Caan, Woody & de Belleruche, Jackie (2002) *Drink, Drugs and Depence*. Lontoo: Routledge.
- Coffey, Amanda (2001) *Ethical Issues in Writing and Representation*. Lontoo: Sage Publications.
- Cohen, Stanley (1972) *Folk Devils & Moral Panics*. Lontoo: Paladin. Teoksessa Antti Häkkinen & Mikko Salasuo (toim.) (2015) *Salattu, hävetty, vaiettu. Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä*. Tampere: Vastapaino, 83.
- Davies, John (1997) *Drugspeak the analysis of drug discourse*. Amsterdam: Harwood Academic Publishers.
- Erkkilä, Raija (2005) *Kokemusten kuvaamisen narratiivinen ja elämäkerrallinen kehys*. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.) (2005) *Kokemuksen tutkimus*. Tartu: Guttenberg AS, 198–200.
- Estola, Eila & Uitto, Minna & Kaunisto, Saara-Leena (2006) *Kertomuksen tutkijan eettisiä haasteita*. Teoksessa Jaana Hallamaa & Veikko Launis & Salla Lötjönen & Irma Sorvali (2006) (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 183.
- Frank, Arthur (1995) *The wounded storyteller. Body, illness, and ethics*. Chicago: University of Chicago press. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) (2015) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Jyväskylä: PS-kustannus, 174.
- Friedman, Jennifer & Alicea, Marixsa (2003) *Surviving Heroin. Interviews with Women in Methadone Clinics*. Florida: University press.
- Gelkopf, Marc & Levitt, Steven & Bleich, Avi (2002) *An integration of three approaches to addiction and methadone maintenance treatment: the self-medication hypothesis, the disease model and social criticism*. *Isr J Psychiatry Relat Sci* (2002) 39(2): 140–151. Teoksessa Robert West & Jamie Brown (2013) *Theory of addiction*. Malaysia: Vivar PrintingSdn Bhd, 50.

- Hakkarainen, Pekka (2015) Miten tutkia huume-trendejä? Teoksessa Antti Häkkinen & Mikko Salasuo (toim.) (2015) Salattu, hävetty, vaiettu. Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä. Tampere: Vastapaino, 83.
- Hakkarainen, Pekka & Kainulainen, Heini & Perälä, Jussi (2006) Suomen kannabismarkkinat – paljonko pilveä palaa? Yhteiskuntapolitiikka (2006) 71(6): 584–593.
- Hall, Christopher & Juhila, Kirsi & Matarese, Maureen & van Nijnatten, Carolus (toim.) (2014) Analysing Social Work Communication: Discourse in Practice. London: Routledge.
- Hall, Wayne. & Solowij, Nadia (1998) Adverse effects of cannabis. Lancet 352 (1998), 1611–1616. Teoksessa Pekka Saarnio (2000) Alkoholien ja kannabiksen haittavaikutusten kautta suomalaisen huumausainepolitiikkaan. Yhteiskuntapolitiikka (2000) 65(2): 160.
- Hallamaa, Jaana & Launis, Veikko & Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma (2006) (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Hanson, Rochelle & Self-Brown, Shannon & Fricker-Elhai, Adrienne & Kilpatrick, Dean G. & Saunders, Benjamin & Resnick, Heidi (2006) Relations among parental substance use, violence exposure and mental health: The national survey of adolescents. Addictive Behaviors (2006) 31(11): 1988 – 2001. Teoksessa Marja Holmila & Marjatta Bardy & Petra Kouvonen (2008) Lapsuus päihdeperheessä ja kielteisen sosiaalisen perimän voittaminen. Yhteiskuntapolitiikka (2008) 73(4): 422.
- Heikkilä, Antti (1995) Riippuvuus- valheiden verkko. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Heikkinen, Hannu (2015) Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus, 149-162.
- Hellsten, Tommy (2016) Virtahepo olohuoneessa. Helsinki: Kirjapaja.
- Hessle, Sven (1996) Hur ver man när barn far illa? Teoksessa Gunvor Andersson & Karin Aronsson & Sven Hessle & Anna Hollander & Tommy Lundström (toim.) (1996) Barnet i den sociala barnvården. Stockholm: Socialstyrelsen. Teoksessa Marja Holmila & Marjatta Bardy & Petra Kouvonen (2008) Lapsuus päihdeperheessä ja kielteisen sosiaalisen perimän voittaminen. Yhteiskuntapolitiikka (2008) 73(4): 421-427.
- Hirvonen, Ari (2006) Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa Jaana Hallamaa & Veikko Launis & Salla Lötjönen & Irma Sorvali (2006) (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 31-49.
- Hetemäki, Ilari & Raento, Pauliina & Sariola, Hannu & Seppä, Tuomas (toim.) (2015) Kaikkea sattuu. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Hirvilampi, Tuuli & Laatu, Markku (toim.) 2008. Toinen vääräkirja. Lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Holmila, Marja & Bardy, Marjatta & Kouvonen, Petra (2008) Lapsuus päihdeperheessä ja kielteisen sosiaalisen perimän voittaminen. Yhteiskuntapolitiikka (2008) 73(4): 421-427.
- Holopainen, Antti (2003) Päihdeongelma ja sosiaalinen syrjäytyminen. Teoksessa Mikko Salaspuro & Kalervo Kiiänmaa & Kaija Seppä (toim.) Päihdelääketiede. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 265-267.
- Holopainen, Antti (1998) Uni- ja rauhoittavat lääkkeet. Teoksessa Mikko Salaspuro & Kalervo Kiiänmaa & Kaija Seppä (toim.) Päihdelääketiede. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 403-411.

- Hurcom, Carolyn & Copello, Alex & Orfoes, Jim (2000) The family and alcohol: Effects of excessive drinking and conceptualization of dpoudrd over recent decades. *Substance use and misuse* (2000) 35(4): 473-502. Teoksessa Marja Holmila & Marjatta Bardy & Petra Kouvonon (2008) *Lapsuus päihdeperheessä ja kielteisen sosiaalisen perimän voittaminen. Yhteiskuntapolitiikka* (2008) 73(4): 421.
- Huttunen, Matti (2015a) Huumeiden aiheuttamat päihtymistilat. Viitattu 18.11.2016. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00374
- Huttunen, Matti (2015b) Päihde- ja huumeriippuvuus. Viitattu 3.11.2016. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00414&p_haku=p%C3%A4ihde*
- Hyväri, Susanna & Salo, Markku (toim.) (2009) *Elämäntarinoista kokemustutkimukseen*. Helsinki: Mielenterveyden keskusliitto.
- Hämeen-Anttila, Jaakko (2013) *Trippi ihmemaahan. Huumeiden kulttuurihistoria*. Keuruu: Otava.
- Hänninen, Vilma & Koski-Jännes, Anja (1999) Narratives of recovery from addictive behaviours. *Addiction* (1999) 94(12): 1837-1848.
- Hänninen, Vilma (2015) *Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä*. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) (2015) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Jyväskylä: PS-kustannus, 174.
- Hänninen, Vilma (2009) Omaelämäkerta elämän omaksi tekemisenä. Teoksessa Susanna Hyväri & Markku Salo (toim.) *Elämäntarinoista kokemustutkimukseen*. Pori: Kehitys Oy, 18-27.
- Hänninen, Vilma (1999) *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Akateeminen väitöskirja Tampereen yliopisto.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (1999) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen (1999) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 67.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2012) *Kategoriat, kulttuuri & moraalit*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi (2012) Ongelmat, niiden selittäminen ja kategoriat. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen (2012) *Kategoriat, kulttuuri & moraalit*. Tampere: Vastapaino, 131-148.
- Julkunen, Eveliina (2016) *Sosiaalinen päihdepalveluissa – Päihdetyön Talentia ry:n hallituksen jäsenten diskurssianalyttinen haastattelututkimus*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kainulainen, Heini & Pihlainen, Katja & Kotovirta, Elina (2014) *Muuntohuumeiden valvonta*. *Yhteiskuntapolitiikka* (2014) 79(4): 424-430.
- Kandel, Denise & Yamaguchi, Kazuo & Chen, Ke (1992) Stages of progression in drug involvement from adolescence to adulthood: further evidence for the gateway theory. *J Stud Alcohol* (1992) 53(5): 447-457. Teoksessa Robert West & Jamie Brown (2013) *Theory of addiction*. Malaysia: Vivar Printing Sdn Bhd, 78.

- Kaplan, Eugene & Wieder, Herbert (1974) Drugs don't take people. People take drugs. Teoksessa Kari Pykkänen (1992) Syy vai Seuraus? Kysymyksiä ja vastauksia huumeista. Kansalaiskasvatuksen keskuksen julkaisuja 95, 32-33.
- Karjalainen, Karoliina & Hakkarainen, Pekka (2013) Lääkkeiden väärinkäyttö 2000-luvun Suomessa. Esiintyvyys, käyttäjäryhmät ja käyttötarkoitukset. Yhteiskuntapolitiikka (2013) 78(5): 498-505.
- Katainen, Anu (2011) Tupakka, luokka ja terveystietämättömyyden ongelma. Teoksessa Pekka Kuusela & Mikko Saastamoinen (toim.) (2014) Hyvän elämän sosiaalipsykologia – Toimijuus, tunteet ja hyvinvointi. Unipress, 94-95.
- Kataja, Kati & Väyrynen, Sanna & Hakkarainen, Pekka & Kailanto, Sanna & Karjalainen, Karoliina & Kuussaari, Kristiina & Tigerstedt, Christoffer (2016) Riskinotto, hallinta ja käyttäjäidentiteetit huumeiden sekakäytössä. Yhteiskuntapolitiikka (2016) 81(1): 43-52.
- Kaukonen, Olavi & Hakkarainen, Pekka (toim.) (2002) Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kekoni, Taru (2007) Kannabiksen käyttö, yhteiskunnallinen reagointi ja siihen vastaaminen. Kannabisaktivistien näkökulma. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kiiänmaa, Kalervo (2012) Huumeiden vaikutustapa. Teoksessa Kaija Seppä & Mauri Aalto & Hannu Alho & Kalervo Kiiänmaa (toim.) (2012) Huume – ja lääkeriippuvuudet. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 29-33.
- Koski-Jännes, Anja (2014) Addiktioiden yhteiskunnalliset, sosiaaliset ja yksilölliset kehityshehdot. Teoksessa Pekka Kuusela & Mikko Saastamoinen (toim.) (2014) Hyvän elämän sosiaalipsykologia – Toimijuus, tunteet ja hyvinvointi. Unipress, 88-95.
- Koski-Jännes, Anja (1998) Miten riippuvuus voitetaan. Keuruu: Otava.
- Kouvonen, Petra (2008) Lapsuus päihdeperheessä ja kielteisen sosiaalisen perimän voittaminen. Yhteiskuntapolitiikka (2008) 73(4): 421.
- Kuusela, Pekka & Saastamoinen, Mikko (toim.) (2014) Hyvän elämän sosiaalipsykologia – Toimijuus, tunteet ja hyvinvointi. Unipress.
- Kuussaari, Kristiina & Kaukonen, Olavi & Partanen, Airi & Vormaa, Helena & Ronkainen Jenni-Emilia (2014) Päihdeasiakkaat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Yhteiskuntapolitiikka (2014) 79(3): 264-275.
- Kuussaari, Kristiina & Partanen, Airi & Stenius, Kerstin (2013) Päihdeasiakas sosiaali- ja terveydenhuollon haasteena. Teoksessa Katariina Warpenius & Marja Holmila & Christoffer Tigerstedt (toim.) (2013) Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL), 146.
- Lehtonen, Mikko (1996) Merkitysten maailma: kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Tampere: Vastapaino.
- Matarase, Maureen & Caswell, Dorte (2014) Accountability. Teoksessa Christopher Hall & Kirsi Juhila & Maureen Matarase & Carolus van Nijnatten (toim.) (2014) Analysing Social Work Communication: Discourse in Practice. London: Routledge, 45-46.
- Mielenterveystalo (2016) F60.7 Riippuvainen persoonallisuus. Viitattu 31.10.2016. <https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/Tietopankki/Diagnoosi-tietohaku/F60-69/F60/Pages/F607.aspx>

- Mäkelä, Rauno (2013) Alkoholiuongelmien hoidon etiikka. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Niittynen, Marjo (2012) Asunnottomuuden polulta asumisen polulle. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Nurmi, Juha & Kaskela, Teemu (2015) Silkkitie. Päihteiden suomalaista nappikauppaa. Yhteiskuntapolitiikka (2015) 80(4): 390-394.
- Näre, Sari (2002) Intimisoituvan kulttuurin muistijäkiä tytöissä. Teoksessa Sanna Aaltonen & Päivi Honkatukia (toim.) (2002) Tulkintoja tytöistä. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura, 262-263.
- Nätkin, Ritva (toim.) (2006) Pullo, pillerit ja perhe. Juva: WS Bookwell.
- Onyeka, Ifeoma (2015) Premature deaths among illicit drug users: a follow-up study on treatment seeking clients in Finland. Akateeminen väitöskirja. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
- Partanen, Airi (2001) Päihdehuollon huumeasiakkaat vuonna 2000. Teoksessa Olavi Kaukonen & Pekka Hakkarainen (toim.) Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus, 114.
- Perttula, Juha & Latomaa, Timo (toim.) (2005) Kokemuksen tutkimus. Tartu: Guttenberg AS.
- Perälä, Jussi (2013) Ikuinen säätö: Helsingin huumemarkkinat. Helsinki: Like.
- Peltoniemi, Teuvo (2005) Suomalaisten lasinen lapsuus 1994 ja 2004. Tiimi-lehti (2005) 2. Teoksessa Marja Holmila & Marjatta Bardy & Petra Kouvonen (2008) Lapsuus päihdeperheessä ja kielteisen sosiaalisen perimän voittaminen. Yhteiskuntapolitiikka (2008) 73(4): 422.
- Poikolainen, Kari (2002) Antecedents of substance use in adolescence. Current opinion in psychiatry (2002) 15(3): 241-245. Teoksessa Marja Holmila & Marjatta Bardy & Petra Kouvonen (2008) Lapsuus päihdeperheessä ja kielteisen sosiaalisen perimän voittaminen. Yhteiskuntapolitiikka (2008) 73(4): 422-423.
- Poikolainen, Kari (2009) Huumeriippuvuus ja huumeiden haitallinen käyttö. Teoksessa Pekka Kuusela & Mikko Saastamoinen (toim.) (2014) Hyvän elämän sosiaalipsykologia – Toimijuus, tunteet ja hyvinvointi. Unipress, 94-95.
- Poikolainen, Kari (2011) Mitä addiktiot ovat? Yhteiskuntapolitiikka (2011) 76(2): 197.
- Pylkkänen, Kari (1992) Syy vai seuraus? Kysymyksiä ja vastauksia huumeista. Kansaliskasvatuksen keskuksen julkaisuja 95.
- Päihdelinkki. Tarinat. Viitattu 31.10.2016. <http://www.paihdelinkki.fi/fi/tarinat>
- Roos, Jeja-Pekka (1988) Elämöntavasta elämänkertaan. Helsinki: Tutkijaliitto. Teoksessa Mikko Tamminen (2000) Paluu normaaliin. Tutkimus addiktiivisen päihdekäytön lopettamisesta. Stakes raportteja 247, 26.
- Saarnio, Pekka (2000) Alkoholin ja kannabiksen haittavaikutusten kautta suomalaiseen huumausainepolitiikkaan. Yhteiskuntapolitiikka (2000) 65(2): 160.
- Salaspuro Mikko & Kiianmaa Kalervo & Seppä Kaija (toim.) (2003) Päihdelääketiede. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Sariola, Salla (2006) ”Joku, jota rakastaa ja josta huolehtia” Etnografinen tutkimus skotlantilaisista huumeitä käyttävistä naisista. Teoksessa Ritva Nätkin (toim.) (2006) Pullo, pillerit ja perhe. Juva: WS Bookwell, 145-147.

- Satka, Mirja & Karvinen-Niinikoski, Synnöve & Nylund, Marianne & Hoikkala, Susanna (toim.) (2005) *Sosiaalityön käytäntötutkimus*. Helsinki: Palmenia.
- Scott, Marvin & Lyman, Stanford (1968) "Accounts", *American Sociological Review*, 33(1): 46-62.
- Seppä, Kaija & Aalto, Mauri & Alho, Hannu & Kiianmaa, Kalervo (toim.) (2012) *Huume- ja lääke-riippuvuudet*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Shanks, John (2002) What is a drug and what is addiction? Teoksessa Woody Caan & Jackie de Bellerocche (2002) *Drink, Drugs and Dependence*. Lontoo: Routledge, 10-11.
- Suoninen, Eero (1999) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen (1999) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 20.
- Sussman, Steve & Ames, Susan (2001) The social psychology of drug abuse. Teoksessa Pekka Kuusela & Mikko Saastamoinen (toim.) (2014) *Hyvän elämän sosiaalipsykologia – Toimijuus, tunteet ja hyvinvointi*. Unipress, 94-95.
- Syrjälä, Leena & Estola, Eila & Uitto, Minna & Kaunisto, Saara-Leena (2006) Kertomuksen tutkijan eettisiä haasteita. Teoksessa Jaana Hallamaa & Veikko Launis & Salla Lötjönen & Irma Sorvali (2006) toim. *Etiikkaa ihmistieteille*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 181-202.
- Tammi, Tuukka (2015) Addiktiot ja sattuma. Teoksessa Ilari Hetemäki & Pauliina Raento & Hannu Sariola & Tuomas Seppä (toim.) *Kaikkea sattuu*. Helsinki: Gaudeamus Oy, 96-104.
- Tammi, Tuukka & Raento, Pauliina (toim.) (2013) *Addiktioyhteiskunta, riippuvuus aikamme ilmiönä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Tamminen, Mikko (2000) *Paluu normaaliin. Tutkimus addiktiivisen päihdekäytön lopettamisesta*. Stakes raportteja 247.
- Thombs, Dennis & Osborn, Cynthia (2013) *Introduction to Addictive Behaviors*. New York: The Guilford Press.
- Toiviainen, Riitta (2008) *Palvelujärjestelmä sulkee ovet päihderiippuvaisilta*. Teoksessa Tuuli Hirvilampi & Markku Laatu (toim.) (2008) *Toinen vääräyskirja. Lähikuvia sosiaalisista epäkohdista*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 165-166.
- Tuomola, Pekka (2012) *Huumeiden ja lääkkeiden ongelmakäytön taustat*. Teoksessa Kaija Seppä & Mauri Aalto & Hannu Alho & Kalervo Kiianmaa (toim.) (2012) *Huume- ja lääkeriippuvuudet*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 46-47.
- Uusitalo, Susanne (2013) Addiktio – uhka yksilön tahdolle vai vapaata toimintaa? Teoksessa Tuukka Tammi & Pauliina Raento (toim.) (2013) *Addiktioyhteiskunta, riippuvuus aikamme ilmiönä*. Helsinki: Gaudeamus, 90-105.
- Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) (2015) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Varjonen, Vili & Tanhua, Hannele & Forsell, Martta (2014) *Huume-tilanne Suomessa 2013. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL)*.
- Vilkko, Anni (1997) *Omaelämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen elämän kerronta ja luenta*. Helsinki: SKS. Teoksessa Niina Äijö (2013) "Mistä tunnet sä ystävän?" *Tutkimus alkoholi-ongelmaisten läheisten kokemuksista, sosiaalisista suhteista ja sosiaalisesta tuesta*. Tampere: Tampereen yliopisto, 24.

Väyrynen, Sanna (2007) Usvametsän neidot: tutkimus nuorten naisten elämästä huume kuvioissa. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Warpenius, Katariina & Holmila, Marja & Tigerstedt, Christoffer (toim.) (2013) Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (THL.)

West, Robert & Brown, Jamie (2013) Theory of addiction. Malaysia: Vivar Printing Sdn Bhd.

Äijö, Niina (2013) ”Mistä tunnet sä ystävän?” Tutkimus alkoholiongelmaisten läheisten kokemuksista, sosiaalisista suhteista ja sosiaalisesta tuesta. Tampere: Tampereen yliopisto.